

Budapesti Műszaki és Gazdaságtudományi Egyetem Gazdaság- és Társadalomtudományi Kar
Műszaki Menedzsment Gazdálkodás- és Szervezéstudományi Doktori Iskola
Üzleti Tudományok Intézet, Pénzügyek Tanszék

**A könyvvizsgálat nemzetközi és hazai
minőségbiztosítása a minőségmenedzsment-
rendszerek tükrében**

DOKTORI ÉRTEKEZÉS

Készítette: Szekeres Bernadett

Témavezető: Dr. Matheika Márta

Budapest, 2007

TARTALOMJEGYZÉK

NYILATKOZAT	4
ÖSSZEFOGLALÓ	5
ABSTRACT	6
BEVEZETÉS	7
A kutatás tárgya és célja	8
A kutatás során alkalmazott hipotézisek	8
A kutatás területe, módszertana	9
Az értekezés felépítése	9
1. A KÖNYVVIZSGÁLAT KIALAKULÁSA ÉS FOKOZÓDÓ JELENTŐSÉGE	12
1.1. A könyvvizsgálat alapjául szolgáló számviteli rendszerek	12
1.1.1. A számvitel kialakulása, hazai szabályozása	13
1.1.2. A számvitel nemzetközi szabályozása	14
1.1.2.1. Az Európai Unió számviteli irányelvei	14
1.1.2.2. A Nemzetközi Számviteli Standardok	17
1.1.2.3. A US GAAP	18
1.1.3. Összegzés	18
1.2. A könyvvizsgálat kialakulása, hazai és nemzetközi jellemzői	19
1.2.1. A könyvvizsgálat nemzetközi szabályozása	20
1.2.2. A kisvállalkozások könyvvizsgálatának specialitásai	23
1.2.2.1. A kisvállalkozás számviteli és könyvvizsgálati aspektusai	24
1.2.2.2. A kisvállalkozás könyvvizsgálatának sajátosságai	25
1.2.2.3. Kisvállalkozások nemzetközi szabályozása	27
1.2.3. Összegzés	28
1.3. A könyvvizsgálati kockázat értelmezése a nemzetközi könyvvizsgálati standardok alapján	29
1.3.1. A könyvvizsgálati kockázat	30
1.3.2. A lényegességi hibahatár meghatározása	30
1.3.3. Kockázatbecslés	31
1.3.3.1. Az eredendő kockázat	32
1.3.3.2. Az ellenőrzési kockázat	32
1.3.3.3. A feltárási kockázat	33
1.3.3.4. A kockázatok összefüggései	34
1.3.4. Összegzés	34
2. A KÖNYVVIZSGÁLAT NEMZETKÖZI ÉS HAZAI MINŐSÉGBIZTOSÍTÁSA	36
2.1. A könyvvizsgálat minőségbiztosítási rendszerének általános bemutatása	36
2.1.1. Jogszabályi háttér	37
2.1.2. Belső, standardok által szabályozott minőségellenőrzés	40
2.1.2.1. Minőségellenőrzés társaságok szintjén	40
2.1.2.2. Minőségellenőrzés a megbízások szintjén	41
2.1.3. Külső minőségellenőrzés	42
2.1.3.1. A monitoring rendszer	43
2.1.3.2. A társvizsgálati rendszer (Peer Review)	43
2.1.3.3. A vegyes rendszer	44
2.1.4. Összegzés	45
2.2. A nemzetközi gyakorlat áttekintése	46
2.2.1. Az európai minőségellenőrzési módszerek	46
2.2.1.1. A német minőségellenőrzési rendszer	47
2.2.1.2. A francia minőségellenőrzési rendszer	48
2.2.2. Minőségellenőrzés az USA-ban	49
2.2.2.1. Az amerikai minőségellenőrzési rendszer kezdetei	49
2.2.2.2. Az amerikai minőségellenőrzési napjainkban	51
2.2.3. Összegzés	53

2.3. A magyar minőségellenőrzési rendszer	54
2.3.1. A minőségellenőrzési rendszer bevezetésének lépései hazánkban	55
2.3.1.1. Pályáztatás	55
2.3.1.2. Nemzetközi gyakorlat megismerése	56
2.3.1.3. A magyar minőségellenőrzési rendszer keretelvei	56
2.3.1.4. Döntéshozatal támogatási anyag	58
2.3.1.5. Az MKVK minőség-ellenőrzési szabályzata	59
2.3.2. A magyar és a német minőség-ellenőrzési szabályzat összehasonlítása	60
2.3.2.1. A minőségellenőrzési rendszer szervezeti felépítése	60
2.3.2.2. A minőség-ellenőrzési vizsgálat általános szabályai, dokumentálása	66
2.3.2.3. A minőségellenőrzési vizsgálat következményei, eredményei	71
2.3.2.4. A német és a magyar minőségellenőrzési rendszer összefoglalása	75
2.3.3. A magyar minőségellenőrzési rendszer tapasztalatai	77
2.3.4. Összegzés	79
3. A SZOLGÁLTATÁSOK SAJÁTOSÁGAI ÉS A KÖNYVVIZSGÁLAT MINŐSÉGBIZTOSÍTÁSA	82
3.1. A minőségmenedzsment fejlődése	82
3.2. A szolgáltatások speciális jellemzői	83
3.3. A szolgáltatásminőség mérési problémái és módszerei	84
3.3.1. A szolgáltatás minőségének meghatározása	84
3.3.2. Minőségmérési módszerek a szolgáltatások körében	86
3.3.3. Szolgáltatások minőségbiztosítása az ISO szabványrendszer szerint	89
3.4. A könyvvizsgálati tevékenység sajátosságai és minőségmérési lehetőségei	90
3.4.1. A könyvvizsgálat speciális tulajdonságai	90
3.4.2. A könyvvizsgálat minőségének mérése	91
3.5. Összegzés	93
4. KÖVETKEZTETÉSEK, TÉZISEK	95
1. Tézis	95
2. Tézis	96
3. Tézis	97
MELLÉKLETEK	99
1. számú melléklet: Az értékezésben leggyakrabban előforduló rövidítések jegyzéke	99
2. számú melléklet: Az Európai Unió iránymutatása	100
3. számú melléklet: A nyolcadik irányelv kiemelt fejezetei	102
4. számú melléklet: A minőségellenőrző rendszer kérdőív tervezete	104
5. számú melléklet: Információk a minőségellenőrzéshez beküldött 1/A és 1/B adatlapok alapján	106
IRODALOM	108
SAJÁT PUBLIKÁCIÓK JEGYZÉKE	111

Az értekezés bírálatai és a védésről készült jegyzőkönyv a Budapesti Műszaki és Gazdaságtudományi Egyetem Gazdaság- és Társadalomtudományi Kar Dékáni Hivatalában elérhető.

NYILATKOZAT

Alulírott Szekeres Bernadett kijelentem, hogy ezt a doktori értekezést magam készítettem, és abban csak a megadott forrásokat használtam fel. Minden olyan részt, amelyet szó szerint vagy azonos tartalomban, de átfogalmazva más forrásból átvettem, egyértelműen, a forrás megadásával megjelöltem.

Budapest, 2007. június 8.

Szekeres Bernadett

ÖSSZEFOGLALÓ

Értekezésemben a könyvvizsgálat minőségbiztosítási rendszerének kialakulását, annak okait, valamint a napjainkban is folyamatban lévő egységesítési folyamat indokait, lépéseit elemzem. A könyvvizsgálati tevékenységet végző szolgáltató szervezetekre vonatkozó minőségmenedzsment fogalmak értelmezése után a könyvvizsgálat minőségbiztosítási rendszerének jellemző tényezőit vizsgálom.

Az első fejezetben – az átlátható pénzügyi beszámolási rendszerek iránt fokozódó befektetői igényekből kiindulva – a könyvvizsgálat kialakulásának és a számviteli harmonizációs törekvéseknek az ismertetése után, a könyvvizsgálat minőségbiztosítását szabályozó nemzetközi jogrendszerek fejlődését elemzem. Az értekezés első téziseként megállapítom, hogy a nemzetközi könyvvizsgálati szabályozás és ezen belül a könyvvizsgálat minőségbiztosítási rendszerének területén folyó globalizációs törekvések a számviteli előírások már megvalósult egységesítési lépései, valamint a világgazdaságban bekövetkezett vállalati és könyvvizsgálati botrányok miatt a szakma védelme és a társadalmi bizalom helyreállítása érdekében váltak szükségessé.

Ezt követően külön vizsgálom, hogy a kis és közepes vállalkozások nemzetközi szinten eltérő definiálása milyen hatást gyakorol a számviteli és könyvvizsgálati szabályozásra. Az értekezés második téziseként megállapítom, hogy az Európai Unióban a kis- és középvállalkozások egységes beszámolóképzési rendszerének kialakítását akadályozza a tagországok eltérő, elsősorban mennyiségi ismérvek szerinti kategorizálása. Akkor támogathatnák hathatósan a nemzetközi pénzügyi beszámolási standardok – IFRS for SMEs – valamint a nemzetközi könyvvizsgálati standardokon alapuló könyvvizsgálati módszertani útmutatók a kis és közepes méretű vállalkozások versenyképességét, ha képesek lennének egységes szemlélettel feloldani az egyes megközelítésekből fakadó eltéréseket.

A könyvvizsgálat minőségbiztosítását szabályozó nemzetközi jogrendszer fejlődését, annak irányait és módszereit a második fejezetben hasonlítom össze. Két, külső minőségellenőrzési módszer – a német társvizsgálat és a magyar vegyes módszer – gyakorlati bemutatásán keresztül azt vizsgálom, hogy a magyar szabályozás mennyire illeszkedik a nemzetközi gyakorlathoz, és mennyiben veszi figyelembe a hazai könyvvizsgálati piac sajátosságait.

Végezetül a harmadik fejezetben – a szolgáltatási szektor speciális minőség meghatározásának és mérési módszereinek a könyvvizsgálat területén történő értelmezése után – elemzem a könyvvizsgálat minőségmenedzsment-rendszerének fejlődését. Tézisem szerint kezdetben a könyvvizsgálat területén kialakított minőségmenedzsment-rendszer leginkább a külső minőségellenőrzés módszerének felelt meg. A napjainkban is folyamatban lévő jogszabályi változások hatására első lépésként a minőségszabályozási elemek – a folyamatszabályozás és a hibamegelőzés – jelentek meg, majd ezt követően a szolgáltató szervezet teljes tevékenységének, rendszerlemeinek összehangolásával a minőségbiztosítási szemlélet erősödését tapasztalhatjuk.

ABSTRACT

International and domestic quality assurance of auditing in the mirror of quality management systems

My research work has been focused on the analysis of one of today's outstandingly important areas of international auditing regulation, i.e. the development of, and the reasons for, the quality assurance system of auditing, and the reasons for, and the steps and future possibilities of, its unification process. The increasing number and economic role of small- and medium-sized ventures make it necessary to present and discuss – at a domestic and international level – the various definitions and the accounting and auditing characteristics of small- and medium-sized ventures, trying to find an answer to the question of what regulation mechanisms play a decisive role in the interest of the comparability and compulsory auditing of these firms' financial statements based on unified report-drafting principles.

Thereafter, presenting the course of development of international law regulating the quality assurance of auditing, it is examined if the regulation of quality assurance in auditing as developed in Hungary reflects the fundamental elements of international quality assurance, and, in addition to it, how dominantly the specific features of the Hungarian auditing market appear to be present. The practical application of two large quality control methods, namely the peer review and the combined method, are compared in details by placing the emphasis on the German and the Hungarian regulation, and the differences between the two systems and the reasons for those differences are also discussed.

Furthermore, another objective of my research has been to clarify what roles the special features stemming from the nature of auditing as a service, and the quality and measurement possibilities of the services have played in the development of the quality assurance system of auditing. Then, looking out from behind the purely auditing regulation systems, and reviewing the development of quality management systems, the place of the quality assurance of auditing within the rules of this discipline is determined.

BEVEZETÉS

A könyvvizsgálati munka minőségbiztosításának folyamatos fejlődését napjainkban is tapasztalhatjuk. A társaságok beszámolójának elsődleges célja, hogy megbízható képet nyújtsanak a pénzügyi helyzetről, mivel azt valós és hűen rögzített üzleti események alapján állították össze. Ha a könyvvizsgáló által ellenőrzött és hitelesített beszámolóval szemben felmerül a gyanú, hogy az inkább a formai előírásoknak felel meg, de információtartalma és áttekinthetősége nem elégséges, akkor a könyvvizsgáló felelőssége is előtérbe kerül. Még inkább így van ez akkor, amikor egy jelentős, tőzsdén jegyzett cég egyik pillanatról a másikra való összeomlik. Az Enron-, Parmalat- és Postabank-ügyként ismert botrányok nemcsak a befektetők bizalmát, de a könyvvizsgálati intézményrendszer szavahihetőségét is megingatták. A befektetők érdekeit már nem teljesen védő, valamint a nyíltság és az átláthatóság hiányát mutató szabályrendszerek megbízhatatlansága miatt a biztonságos tőkeforgalom kockázatosná vált, így nemzetközi és nemzeti szinten jogszabályi szigorítások léptek érvénybe.

A botrányok óta eltelt években a bizalom visszaszerzése érdekében az átfogó tanulmányok, szakmai konferenciák, egyeztetések, valamint törvények és irányelvek hihetetlen gyorsasággal történő megalkotásának, és módosításának szemtanúi lehetünk. Ilyen összefogást és gyors reakciót a könyvvizsgálói szakma védelme érdekében már régen látott a világ. Ezek a nemzetközi szigorító intézkedések segítették elő a minőségbiztosítási és a közfelügyeleti rendszer gyorsabb és hatékonyabb elterjedését is. A könyvvizsgálat minőségbiztosítását szabályozó, jelenleg érvényben lévő nemzetközi és nemzeti szabályrendszerek a minőségellenőrzés és a minőségbiztosítás fogalmát nem egységesen, a minőségmenedzsment-rendszerek fejlődési szakaszainak megfelelően használják. Így az értekezésben konkrét jogszabályi hivatkozás esetén az adott jogszabályban előforduló kifejezést, míg saját véleményem és következtetésem esetén a könyvvizsgálat minőségbiztosítását használom.

A számviteli rendszerek nemzetközi szintű egységesítési folyamatát a nagy nemzetközi számviteli szabályrendszerek erőviszonya, a gazdasági, kulturális, politikai különbségek számviteli szabályozásra gyakorolt hatásai, valamint a vállalatirányítási modellek különbségei határozzák meg. Az amerikai vállalati és könyvvizsgálati botrányok bebizonyították, hogy az amerikai részvényes piac kisbefektetőinek heterogenitása nem biztosíthatja a vállalatvezetés szakmai hozzáértésen alapuló kontrollját, és az amerikai kultúra siker központúsága, valamint a tőzsdén jegyzett cégektől elvárt magas profit, a menedzsment siker díjazására bevezetett részvényopciók sem fokozhatók a végletekig. A vállalati visszaéléseket elkövető, alaposan megerősödött menedzsment nemcsak a bevételek manipulálására, s ezzel a részvényárfolyamok növelésére, hanem a jogszabályok szerint független könyvvizsgálói jelentés tartalmának befolyásolására is képessé vált. Az európai részvényesi piac ennél lényegesen koncentráltabb, így a menedzsmentnek a befolyásoló tulajdonossal folytatott harcát inkább jellemzik az eszközök meglétét, mint a bevétel növelését célzó spekulatív könyvelési technikák alkalmazása.

A hazánkban bekövetkező pénzügyi problémák nem érintették ilyen mélyen a gazdasági élet szereplőit. A könyvvizsgálók felelősségre vonására csak egy esetben a Posta Bank botrányal kapcsolatban került sor. A könyvvizsgálói szakma lényege a bizalomteremtés, ha

továbbra is fenn akarja tartani a hiteleségét, akkor folytatnia kell a megkezdett magas minőségű szakmai munkát.

A kutatás tárgya és célja

Kutatómunkám a nemzetközi könyvvizsgálati szabályozás napjaink egyik kiemelkedően fontos területét: a könyvvizsgálat minőségbiztosítási rendszerének kialakulását, annak okait, egységesítési folyamatának indokait, lépéseit és jövőbeni lehetőségeit elemzi. A kis- és középvállalkozások növekvő száma, gazdasági szerepe miatt hazai és nemzetközi szinten bemutatom a kis- és középvállalkozások definícióit, számviteli és könyvvizsgálati sajátosságait, arra keresve a választ, hogy milyen szabályozási mechanizmusok érvényesülnek ezen cégek egységes beszámolóképzési alapelveken nyugvó pénzügyi kimutatásainak összehasonlíthatósága, kötelező könyvvizsgálata érdekében.

Ezt követően a könyvvizsgálat minőségbiztosítását szabályzó nemzetközi jogrendszer kialakulását, fejlődését, annak irányait bemutatva, azt vizsgálom, hogy a hazánkban kialakított könyvvizsgálati minőségbiztosítási szabályozásban tükröződnek-e a nemzetközi minőségbiztosítás alapelemei, és emellett mennyire jelennek meg a magyar könyvvizsgálati piac sajátosságai. Két nagy minőségellenőrzési módszer: a társvizsgálat és a vegyes módszer gyakorlati megvalósulását hasonlítom össze részletesen, a német és a magyar szabályozás kiemelésével, bemutatom azok eltéréseit, az eltérések okait.

Kutatásom célja továbbá, hogy értelmezsem a könyvvizsgálati tevékenység szolgáltatás jellegéből fakadó specialitások, a szolgáltatások minősége, mérési lehetőségei milyen szerepet játszottak a könyvvizsgálat minőségbiztosítási rendszerének kialakításában. Ezt követően kitekintve a tisztán könyvvizsgálati szabályrendszerek mögül a minőségmenedzsment-rendszerek fejlődését áttekintve meghatározom könyvvizsgálat minőségbiztosításának helyét ezen tudományág szabályrendszerében.

A kutatás során tisztázni szeretném a nemzetközi könyvvizsgálat minőségbiztosítási rendszerei hazai könyvvizsgálat minőségbiztosítási rendszerre gyakorolt hatását. Ennek érdekében a könyvvizsgálat alapjául szolgáló számviteli rendszerek globalizációs folyamatának tükrében, a nemzetközi könyvvizsgálat területén végbemenő harmonizációs törekvések magyar könyvvizsgálati szabályozásra gyakorolt hatását vizsgáltam, konkrétan a könyvvizsgálati minőségbiztosítás területén.

A kutatás során alkalmazott hipotézisek

Kutatómunkám során, a könyvvizsgálat területén napjainkban is zajló egységesítési folyamat vizsgálata során fel akartam tární a könyvvizsgálat minőségbiztosítási rendszerének kialakulásához vezető okokat. Azt akartam bebizonyítani, hogy kialakuláshoz vezető legfontosabb tényezők:

- a könyvvizsgálat alapjául szolgáló számviteli rendszerek globalizációs törekvései, és ezzel a befektetők számára is döntő fontosságú egységesen értékelhető, összehasonlítható pénzügyi kimutatások irányi igény,
- a könyvvizsgálati szabályozás egyéb területein már folyamatban lévő globalizációs törekvések,
- valamint a világgazdaságban bekövetkezett vállalati, könyvvizsgálati botrányok miatt a szakma védelme és a társadalmi bizalom megerősítése voltak.

A kis- és középvállalkozások fokozódó gazdasági szerepvállalása miatt nemzetközi és nemzeti szinten vizsgálom a kis- és középvállalkozások kategorizálásának mennyiségi és minőségi ismérveit. Elemzéseim során arra keresem a választ, hogy a kis- és közepes méretű vállalkozások definiálásának területén fennálló nemzetközi különbségek mennyiben befolyásolják egy egységes számviteli, könyvvizsgálati megközelítését kialakulását.

Végezetül a könyvvizsgálat szolgáltatás jellegéből kiindulva, a szolgáltató szervezetek minőségmenedzsment-rendszereinek fejlődési szakaszait jellemző tényezők segítségével megpróbálom behatárolni a könyvvizsgálati szolgáltatás minőségügyi rendszerét. A nemzetközi könyvvizsgálati standardok – minőségellenőrzés – és az új nyolcas irányelv – minőségbiztosítás – ellentétes megfogalmazását értelmezve a könyvvizsgálat területén kialakult minőségmenedzsment rendszer helyes értelmezését kutatom.

A kutatás területe, módszertana

Kutatómunkám elsősorban a hazai és idegen nyelvű – a témához kapcsolódó – irányelvek, törvények, szabályzatok, standardok feldolgozására támaszkodott, melyet az indokolt, hogy a könyvvizsgálat hazai és nemzetközi minőségbiztosításának kialakulásával, annak fejlődésével, kapcsolatos, átfogó szakirodalmi források mind a mai napig hiányoznak. A könyvvizsgálati szakmában nagyon fontos szerepet játszó titoktartási kötelezettség miatt munkám során gyakran ütköztem korlátokba és így az elemzéseimet kizárólag a kamarák, szakmai szervezetek hivatalosan is kiadott adatai alapján végeztem.

A kutatás során legfontosabb forrásmunkákként a Nemzetközi és a Nemzeti Könyvvizsgálati Standardokra, a Magyar és a Német Könyvvizsgálói Kamara minőségellenőrzési szabályzataira, valamint ezen szervezetek Minőségellenőrzési Bizottságainak éves jelentéseire támaszkodtam. A kis- és középvállalkozások kutatásánál a vonatkozó jogszabályok mellett a KSH adatforrásait is felhasználtam. A minőségmenedzsment-rendszerek ismertetésénél szakirodalmi forrásokat, ISO szabványokat használtam.

Az értekezés felépítése

Az értekezés tartalmát tekintve három nagy fejezetre különíthető el.

Az **első fejezetben** a könyvvizsgálat kialakulását és fokozódó jelentőségét vizsgálom.

A fejezet *első alfejezetében* szükségesnek tartottam a könyvvizsgálat fejlődéstörténetének bemutatása után kitérni a nemzetközi számviteli rendszerekre, és azok közeledésének napjainkig bekövetkezett lépéseire, hiszen ezen globalizációs törekvések leginkább a könyvvizsgálat nemzetközi szabályozásában tükröződnek vissza.

Az értekezés *második alfejezetében* külön foglalkozom a kisvállalkozások könyvvizsgálatának specialitásaival. Nemzetközi és nemzeti szinten is többször visszatérő probléma, hogy a könyvvizsgálati rendszer biztonságosabbá tétele miatt meghozott jogszabályi intézkedések csak a tőzsdén jegyzett társaságok, vagy a kisvállalkozások könyvvizsgálata során is érvényesüljenek-e. Általánosan elfogadott az az álláspont, mely szerint a kisvállalkozások könyvvizsgálatának módszertana egyszerűbb, és ezt az állásfoglalás is alátámasztja, de a kiadott könyvvizsgálói jelentés, amely a záradékot is tartalmazza minden esetben független a vállalkozás méretétől.

A *harmadik alfejezet* a könyvvizsgálati kockázat összefüggéseit mutatja be, amelyet elengedhetetlenül szükségesnek tartok a minőségellenőrzés lényegének megértéséhez. A könyvvizsgálat is kockázattal járó tevékenység, melynek során azonban fontos cél a kockázatok minimalizálása és a hibák időbeli felismerése és feltárása. A belső és külső minőségellenőrzés, valamint a felette álló független közfelügyeleti rendszer mindezt nagyban támogatja, és ezzel növeli a szakma hitelességét. A beszámolót auditáló könyvvizsgálóval szemben megfogalmazódó követelmények napjaink egyik sarkalatos pontja a minőség. A könyvvizsgáló munkájának ellenőrzését minden esetben szakmai szervezetek felügyelik, de ténylegesen a felelősséget a könyvvizsgálónak, és a könyvvizsgáló cégeknek kell vállalniuk. A döntéshozók átlátható, következetes, átfogó és összehasonlítható információkat igényelnek, akiket a könyvvizsgálói szakmának ki kell szolgálnia.

A **második fejezet** a nemzetközi és hazai könyvvizsgálati minőségellenőrzési rendszereket foglalja össze.

Az *első alfejezetben* a jogszabályi ismertető után részletesen vizsgálom a belső, standardok által szabályozott, többszintű, valamint a külső minőségellenőrzési modelleket. Tételesen összehasonlítom a külső minőségellenőrzésen belül a monitoring és a társvizsgálati módszer előnyeit és hátrányait.

A *második alfejezet* lényege a nemzetközi gyakorlat tételes ismertetése, melyet két európai ország és az amerikai rendszer bemutatásával oldottam meg. Fontosnak tartottam áttekinteni az Európában legrégebben működő, és a magyar gyakorlat kialakításában is fontos szerepet játszó Franciaország, és egy „friss”, a számviteli szabályozásunkra is nagy hatást gyakorló Németország minőségellenőrzési rendszerének felépítését.

A *harmadik alfejezetben* kimondottan a hazai minőségellenőrzési rendszer, annak összehasonlításával foglalkozom. A magyar minőségellenőrzési rendszer bevezetésének lépései után konkrétan a Magyar Könyvvizsgálói Kamara Minőség-ellenőrzési Szabályzatát értelmezem. A fejezetet lezárásaként részletesen elemzem a német és a magyar minőségellenőrzési szabályozás különbségeit, valamint annak okait.

A **harmadik fejezet** a szolgáltató szervezetek és ezen belül a könyvvizsgálat területén kialakult minőségmenedzsment-rendszerek fejlődését ismerteti.

Az *első alfejezetben* a minőségmenedzsment-rendszerek fejlődési szakaszait foglalom össze az elkülöníthető rendszerek főbb jellemzőit mutatom be.

A *második alfejezet* a szolgáltatások definiálásának sokszínűségével, a szolgáltatások speciális jellemzőinek bemutatásával foglalkozik. A szolgáltatások heterogén jellege, folyamatos fejlődése miatt meghatározása tudományterületenként eltér, de minden megközelítés tartalmazza a szolgáltatás, mint tevékenységek végeredményeként való értelmezését.

A szolgáltatásminőség definiálását és a szolgáltatások mérési problémáit, módszereit mutatja be a *harmadik alfejezet*. Az előző alfejezetben bemutatott, szolgáltatások változatosságának és speciális tulajdonságainak szolgáltatásminőségre gyakorolt hatását vizsgálom. A szolgáltatás minőségének mérésével kapcsolatos modellek sokszínűsége épp a szolgáltatás minőség eltérő definiálására vezethető vissza. A modellek egységes alapját, a vevői elvárások és a ténylegesen érzékelt szolgáltatás minőség közötti különbség, míg eltérését ezen különbség eltérő értelmezése adja. Végezetül a szolgáltatások minőségmenedzsment-rendszerének négy alapelemét tekintem át az új ISO 9000 alapján.

A *negyedik alfejezetben* a szolgáltatások speciális jellemzőit, minőségének mérési lehetőségeit körüljárva megpróbálom azokat értelmezni a könyvvizsgálati szolgáltatás területén.

Az önmagukban külön is értékelhető, egy-egy szabályozási környezetet bemutató alfejezeteket és fejezeteket a végén összefoglalásokkal és következtetésekkel zárom.

1. A KÖNYVVIZSGÁLAT KIALAKULÁSA ÉS FOKOZÓDÓ JELENTŐSÉGE

A könyvvizsgálat definiálására vonatkozó hazai, nemzetközi jogszabályok, és a nemzetközi szervezetek nem használnak egységes, az ellenőrzési folyamat egészét lefedő meghatározást, hanem sokkal inkább a könyvvizsgálat célját, fajtáit, feladatát, kockázatát, a könyvvizsgáló felelősségét rendszerezik. Mindezen jogszabályok, standardok ismeretében állítható, hogy a könyvvizsgálat lényegét az elvégzett vizsgálat után kibocsátott független könyvvizsgálói jelentés összegezi. A jelentés tisztázza a felelősségi köröket, beazonosítja a beszámoló készítési, és a könyvvizsgálatra vonatkozó elveket, majd bemutatja a könyvvizsgálat módszertanát, hatókörét, a vizsgálat mélységét. A könyvvizsgálói vélemény rögzíti, hogy a könyvvizsgáló magas de nem abszolút bizonyossággal állítja, hogy a vizsgált beszámoló nem tartalmaz lényeges hibás állításokat, és a beszámolót minden lényeges vonatkozásban az arra vonatkozó alapelveknek megfelelően állították-e össze, így az megbízható és valós képet nyújt-e a vállalkozás vagyoni, pénzügyi, jövedelmi helyzetéről.

1.1. A könyvvizsgálat alapjául szolgáló számviteli rendszerek

A számviteli és könyvvizsgálói szakma számára jelentős kihívás a nemzetközi számviteli rendszerek napjainkban is folyó összehangolása, és egységes, könyvvizsgálattal alátámasztott pénzügyi beszámolási rendszer kialakítása. A gazdasági, társadalmi és kulturális eltérések áthidalása csak a közérdeklődésnek is kitett vállalatok esetében megoldható, hiszen a harmonizáció ellenére mindig is lesznek eltérések az egyes nemzetek számviteli- és könyvvizsgálati rendszerében. A 200. témaszámú magyar Nemzeti Könyvvizsgálati Standard a könyvvizsgálata célját a következőképpen rögzíti:

§

A pénzügyi kimutatások könyvvizsgálatának célja, hogy képessé tegye a könyvvizsgálót azon véleményének megformálására, hogy a pénzügyi kimutatásokat minden lényeges szempontból a vonatkozó pénzügyi beszámolási alapelveknek megfelelően készítették-e el.

A jelenlegi, hazai szabályozás alapján a pénzügyi kimutatások beszámoló készítési alapelvei a számviteli törvény és a Magyarországon elfogadott általános számviteli elvek, valamint a Nemzetközi Pénzügyi Beszámolási Standardok lehetnek. Fontosnak tartom leszögezni, hogy míg a könyvvizsgáló felelőssége a pénzügyi kimutatások könyvvizsgálata alapján vélemény kibocsátása, addig a társaság vezetésének felelőssége a pénzügyi kimutatások adott beszámolási alapelvek szerint történő elkészítése és valós bemutatása. A következő fejezetekben összefoglalom a könyvvizsgálat alapjául szolgáló számviteli rendszer kialakulásának és nemzetközi szabályozásának főbb mérföldköveit, majd bemutatom a – napjainkban is folyamatban lévő – egységes számviteli nyelv kialakulásáért eddig tett törekvéseket, a számviteli globalizációs folyamatot.

1.1.1. A számvitel kialakulása, hazai szabályozása

A számvitel kialakulása, majd később szabályozása országoként más-más piaci és gazdasági hatások miatt vált szükségessé. A történelmi gyökerek keresése egyes elemzők szerint egészen Hammurappi asszír királyig vezethető vissza, akinek törvényobeliszkjén azt találták, hogy a király kötelezte a kereskedőket ügyleteik pontos feljegyzésre, *Baricz* (1997). Ha ilyen messzire nem is tekintünk, a fejlődéstörténettel foglalkozó munkák közül kettőt akkor is ki kell emelni. A kettős könyvelés alapjának tekinthető forgalmi könyvvizetés kialakulása az olasz városállamok kereskedelmi tevékenységének köszönhető, elterjedését, a könyvnyomtatás feltalálása tette lehetővé. Az első írásos számviteli munka a raguzai *Benedotto Cotrugli* nevéhez köthető, aki 1458-ban írta meg a *Della mercatora et del mercatore perfetto* című könyvét, ami nyomtatásban csak 1573-ban jelenhet meg. A másik művet a kettős könyvvitel vezéralakja *Luca Paciolo* írta *Summa de Arithmetica, Geometria, Proportioni e Proportionalita* (Az aritmetika, a geometria, az arányok és az árnyalatok összefoglaló tárgyalása) címmel, melyet már 1494-ben Velencében kinyomtattak.

Az olasz városállamok megalapozták a kettős könyvvitelt, mely rohamosan terjedt és fejlődött a kontinensen. Az egyik legnagyobb változást az ipari forradalom, és ezen belül is a vasúttársaságok elterjedése okozta. A tulajdonosok figyelmének középpontjába a vagyonszerkezetek mellett egyre inkább a költségek alakulása, az önköltségszámítás került. A termelési költségek mérése, az önköltségszámítás elterjedése a számvitel információs rendszerré válásának fontos mérföldköve. Az üzemgazdasági szemlélet hatására a számvitel másik területe a könyvvitel mellett a költségszámítás lett. Itt kell kiemelni *Schmalenbach* nevét, aki 1927-ben közzétette négy számlasoros elméletét, amely a tipikus forgalmi könyvvitelt és a költségelszámolást egységes, zárt számviteli rendszerré fejlesztette.

A gazdaság gyors fejlődése a tulajdonos és menedzsmenst személyének szétválását, és ezzel az érdekkellentétek megjelenését hozta magával. A tulajdonosok és a befektetők egyaránt igénylik, hogy a könyvviteli zárás után összeállított beszámoló valós információkat tartalmazzon, de befektetésük alakulása olyan üzleti tranzakcióktól függ, amelyekre már nincs teljes rálátásuk. Ennek megfelelően a számviteli szakemberek feladata a befektetők érdekeit szem előtt tartva a vagyonszerkezet és az eredmény kapcsolatrendszerének meghatározása, és az azokat alátámasztó értékelési elvek és eljárások kidolgozása volt. Így a huszadik század első évtizedeiben a gazdasági és befektetési helyzeteknek megfelelő mérlegelméletek mellett kialakultak a számvitel területei, valamint azok a módszertani alapok, amelyek bázisán a számvitel egységes rendszerré fejlődött. Az elméletileg már fennálló számviteli rendszer gyakorlati szabályozása azonban koránt sem volt egységes a világon. A gazdasági integráció, a globalizáció, a nemzeti határok szerepének csökkenése, a multinacionális vállalatok megjelenése újabb megoldandó feladat elé állították a nemzeti számviteli rendszereket. A nemzetközi szinten is összehasonlítható beszámolók iránti befektetői igény nagy nyomást gyakorolt a harmonizáció előmozdítására. Hazánk uniós tagságával a számvitelt és könyvvizsgálatot szabályzó törvényeket, és kormányrendeleteket nem kellett módosítani, hiszen a jogharmonizáció folyamatossága következtében már megfeleltek az uniós előírásoknak.

1.1.2. A számvitel nemzetközi szabályozása

A könyvvizsgálattal alátámasztott pénzügyi kimutatás fontos információforrás a beszámolót felhasználó számára, biztonságos alapot kell, hogy nyújtson gazdasági döntéseinek meghozatalához. Nemzetközi összehangolásra éppen a beszámoló adatainak térbeli és időbeli összehasonlítása, a pénzügyi átláthatóság biztosítása miatt van szükség. A megbízhatóság, valódiság és összevethetőség szempontjából fontos lenne, hogy kialakuljon egy világszerte elfogadott egységes beszámoltatási rend, szabályrendszer. Az Európai Unióban kötelezően bevezetett nemzetközi számviteli standardok fontos lépést jelentettek az egységesítés irányába. Ez a lépés, valamint az, hogy a világ számos országában fontolóra vették a standardok bevezetését az amerikai standardalkotó bizottságot is meggyőzte az együttműködés, az akadályok, eltérések feltárásának szükségességéről.

A nemzetközi számviteli rendszerek áttekintésekor három hatályukat tekintve eltérő, de céljaikban igencsak harmonizáló szabályrendszerről beszélhetünk. Ez a három meghatározó és jelentős nemzetközi rendszer folyamatos egymáshoz való közeledése elősegíti és támogatja az egységes számviteli nyelv kialakulását.

1.1.2.1. Az Európai Unió számviteli irányelvei

Az Európai Közösség megalakulásakor szükségessé vált egy a nemzeti rendszereket átfogó, egységes közösségi szabályozás, melynek alapja a harmonizáció volt. A kialakult jogrend alapjául a már működő nemzeti jogok szolgáltak, ezek átvétele és egységesítése után épült fel a közösségi jog. Ennek megfelelően számvitel területén is a jól működő megoldások átvétele és a nemzetközi harmonizációs feladatok kerültek előtérbe. Az Európai Unió szabályozása több szintű.

Az *első* szinten szereplő irányelveket a tagállamok beépítik a saját nemzeti szabályrendszerükbe. Az adaptáció során az irányelvvel ellentétes szabályokat kialakítani nem lehet, de hogy kire nézve teszi kötelezővé az a tagállam saját döntése. Hazánk számviteli rendszere már az EU csatlakozás előtt adaptálta a negyedik, hetedik és nyolcadik, valamint a bankok és más pénzügyi intézmények, és a biztosítóiintézetek összevont beszámolóját szabályzó számviteli irányelveket.¹

A számviteli irányelvek a tulajdonosok, és befektetők érdekvédelme érdekében biztosítja a vállalatok által összeállított beszámolók összehasonlíthatóságát, megbízhatóságát. A tagállamok nemzeti rendszerei megfelelnek és igazodnak a számviteli irányelvek céljaihoz, de azok elfogadásuk és bevezetésük óta alig módosultak, míg a gazdaságban és a számviteli gyakorlatban lényeges változások zajlottak. Kivételt képez ez alól a későbbiekben részletesebben is tárgyalásra kerülő 8. irányelv – Az Európai Közösségek Tanács 84/253/EGK irányelve a számviteli dokumentumok törvényes kötelezettségén alapuló könyvvizsgálatának engedélyezéséért felelős személyek működésének engedélyezéséről. –, melynek átalakítása a gyakorlatban napvilágra jutott hiányosságok miatt vált szükségessé.

---

¹ Az Európai Közösségek Tanács 78/660/EGK irányelve a meghatározott társaságok éves beszámolójáról.

Az Európai Közösségek Tanács 83/349/EGK irányelve a konszolidált beszámoló készítéséről.

Az Európai Közösségek Tanács 86/635/EGK irányelve a bankok és más pénzügyi intézmények éves és konszolidált éves beszámolójáról.

Az Európai Közösségek Tanács 91/674/EGK irányelve a biztosítók éves és konszolidált éves beszámolójáról.

Az Európai Unió Tanácsa 2006. április 25-én elfogadta az „új 8-as irányelvet” – Európai Parlament és a Tanács 2006/43/EK irányelve az éves és összevont (konszolidált) éves beszámolók jog szerinti könyvvizsgálatáról –, mely 2006. május 17-én kihirdetésre is került.

A szabályozási szint *második* lépcsőfokán a rendeleteket találjuk. A rendeletek egésze kötelező érvényű minden tagállam számára, így itt adaptációra nincs szükség. Ilyen rendelet például a 1606/2002/EK, amely az Unió tőzsdén jegyzett cégei számára kötelezővé teszi, hogy 2005-től az összevont éves beszámolójukat az IAS/IFRS szabályrendszer alapján készítsék el. A tagállamoknak azonban lehetősége van arra, hogy ezt a szabályt lehetőségként, vagy kötelező jelleggel a tőzsdén nem jegyzett vállalatokra, valamint azok éves beszámolójára is kiterjessze.

A szabályozás *harmadik* szintjén az Európai Unió Bizottságának közleményei állnak. A közlemények az irányelvekkel kapcsolatban felmerülő értelmezésbeli, és időszerű számviteli kérdésekben nyújt útmutatást. Adaptálásuk nem kötelező, de a szakmai szervezetek nyomon követik és beépítik a nemzeti szabályozásba. A témához kapcsolódik a kötelező könyvvizsgálat megerősítéséről szóló közlemény, amely a 8. irányelv aktuális módosítására dolgozott ki javaslatokat.²

Hasonlóan az előbb említett közleményekhez a *negyedik* szabályozási szinten található ajánlások átvétele sem kötelező. Az ajánlások egyes speciális szakmai területtel foglalkoznak, és a problémával kapcsolatos megoldási javaslatokat tartalmaznak. A dolgozat témájához igen szorosan hozzátartozik a jog szerinti könyvvizsgálat minőségbiztosítása az Európai Unióban: minimális követelményekkel, illetve a jog szerinti könyvvizsgálók függetlensége az EU-ban: alapelvekkel foglalkozó ajánlások.³

Összegzésként elmondható, hogy a tagállamok számviteli rendszereinek egységes alapját az irányelvek ugyan megteremtették, mégis lényegesek a különbségek az egyes nemzeti számviteli szabályrendszerek között. Az Unión belül a tőzsdén jegyzett vállalatok esetében csak a konszolidált beszámolót kell a standardok szerint összeállítani. A több tagországban is érdekelt, az Unió tőzsdéin nem jegyzett vállalkozások konszolidált beszámolójának felhasználói és döntéshozói számára továbbra is érthetetlen az egyes nemzeti szabályzók alapján összeállított pénzügyi kimutatások megbízhatósága, valóság és információtartalma közötti eltérés.

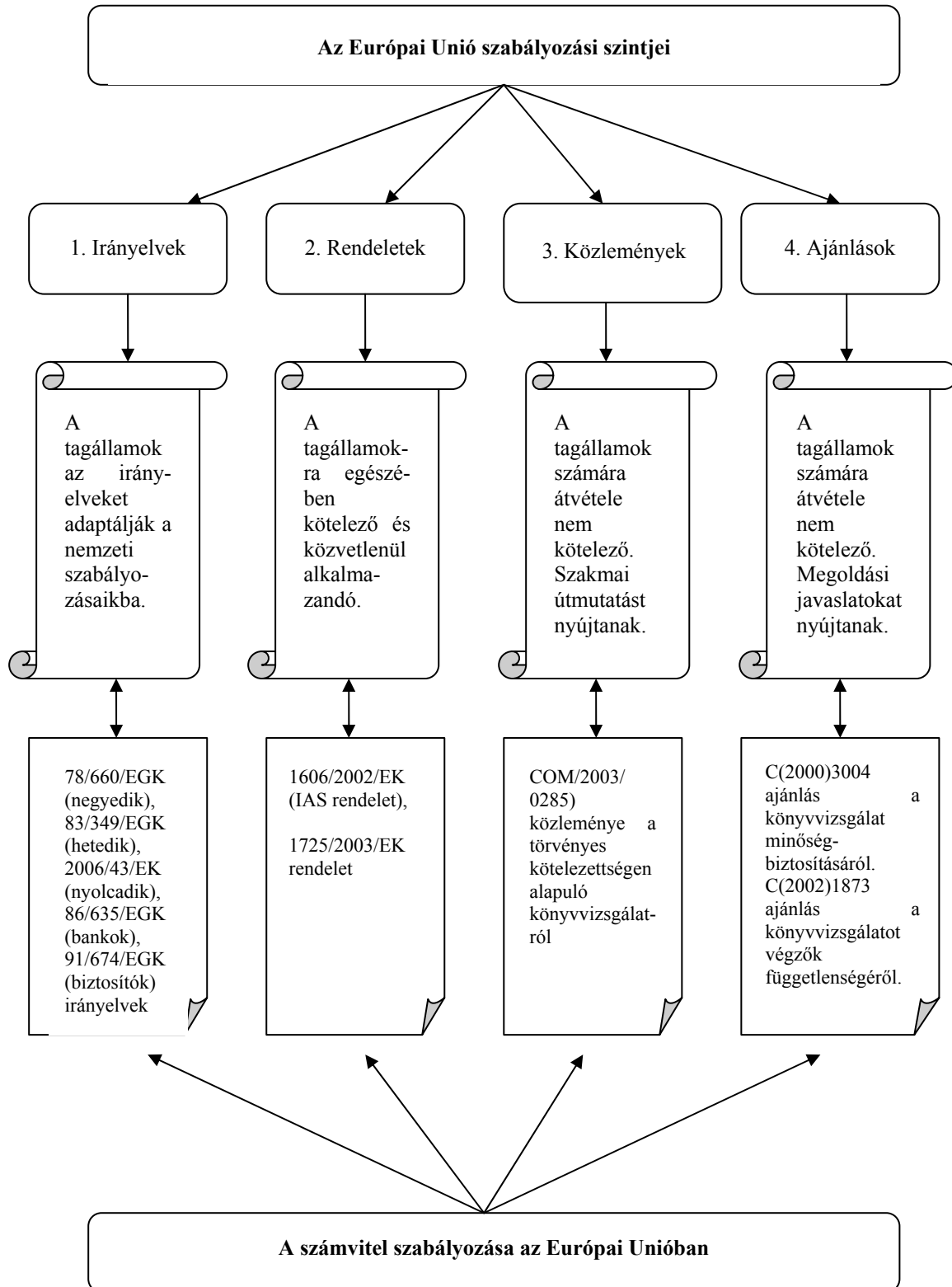
---

² Az Európai Bizottság 2003. május 21-i (COM/2003/0285) közleménye a törvényes kötelezettségen alapuló könyvvizsgálatról az Európai Unióban.

³ Az Európai Bizottság 2000. november 15-i, C(2000)3004 számú ajánlása a törvényes kötelezettségen alapuló könyvvizsgálatot végzők minőségbiztosításáról.

Az Európai Bizottság 2002. május 16-i, C(2002)1873 számú ajánlása a törvényes kötelezettségen alapuló könyvvizsgálatot végzők függetlenségéről.

1. ábra: Az Európai Unió számviteli szabályozása és szintjei:

1.1.2.2. A Nemzetközi Számviteli Standardok

1973-ban alakult meg egy független szakmai szervezet a Nemzetközi Számviteli Standard Bizottság (IASB). A különböző országok szakmai testületeinek tagjaiból álló bizottság fő feladata olyan egységes standardok alkotása, amelyek globálisan alkalmazhatók és elősegítik a pénzügyi kimutatások összehasonlíthatóságát, és átláthatóságát. A Bizottság által kidolgozott Nemzetközi Számviteli Standardok (IAS) alkalmazása a beszámoló készítése során önkéntes volt. Az IAS-t alkalmazó vállalatok beszámolóit egységes számviteli alapelvekre, módszerekre és eljárásokra építik, de ezen túl standard választási lehetőséget is biztosít a felsorolt alternatívák között.

A bizottság szervezeti és működési struktúrája 2001-ben alakult át. Az átalakulást követően a standardok összeállítását, elfogadtatását és a nemzetközi egységesítést a Nemzetközi Számviteli Standard Testület (IASB) felügyeli. Új alkotmány lépett hatályba és változások történtek a standardok, értelmező rendelkezések elnevezéseiben is. A standardok (IAS/IFRS) alkalmazásával kapcsolatban fellépő kérdések megválaszolását segítik elő az értelmező közlemények (SIC/IFRIC), valamint az egész rendszer elméleti alapját képezi az a keretszabály, melyet 1989-ben fogadtak el. A rendszer naprakész alkalmazhatóságát a folyamatos felülvizsgálat, fejlesztés és a változások környezeti feltételeknek megfelelő kiigazítása biztosítja.

A kilencvenes évek elejétől kezdődő reformok középpontjában szintén a már többször említett beszámoló készítési kötelezettség összehangolása állt. Egyre több esetben igényelték a beszámoló felhasználói, a döntéshozók, hogy a multinacionális cégek Európai Unión belül és kívül, valamint a világ más területein található leányvállalatainak beszámolóit összehasonlíthatóak legyenek. A fejlesztés Európai iránya két utat választhatott. Egyik esetben tovább fejlesztik a már működő irányelveket a nemzetközi harmonizációs igényeknek megfelelően. A másik esetben az Unió elfogadja a nemzetközi számviteli standardokat és adaptálja az Uniós jogrendbe. Ebben az esetben viszont fel kell tárnai, és fel kell oldani a standardok és az irányelvek közötti eltéréseket.

Az Unió a második utat választotta. Összhangot teremtettek az IAS/IFRS és az irányelvek között úgy, hogy az irányelvek továbbra is hatályban maradtak, de az egyeztetési folyamat eredményeképpen az Unió által is elfogadott IAS/IFRS-eket egy rendelettel beépítették az uniós jogrendbe. Ezzel a lépéssel az irányelvek a beszámolási kötelezettség keretét biztosítják, míg a standardok a részletező előírásokat tartalmazzák.

Ezen eljárás keretében akkor fogadhatók el az egyes nemzetközi számviteli standardok a közösségi alkalmazásra, ha azok nem ellentétesek a negyedik és a hetedik irányelvben meghatározott azon célkitűzéssel, hogy a beszámoló megbízható és valós összképet nyújtson, továbbá az európai társadalom javát szolgálják, valamint megfelelnek a gazdasági döntéshozatal és a vezetés közreműködése megítéléséhez szükséges pénzügyi információval szemben támasztott közérthetőségi, jelentőségi, valódisági és összehasonlíthatósági követelményeknek, *Kapásiné* (2003).

Az akadályok elhárítása után az Európai Parlament elfogadta az 1606/2002/EK számú rendeletet, amely előírja, hogy az EU tőzsdéin jegyzett vállalkozások összevont éves beszámolóját 2005-től az IAS/IFRS-ek alapján kell összeállítani, így napjainkban számos tőzsdei társaság teszteli a standardokat. Kivételt jelentenek azok a társaságok, amelyek beszámolójukat valamely más nemzetközileg is elismert számviteli standardok alapján állítják össze (US GAAP), ők 2007-ig moratóriumot kaptak. Az elméleti összehangolások

után a gyakorlatban is elkezdődött a rendszer következetes alkalmazása, elősegítve ezzel, hogy pár éven belül a folyamatos fejlesztéssel, és kiigazítással érett, kiszámítható, gazdasági előnyöket hordozó szabályok összességévé váljon, kihívást jelentve a többi nemzetközi standardrendszer számára.

A Nemzetközi Tőzsdetanácsok Bizottságának (IOSCO) is érdeke az egységes standardok megteremtése és használata, ezért támogatja a standardok modernizációját. Ahhoz azonban, hogy a tőzsd felügyeleték elfogadják az IAS/IFRS által összeállított pénzügyi kimutatásokat a standardalkotó testületnek át kellett dolgoznia azokat. A változásokat legfőképpen az alternatív eljárások számának csökkentése, valamint az egységes fogalmak, és eljárások további részleteinek kidolgozása jelentette. Mindezek után 2000-ben az IOSCO elfogadta az átdolgozott és kibővített standardokat, és alkalmazásukat ajánlotta a tagjainak.

Ahhoz, hogy a nemzetközi számviteli standardok világszerte elterjedhettek mind az Európai Uniónak, mind az IOSCO támogatásának nagy szerepe volt. Példa értékű és radikális lépés volt, hogy az Unió nem alakított ki saját „Európai Számviteli Alapelveket”, hanem a már meglévő nemzetközi standardokat jóváhagyta és befogadta, így megteremtve ezzel a nemzetközi szinten is összehasonlítható pénzügyi beszámolási keretrendszer előfeltételeit.

1.1.2.3. A US GAAP

Az Általánosan Elfogadott Számviteli Alapelvek az Egyesült Államokban (US GAAP) alkotja az amerikai számviteli szabályozás gerincét. A számviteli szabályok megalkotásánál ellentétben az európai gyakorlattal egyaránt fontos szerepe volt a tőzsd felügyeletnek és a szakmai szervezeteknek. A jelenlegi rendszerben a Számviteli Standardalkotó Bizottság (FASB) feladata az iránymutatások megalkotása, az Amerikai Bejegyzett Könyvvizsgálók Intézete (AICPA) véleményezi, és az Értékpapír- és Tőzsd felügyelet (SEC) ellenőrzi azok betartását.

1.1.3. Összegzés

A globalizáció a gazdasági élet számos területén szükségessé tette az egységes szabályozás kialakítását. A számviteli területeken is megjelenő összehangolás a beszámolót felhasználók, befektetők érdekét szolgálja. Ők azok, akik gazdasági döntéseik meghozatalához, hatékonyabb tőkeallokációhoz egységes alapokon értékelt, összehasonlítható pénzügyi kimutatásokat igényelnek. A végső cél a világ minden tőzsdéjén elfogadott, egységes számviteli szabályrendszer szerinti kimutatások készítése lenne. Jelenleg az IAS/IFRS Unió jogrendbe való adaptálása után már csak két nemzetközi számviteli rendszer az amerikai és a számviteli standardok összehangolása a feladat, a két standardrendszer konvergenciája folyamatban van. Az ellentétek, ellenérzések nemcsak szakmaiak, hanem politikai és gazdasági jellegűek is. Az amerikai tőkepiac jelentős nagysága és befolyása miatt nem várható el, hogy a SEC engedélyezze az IAS/IFRS-ek bevezetését az amerikai standardok helyett, de mint alternatíva megengedheti azok alkalmazását. Ugyanakkor az amerikai csőd és botrány ügyek után az európai rendszer sokkal megbízhatóbbnak tűnik. A jövő mindenképpen a világ összes tőzsdéjén elfogadott egységes standardok alapján készített beszámolási rend, de hogy keretszabályokkal, vagy részletes szabályozással az továbbra is kérdés.

Véleményem szerint, a számvitel területén bevezetett egységes szabályozási rendszer uniós elkötelezettsége garantálja, hogy a könyvvizsgálat szabályozása területén is végbemennek azok a harmonizációs folyamatok – az egységes pénzügyi beszámolási keretrendszer kialakítását követően, a már összehasonlítható pénzügyi kimutatásokat alátámasztó egységesen magas színvonalú, hiteles könyvvizsgálói vélemény – melyekkel az Európai Unió tagállamai tovább növelhetik versenyképességüket.

1.2. A könyvvizsgálat kialakulása, hazai és nemzetközi jellemzői

A könyvvizsgálat kialakulása az ipari forradalom második szakaszára tehető, amikor a vezető és a tulajdonos személyének szétválása következtében érdekellentétek alakultak ki. A tulajdonosok és a piac egyéb szereplői egyre nagyobb igényt mutattak egy olyan ellenőrzési rendszer kialakítására, ami a vállalattól függetlenül végzi tevékenységét, és megpróbálja a valós helyzetet feltárni. A piacgazdaság fejlettségének függvényében országonként más-más időpontban, de törvényileg szabályozták a könyvvizsgálatot. Hazánkban a könyvvizsgálói intézmény az 1875. évi XXXVII. számú kereskedelmi törvény óta elismert rendszer. A kereskedelmi törvény az iparosok és kereskedők könyvvezetésének szabályozása által szükségessé tette a könyvelés oktatását, valamint peres ügyekben a könyvszakértők állásfoglalását. Az 1911. évi Országos Jogászgyűlés vetette fel az egyéni revizorok szakmai szövetségének szükségességét, melynek következtében megalakult a Magyar Revizori Szövetség. 1926-ban a Budapesti Kereskedelmi és Iparkamara felügyelete és ellenőrzése alatt megalakult a Kamarai Hites Könyvvizsgálók Egyesülete, melynek szabályzatát a kereskedelmi miniszter hagyta jóvá. A testület céljai közt szerepel az önálló revizori kamara létrehozása. Az 1930. évi V. törvény a világ többi országában működő audit rendszerek mintájára szabályozta a könyvvizsgálók jogkörét. A könyvvizsgálói képesítés megszerzésének szabályozására egészen 1932-ig kellett várni, még ugyanebben az évben megalakult a Magyar Hites Könyvvizsgálók Egyesülete, melynek alapszabályát a belügyminiszter hagyta jóvá.

A II. világháború után bekövetkezett változások miatt az úgynevezett klasszikus könyvvizsgálói tevékenységről nem beszélhetünk. A gazdálkodó egységek állami tulajdonba kerülése, a gazdasági társaságok megszűnése, az új tulajdonosi struktúra olyan ellenőrzést igényelt, amely a felügyeleti szervek, és az állam bevételeit ellenőrző apparátus feladatát képezte. Az állami irányítás ellenőrzési rendszere alapvetően más, jellegében is különböző, és így az önálló, független könyvvizsgáló alkalmazásával az nem volt összeegyeztethető.

Magyarországon a könyvvizsgálói intézményt az 1948-as államosítás és piacgazdaság felszámolása szüntette meg. A tervutasításos rendszer kialakítását követően az akkori irányításnak rendszeridegen volt a könyvvizsgálók tevékenysége, s így 1950-ben feloszlatta a Hites Könyvvizsgálók Szövetségét. Az okleveles könyvvizsgálói képesítést ez idő alatt is meg lehetett szerezni, ami azonban a számviteli rend irányítására és pénzügyi-gazdasági ellenőrzésre készített fel. A könyvvizsgálói oklevelet a Pénzügyminisztérium Számviteli Képesítő Bizottsága adta ki, ami a gyakorlatban számviteli vezetői, felügyeleti revizori feladatok ellátását jelenthette.

Közel 40 évi szünet után a piacgazdaság újjáalakulásával egy időben 1987-ben megalakult a Magyar Könyvvizsgálók Egyesülete, amely a hagyományokat felelevenítve nagyban elősegítette a könyvvizsgálói szakma fejlődését, munkásságának számos törvény köszönhető. Az állami felülvizsgálói rendszer egyeduralmát az 1988. évi VI. törvény törte

meg, amely lehetővé tette a gazdasági társaságok szabad könyvvizsgáló választását, és egyben rögzíti a könyvvizsgálók feladatait, jogait, és kötelességeit. Új fordulatot a Magyar Köztársaság, valamint az Európai Közösségek és azok tagállamai által 1991-ben aláírt okmány hozott, amely a számviteli bizonylatok kötelező ellenőrzésével megbízott személyek – könyvvizsgálók – működésének engedélyezéséről szólt. Ezen előzmények után 1997. december 23-án megalakult a Magyar Könyvvizsgálói Kamara. Történelmünkben először önálló törvény szabályozza a magyar könyvvizsgálók szakmai tevékenységét, intézményrendszerét.

A Magyar Könyvvizsgálói Kamara megalakulásával a hazai könyvvizsgálat történetének új szakasza kezdődött, amely lehetővé és szükségessé tette az élen járó piactársaságok könyvvizsgálói gyakorlatához való gyors felzárkózást. A kamara 1992 óta rendes tagja a Könyvvizsgálók Nemzetközi Szövetségének (IFAC) és több éves levelező tagság után 2002-től az Európai Könyvvizsgálók Szövetségében is teljes jogú tagsággal rendelkezik.

2001-től hazánkban is a Nemzetközi Könyvvizsgálói Bizottság szakemberei által kidolgozott és jóváhagyott Nemzetközi Könyvvizsgálói Standardok alapján kialakított hazai sajátosságokat is tartalmazó magyar könyvvizsgálói szabványok használata kötelező. Az egyénenként eltérő ellenőrzési, dokumentálási, jelentési rendszerek, vagy rendszertelenségek ideje ezzel elméletileg lejárt, de a hatékony gyakorlati alkalmazás, csak állandó, folyamatos képzéssel, a szakmai követelmények betartásával és minőségre való törekvéssel lehetséges. A szakma hazai és nemzetközi elismertségét kizárólag szaktudással és magas színvonalú szolgáltatással lehet növelni. A könyvvizsgálói standardok célja éppen az egységes auditálási követelmények kialakítása, és ezzel a könyvvizsgálói szakma fejlődésének, a könyvvizsgálói szolgáltatások minőségjavításának elősegítése, egységesítése.

1.2.1. A könyvvizsgálat nemzetközi szabályozása

Ahhoz, hogy a befektetők döntéshozatalaikhoz, vagy azok alátámasztásához hasznosítani tudják a beszámoló által közzétett információkat, szükség van az adatok összehasonlíthatóságára, átláthatóságára, valóságára. A könyvvizsgáló által felülvizsgált beszámoló növeli a befektetők bizalmát, biztonságérzetet nyújt, ha a könyvvizsgáló függetlensége, szakmai felkészültsége biztosított. A hitelezők és befektetők nincsenek rálátással a könyvvizsgálat minőségére és színvonalára, elvárják a könyvvizsgálótól, hogy munkája a legmagasabb szakmai és minőségi követelményeknek megfeleljen. Éppen ennek a bizalomvesztésnek az elkerülése érdekében szükséges a könyvvizsgálói munka nemzetközi standardizálása. A könyvvizsgálat egységes elveinek hatékony működtetése elképzelhetetlen a szakmai szervezetek és a tagállamok szoros együttműködése nélkül. Ahogy azt már a számviteli irányelveknél láthattuk az összehangolt, egységes szemlélet hiánya hátrányt jelenthet a vállalatok nemzetközi tőkepiacokra való belépésének. Így van ez a könyvvizsgálat szabályozásának területén is. Az Európai Unióban kötelezővé tett IAS/IFRS-ek a konszolidált beszámolók esetében már megteremtették az egységes szakmai nyelvet, erre az összhangra van szükség a könyvvizsgálat európai harmonizációja esetében is.

A könyvvizsgálat nemzetközileg összehangolt szabályozását a Könyvvizsgálók Nemzetközi Szövetsége (IFAC) által kidolgozott Nemzetközi Könyvvizsgálói Standardoknak (ISA), valamint az Európai Unió 8. számviteli irányelvének egységesítése eredményezheti. A

harmonizáció első lépése az Európai Unió Bizottsága által kiadott zöld könyv⁴, amely az Unió könyvvizsgálóinak feladatait, felelősségét és szerepét taglalja, és a nemzetközi könyvvizsgálói standardok továbbfejlesztését sürgeti. A könyvvizsgálók Unión belüli helyzetének felmérésre számos nemzetközi konferenciát szerveztek, sőt az Európai Könyvvizsgálói Szövetség (FEE) 1997-ben felmérést készített a standardok tényleges gyakorlati alkalmazásáról. A vélemények megegyeztek abban, hogy a nemzetközi könyvvizsgálói standardokat be kell illeszteni az Unió jogrendjébe, azok figyelembevételével kell az irányelvet módosítani.

Az egységesítési munkát a számviteli és könyvvizsgálói gyakorlatot is érintő tényezők gyors változása, a cégszűkülés, valamint az ezzel kapcsolatos botrányügyek jelentősen felgyorsították. A könyvvizsgálókat folyamatos fejlődése eddig is kiemelt nemzetközi terület volt, de az Enron botrány után átértékelődött a fontossága. Az európai Parmalt-ügy pedig még tovább fokozta a szabályozási, szervezeti, intézményi változások iránti igényt.

Ismeretes, hogy az Enron csődje alaposan megrázta a szakmát, pedig a botrány előtt is mentek csődbe olyan társaságok, melyek ezzel nem kis pénzintézeteket tettek tönkre, és hitelezők, befektetők tőkéjét tüntették el. Ezen vállalkozások beszámolója szintén könyvvizsgálóval alátámasztott volt, hozzá teszem nem is akármilyen cégek auditálták őket, még sem merült fel a piaci szereplőkben a könyvvizsgálói rendszer felelőssége.

Az USA energiaszektorában piacvezetőnek számító Enron részvényei 2000-ben csúcson szárnyaltak hihetetlenül jó kilátásokkal kecsegtetve a befektetőket, majd a fizetésképtelenség kiszivárgását követően 2001. december 2-án a hetedik legnagyobb amerikai vállalat hivatalosan is csődöt jelentett. A vizsgálatok kiderítették, hogy a cég vezetése, az Arthur Andersen könyvvizsgáló társaság közreműködésével tudatosan manipulálta az eredményeket, több száz millió dollárral javította a társaság nyereségét, míg a veszteségeket az összevont pénzügyi kimutatásokban nem szereplő külső vállalatokba helyezte ki. Ezt követően több vállalat ismertette el, hogy spekulatív, kreatív könyvelési technikákat alkalmazva kozmetikázták a vállalat pénzügyi kimutatásait. A WorldCom és a Global Crossing könyvvizsgálója szintén az Arthur Andersen volt, aki 2002. augusztus 31-vel felfüggesztette tevékenységét, négyre csökkentve ezzel a nagy könyvvizsgáló cégek számát.

A válaszokat *Ferenczi* (2002) cikke alaposan körbejárja. Véleménye szerint meghatározó, hogy a vállalkozás és az azt könyvvizsgáló cég is óriásnak számított az amerikai piacon, valamint a csődöt egy társadalmilag, politikailag amúgy is bonyolult helyzetben, a terrortámadások után jelentették be. Az USA tőkepiacán kialakuló óriásvállalatok egyedi beszámoló helyett a figyelem középpontjába a konszolidált beszámoló került, melyet az egyik legfejlettebb és leghatékonyabb könyvvizsgálói ellenőrző rendszer auditált.

A US GAAP ereje legyőzhetetlennek tűnt a nemzetközi számviteli rendszerek egységesítési törekvéseiben. Az amerikai tőkepiac nagysága példa volt, de követni sehol máshol a világon nem tudták. A könyvvizsgáló cégek rotációja itt sem kötelező, tehát az Arthur Andersen évtizedek óta az Enron könyvvizsgálója volt, így érthető összefonódások is kialakultak. A szabályozás felelőssége is a botrány kialakulása, hiszen az amerikai részletes könyvvizsgálói szabályozások ellenére a kreatív számvitel segítségével nem teljesen valós anyagi és jövedelmezőségi helyzetet mutattak ki.

A probléma a könyvvizsgálói rendszer alapvető hiányosságaira mutatott rá. A viharos gyorsasággal megalkotott és elfogadott Sarbanes-Oxley törvény, mely megreformálta az amerikai könyvvizsgálói rendszert, befolyásolta az európai piacot, de komoly ellenérzéseket is kiváltott a szakmai testületekben, mely főleg az eltérő tradíciókra vezethető vissza. Példa erre a közfelügyeleti rendszer szabályozásának kérdésköre. Míg az európai szakemberek szerint a közfelügyeleti rendszernek csak az alapelveit kell uniós szinten szabályozni, és nemzeti keretek között kell a tényleges működési feltételeket biztosítani, addig az USA-ban

⁴ A könyvvizsgálók szerepe, helyzete és felelőssége az Európai Unióban.

külön testületet (PCAOB) hoztak létre erre a feladatra. Az európai sokszínűség és a különböző hagyományok miatt eltérő nemzeti felügyeleti rendszerek már jól működnek, csak koordinációjuk megoldatlan. Az európai szakértők a törvény számos intézkedését vitatják, de be kell látni, hogy a konszenzus ebben az esetben inkább fél számára hasznosabb.

A pénzügyi beszámolási botrányok hatására az európai könyvvizsgálati rendszer hatékonysága is kérdésessé vált, bár míg az angol rendszer nagyban hasonlít az amerikaihoz, a kontinentális országokban sokkal alacsonyabb a tőzsdei finanszírozás aránya. A botrányok bár kevésbé érintették a kontinens gazdaságát, mégis a problémák megoldása európai összefogást, és gyors válaszokat igényeltek.

1. Ezért első lépésként 2002-ben az Európai Bizottság a törvényes kötelezettségen alapuló könyvvizsgálatot végzők számára kidolgozta a minimális függetlenségi alapelveket, amely rögzíti a könyvvizsgálók tényleges függetlenségi követelményeit, és az azt veszélyeztető tényezőket, de csak ajánlási szinten.
2. Másodsorban a 2003-ban kiadott törvényes kötelezettségen alapuló könyvvizsgálat megerősítéséről szóló közleményében felhívta az európai jogalkotók figyelmét a további szabályok megalkotásának szükségességére. A külső minőségellenőrzési rendszer bevezetésével és a könyvvizsgálói függetlenséggel kapcsolatban már korábban kiadott ajánlásokat bár nem kötelező erejűek a tagállamok mégis követték, de további harmonizációs törekvések miatt elérkezettnek látszott az idő a 8. irányelv megújítására, bővítésére.
3. Az újjá alkotott „régis” 8. irányelv továbbra is a törvényes könyvvizsgálatot szabályozza, egységes, nemzetközi standardokon alapuló minőségi munkát, és átlátható, független közfelügyeleti ellenőrzési rendszert szem előtt tartva. A globalizációs folyamat nem állt meg a számviteli standardok bevezetésével az új irányelv alapján a könyvvizsgálati standardok is befogadásra kerülnek az uniós jogrendbe. A közfelügyeleti rendszer a már bemutatottak alapján kerül bevezetésre, vagyis a közfelügyelet tagállami szinten helyezkednek el, összehangolásuk közösségi szinten történik. A minőségellenőrzés és függetlenség az eddigi ajánlási szint helyett a magasabb irányelvi szintre helyeződik, melyben már a minőségbiztosítás kifejezés szerepel, ami az erős, független közfelügyeleti rendszerrel együtt a szakma védőbástyáit jelenti majd. Jelentősen szigorodnak a szabályok a közérdeklődésnek kitett társaságok esetében, például a minőségbiztosítás gyakorisága, a könyvvizsgáló rotációja tekintetében.
Összességében egységes átfogó keretrendszerbe szervezi a jogszerű könyvvizsgálatot, és ezzel hatékony, de a nemzeti sokszínűséget is megtartó olyan komplex területet szabályoz, amely jelentős hatással van a gazdasági élet szereplőinek tőkeallokációs döntéseire.

Az elméleti szabályrendszerek gyakorlati használata során a beszámolót ellenőrző könyvvizsgálónak felelősségteljes döntéseket kell hoznia, melynek középpontjában a társaság tranzakcióinak és pénzügyi beszámolóinak valós bemutatása áll. Az egységes piacon végzett könyvvizsgálói munkának nemzetközi standardokon alapulva, magas szakmai és minőségi színvonalat képviselve, erős és független közfelügyeleti rendszer mellett megfelelő minőségbiztosítást működtetve, kiváltképp a közérdeklődésre számot adó társaságok tekintetében, a szakma hitelességét, megbízhatóságát kell hirdetnie. Az európai jövőkép viszonylag egyértelmű: a továbbra is nemzeti keretek között végzett könyvvizsgálat a multinacionális vállalatok esetében már nemzetközi szintűvé emelkedett, az új 8-as irányelv pedig korszerűsítette és kialakította a modern könyvvizsgálat nemzetközi szintű átfogó rendszerét.

1.2.2. A kisvállalkozások könyvvizsgálatának specialitásai

Az előző fejezetekben bemutatott számviteli harmonizációs törekvések első, uniós eredményét – a konszolidált beszámoló egységes IAS/IFRS szabályrendszer alapján történő kötelező elkészítését – követően azzal foglalkozom, hogy míg a közérdeklődésnek kitett társaságok esetében biztosított az egységes beszámoló készítési alapelveken nyugvó számviteli beszámoló összehasonlíthatósága, addig milyen szabályozási mechanizmusok érvényesek hazai és nemzetközi szinten a kis- és középvállalkozásokra.

A mikro-, kis- és középvállalkozások gazdasági szerepe és számuk évről évre növekszik⁵. A magas színvonalú könyvvizsgálói munkát, valamint annak tervezését, kivitelezését és nem utolsósorban kockázatát a vállalkozások közötti méretkülönbségek is jelentősen befolyásolják. A kis- és középvállalkozások beszámolójának auditálása során a könyvvizsgáló a pénzügyi kimutatások megbízhatóságát és hitelességét vizsgálja, de a nagyobb vállalkozásoknál elengedhetetlen hosszadalmas és összetett ellenőrzési módszerek helyett saját felelősségére egyszerűbb eljárásokat is alkalmazhat.

Hazánkban a kisvállalkozások definiálásának egységes alapját az Unió által már korábban alkalmazott mennyiségi meghatározás adaptálása teremtette meg. Az 1999. évi XCV. törvény a kis- és középvállalkozásokról, fejlődésük támogatásáról vezette be a magyar kutatásban, statisztikában, támogatás- és adópolitikában kötelezően használatos kategóriákat. A törvény 2004-es módosítása után a mikro-, kis- és középvállalkozásokra (KKV) az alábbi meghatározás érvényes:

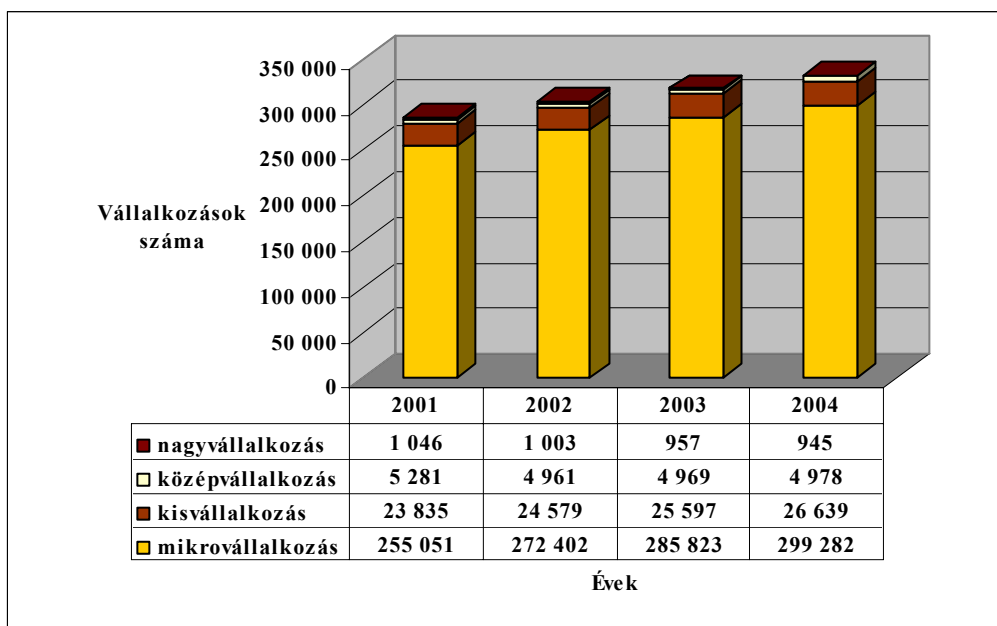
§

3 § (1) KKV-nak minősül az a vállalkozás, amelynek   – összes foglalkoztatotti létszáma 250 főnél kevesebb, és   – éves nettó árbevétele legfeljebb 40 millió eurónak megfelelő forintösszeg, vagy mérlegfőösszege legfeljebb 27 millió eurónak megfelelő forintösszeg, továbbá   – megfelel a (4) bekezdésben foglalt feltételeknek.   (2) Kisvállalkozásnak minősül az a vállalkozás, amelynek   – összes foglalkoztatotti létszáma 50 főnél kevesebb, és   – éves nettó árbevétele legfeljebb 7 millió eurónak megfelelő forintösszeg, vagy mérlegfőösszege legfeljebb 5 millió eurónak megfelelő forintösszeg, továbbá   – megfelel a (4) bekezdésben foglalt feltételeknek.   (3) Mikro-vállalkozásnak minősül az a vállalkozás, amelynek összes foglalkoztatotti létszáma 10 főnél kevesebb, és megfelel a (2) bekezdés b)-c) pontjában foglaltaknak.   (4) Egy vállalkozás akkor minősül KKV-nak, ha abban az állam, az önkormányzat vagy az (1) bekezdés szerinti vállalkozáson kívül eső vállalkozások tulajdoni részesedése – jegyzett tőke vagy szavazati jog alapján – külön-külön vagy együttesen sem haladja meg a 25%-ot.

A Központi Statisztikai Hivatal kiadványaiban a kis- és középvállalkozások besorolása csak létszám-kategóriák alapján történik, így a mérlegfőösszeget és az éves nettó árbevételt, mint csoportképző ismérvet adathiány miatt nem szerepeltetik. A következő ábra az egységes európai módszertannal végrehajtott vállalkozásdemográfiai felmérés adatai alapján mutatja be a működő társas vállalkozások létszám-kategóriák szerinti megoszlását az egyes években. Egy adott évben a működő vállalkozások száma utólag kerül meghatározásra, annak alapján, hogy az adott vállalkozás az év folyamán rendelkezett-e árbevétellel, vagy foglalkoztatottal.

⁵ <http://www.gkm.gov.hu/feladataink/kkv>: A mikro-, ki- és középvállalkozások jelentős szerepet töltenek be az ország gazdasági életében, az alkalmazottak mintegy 60%-át, a bruttó hozzáadott értéknek csaknem 40%-át állítják elő, és az exportértékesítés közel 20%-át realizálják.

2. ábra: A működő társas vállalkozások száma létszám-kategóriák szerint⁶

Az ábrán jól látható, hogyha csak a létszám-kategóriák alapján sorolnák be a hazai vállalkozásokat, akkor a nagyvállalkozások száma alig 0,3 % körül mozogna. A kis- és középvállalkozásokon belül a hazai viszonyokat a mikrovállalkozások átlagos 90%-os aránya is jól szemlélteti.

1.2.2.1. A kisvállalkozás számviteli és könyvvizsgálati aspektusai

A fent említett mennyiségi ismérvekkel történő kisvállalkozás megközelítésre más törvényekben is találunk utalást, az egzakt kisvállalkozás fogalom meghatározás csak több törvény együttes ismeretével és szakmai tapasztalattal lehetséges. A számviteli törvény alapján a kisvállalkozás fogalmát leginkább a beszámoló fajtájával közelíthetjük, az egyszerűsített éves beszámoló készítésekor figyelembe veendő határértékek a közel múltban jelentősen emelkedtek, és a kisvállalkozások tekintetében közelítenek a már korábban említett kisvállalkozási törvényben foglaltakhoz.

§

Szt 9 § (2) Egyszerűsített éves beszámolót készíthet a kettős könyvvitelt vezető vállalkozó, ha két egymást követő évben a mérleg fordulónapján a következő, a nagyságot jelző három mutatóérték közül bármelyik kettő nem haladja meg az alábbi határértéket:

- A mérlegfőösszeg a 500 millió forintot,
- Az éves nettó árbevétel a 1000 millió forintot,
- A tárgyévben átlagosan foglalkoztatottak száma az 50 főt.

- A kötelező könyvvizsgálat tekintetében az 50 millió forintos bevételi küszöbérték, szintén mennyiségi ismérv alapján, további vállalkozásokat sorol a kisvállalkozások közé. Ebből is láthatjuk, hogy a kisvállalkozásokról szóló törvény szerinti éves nettó árbevétel, mint küszöbérték és a számviteli törvény által kötelezően előírt könyvvizsgálat esetében használatos küszöbérték között óriási a szakadék. Előre látható, hogy a könyvvizsgálati alacsony érték nem tartható, ami egyben a könyvvizsgálói piac jelentős szűkülését is előre vetíti.

⁶ Központi Statisztikai Hivatal: Vállalkozások demográfiája, 1999-2003 és 2004.

- A könyvvizsgáló munkája során a kisvállalkozásokat nemcsak mennyiségi ismérvek alapján azonosítja be, hanem sokkal inkább előtérbe kerülnek a kisvállalkozások olyan közös minőségi jellemzői, melyek segítséget nyújtanak ezen cégek esetében speciális könyvvizsgálati megfontolások kialakításához. A kamara a nemzetközi ajánlásokkal összhangban alakította ki a 1005. állásfoglalását, mely a jelenlegi magyar sajátosságok figyelembevételével mutatja be a kisvállalkozások minőségi ismérveit.

§

1005. Témaszámú állásfoglalás a kisvállalkozások könyvvizsgálatának speciális szempontjai 5-8 pontok alapján:

- a tulajdonlás és / vagy vezetés kis számú személy (sokszor egy személy) kezében koncentrálódik és
- amelyre a következő ismérvek közül egy vagy több jellemző:
  - kis számú bevételi forrás
  - nem túl részletes könyvvezetés
  - korlátozott belső ellenőrzések azzal a lehetőséggel párosulva, hogy az ellenőrzéseket a vezetés semmibe veheti.

Napjainkban a vállalkozásoknak igen eltérő feltételrendszer keretében kell helytállniuk a piacon, s ez minden cégnek nagy kihívást jelent. A globális szemlélet mellett a lokális problémákat szem előtt tartva kell a gyorsan változó és élesedő piaci feltételek között talpon maradni. A könyvvizsgálati kötelezettséget előíró törvények, a könyvvizsgálatot szabályozó standardok, állásfoglalások alapján a könyvvizsgálatra kötelezett hazai vállalkozások nagy része könyvvizsgálati szempontból kisvállalkozás. Hazánk sajátos fejlődésének köszönhetően, e kisvállalkozások aránya növekvő tendenciát mutat, így a legtöbb hazai könyvvizsgálónak ez a réteg jelenti a piacot, ezért is kell kiemelt figyelmet fordítani a kisvállalkozások könyvvizsgálatának sajátosságaira.

1.2.2.2. A kisvállalkozás könyvvizsgálatának sajátosságai

Az előzőekben bemutatott jogszabályok, saját szakterületükhöz szükséges mennyiségi és minőségi megközelítésben iránymutatást nyújtanak a kisvállalkozás behatárolásához, de a gyakorlati könyvvizsgálati munka során a könyvvizsgáló továbbra is nehéz feladat előtt áll, hiszen a besorolás egzakt, pontos alapja nélkül kell kialakítania az adott vállalkozáshoz saját könyvvizsgálati megközelítését. A könyvvizsgálat során tehát annak megítélése, hogy az adott vállalkozás kisvállalkozásnak tekinthető-e, a könyvvizsgáló felelőssége és kockázata. A könyvvizsgáló is szakmai tapasztalatainak birtokában a mennyiségi, minőségi, valamint módszertani ismérvek alapján dönt arról, hogy az adott vállalkozást hova sorolja.

A könyvvizsgáló döntését a már bemutatott ismérvek alapján az alábbi tényezők befolyásolhatják:

- a vállalkozás szervezeti struktúrájának sajátosságai, működési szabályrendszere, a feladat, hatáskör és felelősség kapcsolatrendszere
- a mérlegfőösszeg, nettó árbevétel értéke, összetétele, mögöttes tartalma,
- az alkalmazottak száma, a számviteli szakmai háttér, és a belső ellenőrzési rendszer működése, támogatottsága,
- a vezetési funkciók együttese, a menedzser és tulajdonos kapcsolata,
- a könyvelési tételszám, ügyletek jellegzetességei
- a korábbi könyvvizsgálat tapasztalatai.

A kisvállalkozások specialitása, hogy a törvényes **könyvvizsgálat alapvető célja** – a befektetők, külső felhasználók számára a beszámoló valóságának és megbízhatóságának igazolása – háttérbe szorul, csak a hatóságok foglalkoznak érdemben a pénzügyi kimutatások adataival, így a könyvvizsgálat ténylegesen a törvényi előírások betartását

jelenti. Ezek alapján állítható, hogy a tulajdonosok részéről többször előfordul, hogy nincs valódi igény a könyvvizsgálatra és ennek következménye, hogy a feleslegesnek, szükséges rossznak, de kötelezőnek tekintett ellenőrzési munka alapvető feltételei hiányoznak.

A **kisvállalkozások mérete**, egyszerű szervezeti struktúrája hatással van a könyvvizsgálói munka minden szakaszára. A többnyire lineáris kisvállalkozói szervezeti forma előnye az egyszerű tagolás, az egyértelmű alá- és fölérendeltségi viszony következtében egyszerű hatásköri és felelősségi rendszer, és a vállalkozás könnyű és gyors bővíthetősége. Az áttekinthető felépítése lehetővé teszi, hogy a könyvvizsgáló kevésbé kiterjedt, és időigényes ellenőrzési és dokumentációs feladatokat maga végezze el. A kisvállalkozások nem rendelkeznek több telephellyel, gyáregységekkel vagy nagyobb üzemekkel, rendszerint egyszerű termelési, szolgáltatási tevékenységet folytatnak, de kiszolgáltatott piaci pozíciójuk következtében gyakran egyetlen döntés megszüntetheti a vállalkozás gazdasági alapját. Az újabb piaci kihívásokra a kisebb, rugalmasabb szervezet igaz könnyebben tud reagálni, de megfelelő tartalékok hiányában jelentős annak a kockázata, hogy a vállalkozás folytatásának elve veszélybe kerül.

A kisvállalkozások esetében is igaz, hogy a **könyvvizsgáló személyét** elsősorban az ismeretségi kör ajánlásaiból választják ki, ezért a megbízás elfogadásánál külön figyelmet kell fordítani az összeférhetetlenségre, függetlenségre és a felelősségi körök tisztázására, megfelelő rögzítésére. A könyvvizsgáló és a tulajdonos, vagy a könyvelő közötti közeli kapcsolat eredményezheti a cég üzleti tevékenységének mélyebb ismeretét, ugyanakkor a megismerés szükséges, de nem elégséges feltétel, hiszen a lényeges hibák előfordulási valószínűségének felmérése mellett a megfelelő dokumentálás is elengedhetetlen a könyvvizsgálói vélemény alátámasztásához. Hazánkban – eltérve a nemzetközi gyakorlattól – a könyvvizsgáló a törvényes könyvvizsgálat elvállalása után már semmilyen más szolgáltatást nem nyújthat a vállalkozásnak, ebből is következik, hogy egyértelműen rögzíteni kell a kisvállalkozás tulajdonos-vezetőjének felelősségét a pénzügyi kimutatások összeállítására területén és azt, hogy a könyvvizsgálattal lezárt üzleti évek bevallásainál az adók tekintetében a könyvvizsgáló felelőssége korlátozott.

A **számvetési nyilvántartások** vezetését, a könyvelési munkát vagy egyetlen személy végzi a cégnél, vagy külső vállalkozást bíznak meg. Így a kisvállalkozásnál lényegesen kevesebb azon szakemberek száma, akik naprakész számvetési és adózási ismeretekkel rendelkeznek, és akik a könyvvizsgáló munkáját elősegíthetik, megkönnyíthetik. Rendszerint a piacon már tesztelt és befutott szabvány számvetési és bérelszámolási - egymással kompatibilis - szoftvereket használnak, amelyeket már ismer a könyvvizsgáló. A **belső ellenőrzési rendszer** klasszikus szerepét sem az alkalmazottak száma, sem a vállalkozás mérete miatt nem képes teljes körűen betölteni, ezért többször találkozhatunk folyamatba épített, és a felsővezető által személyesen elvégzett ellenőrzéssel. Ebből következően az alapvető könyvvizsgálói eljárások tesztjei sokkal nagyobb hangsúlyt kapnak, mint az ellenőrzési rendszer tesztek. A könyvvizsgálónak kell ellenőrizni a munkája során relevánsnak ítélt kontrollok meglétét, melyek biztosíthatják az adatok teljességét, pontosságát. A kisvállalkozásoknál jellemző tulajdonosi, vezetői és ellenőrzési funkciók koncentráltága meghatározza a belső ellenőrzési rendszer korlátozottságát, így a könyvvizsgáló az ellenőrzési kockázatot általában magasabbnak állapítja meg. Egy jól működő, független számítógépes információs rendszer azonban nagyban támogathatja a pontos, megbízható információk beszerzését, és csökkentheti az ellenőrzési kockázat nagyságát.

A **kisvállalkozások tulajdonosa** általában maga irányítja a vállalkozást és a versenyképesség fenntartása érdekében, elsősorban az operatív feladatokra összpontosít. A tulajdonos-vezető a kisvállalkozásoknál egy személyben tölti be a meghatározó funkciókat,

és ezzel egy kézben tartja a döntési és ellenőrzési, beavatkozási feladatköröket. A domináns tulajdonosi befolyásból eredő kockázatok kiküszöbölése érdekében a könyvvizsgálónak sokkal nagyobb gondot kell fordítani a létezés és értékelés ellenőrzésére. Külön figyelemmel kell kísérni a kapcsolt vállalkozások közötti ügyleteket, és családi vállalkozásoknál a személyes szükségletek vállalkozási költségként történő elszámolását is. Kisvállalkozásoknál ésszerű a könyvvizsgálónak olyan tulajdonos-vezetői írásbeli nyilatkozatokat is kérnie, melyek a pénzügyi kimutatások alátámasztását szolgáló nyilvántartások teljességét és pontosságát rögzítik, de ezek önmagunkban még nem helyettesítik, csak alátámaszthatják a könyvvizsgálati bizonyítékokat.

Összefoglalva: Kisvállalkozások esetében gyakran a tulajdonos maga irányítja a céget, így a tulajdonos-vezető egy személy és a tulajdonosi kör általában zárt. Üzleti tevékenysége, termékei és szolgáltatásai rendszerint homogének, általában csak egyetlen telephellyel rendelkezik. Üzletmenetéhez kevés számú alkalmazottat foglalkoztat, akinél erős feladatkoncentráció mutatkozik. A piaci viszonyok tekintetében erősen függ mind a beszállítóitól, mind a vevőitől és hitelezőitől. Az alkalmazott számviteli rendszer erősen leegyszerűsített, általában jól működő szabvány szoftvereket használnak, a belső ellenőrzési rendszer nem vagy csak korlátozottan működik.

A kisvállalkozások könyvelési tételszáma nem sok, jellemzőek a rutin ügyletek, és számos gazdasági tranzakció a tulajdonos-vezetői érdekeknek is alárendelt számviteli becslésen alapul. A számviteli rend és a belső ellenőrzési rendszer kialakulatlansága mellett számos egyéb hiányosság is megfigyelhető ezeken a területeken, de érdekeltség hiányában ezek rendszerint sokszori figyelmeztetés után kerülnek javításra. A kisvállalkozások sajátosságaiból adódik, hogy kevésbé diverzifikált tevékenysége miatt rendszerint a könyvvizsgálónak elegendő jogszabályi és szakmai ismerete van az ellenőrzés lefolytatásához, de ha szükséges szakértőt is bevonhat a munkába. Kisvállalkozások esetében rendszerint a könyvvizsgáló elegendő és megfelelő könyvvizsgálati bizonyítékot tud szerezni a pozitív könyvvizsgálói vélemény kibocsátásához, de előfordulhat, hogy nem megfelelő véleményt fogalmaz meg a jelentésben, és ezért legközelebb már nem őt kéri fel a könyvvizsgálói munkára.

1.2.2.3. Kisvállalkozások nemzetközi szabályozása

A tőzsdén jegyzett társaságok összevont beszámolóinak nemzetközi összehangolása mellett egyre nagyobb hangsúlyt kap az egyedi beszámolóknak, valamint a tőzsdén nem jegyzett társaságok egyedi, és összevont beszámolójának azonos számviteli megközelítése. A jelenlegi álláspontok szerint mindez két módon oldható meg: vagy az IAS/IFRS rendszer széleskörű kiterjesztésével, vagy a kis- és középvállalkozások számára kidolgozott egységes standardrendszerrel. A tagállamok és köztük hazánk számviteli szakemberei, könyvvizsgálói nincsenek felkészülve az IAS/IFRS szabályrendszer ilyen szintű bevezetésére, de az egyes vállalatcsoportokhoz tartozó leányvállalatok párhuzamos – IAS/IFRS és/vagy a nemzeti törvényeknek megfelelő – és aránytalanul magas többletköltséget jelentő beszámoló készítése sem tartható sokáig.

Az IASB által elindított kis-és közepes vállalkozások egységes számviteli standardjainak kialakítása egyre támogatottabb, az egységesítést, összehasonlíthatóságot és átlátható pénzügyi rendszereket igénylő gazdasági érdekek miatt. A testület munkatársai a standard-tervezet munkaanyagához beérkezett javaslatok után, a kis- és középméretű gazdálkodók felhasználóinak részvételével dolgozta ki a kis- és középvállalkozások saját standardkészletét. Ezek a speciális standardok ténylegesen a kis- és középvállalkozások

érdekeit szolgálva, a számviteli, beszámolási rendszer kialakítását szabályoznák. Várhatóan az Európai Unió – ahol a vállalkozások 97%-át és a GDP 65%-át a kis- és középvállalkozások adják – ezen szabályrendszer esetében is hasonlóképpen fog eljárni, mint a számviteli standardok befogadási mechanizmusai során. Ugyanakkor a kis- és középvállalkozási standardok csak akkor válhatnak a közösségi szabályozás részévé, ha nem ütköznek a 4-es és 7-es irányelvekben található előírásokkal. Az irányelvek 2006. évi módosítása, a versenyképesség fenntartása érdekében, jelentősen megkönnyítette ezen vállalkozási körnek a beszámoló készítési és közzétételi kötelezettségét, 20%-kal emelte az alábbi kategóriákba tartozás mérlegfőösszegét és nettó árbevételét.

§

Kisvállalkozás az a vállalkozás, amely a következő 3 kritérium közül 2-nek megfelel:

- Az árbevétel kevesebb, mint 8.800.000€
- A mérlegfőösszeg kevesebb, mint 4.400.000€
- A foglalkoztatottak száma kevesebb, mint 50 fő

Közepes vállalkozás az a vállalkozás, amely a következő 3 kritérium közül 2-nek megfelel:

- Az árbevétel kevesebb, mint 35.000.000€
- A mérlegfőösszeg kevesebb, mint 17.500.000€
- A foglalkoztatottak száma kevesebb, mint 250 fő

A kis- és középvállalkozások egyszerűsített könyvvezetésére és beszámolási kötelezettségére vonatkozóan a tagállamok további könnyítéseket is bevezethetnek. A hatékonyság fontos tényezője, hogy milyen gyorsan tudnak megfelelni a kis- és közepes vállalkozások a számukra kialakítandó egységes standardoknak, hiszen az összehangolási szabályozásnak az is célja, hogy a nemzeti standardok egyre inkább feleljenek meg a nemzetközi előírásoknak.

1.2.3. Összegzés

Napjaink egyik visszatérő problémája nemzetközi és nemzeti szinten is, a kis- és középvállalkozások eltérő definiálása, az értékhatárok – jellemzően gazdasági tényezőkre visszavezethető – változása. Kérdéses, hogy a számviteli és könyvvizsgálati standardok hatálya kiterjedjen-e a kis- és középvállalkozásokra, vagy elegendő, ha csak a tőzsdén jegyzett társaságok esetében kötelező érvényűek. Bár jelenleg a kis- és középvállalkozások egységes, nemzetközi számviteli megközelítésére még csak javaslatok vannak, a jog szerinti könyvvizsgálatot a nemzetközi, nemzeti standardok alapján kell végrehajtani.

A tagállamoknak saját joga, hogy nemzeti szabályozásuk alapján mentesítsék a kisvállalkozásokat a kötelező könyvvizsgálat alól, vagy egyszerűbb beszámolási kötelezettséget írjanak elő. A legtöbb tagország ezt meg is teszi, de a kisvállalkozások definíciója országonként változik. Számos kisvállalkozás, ha nem is esik könyvvizsgálati kötelezettség alá önként vállalja azt a hitelezők védelme és a részvényesek megbízható informálása miatt. Az egyre szűkülő könyvvizsgálati piac egyik lehetséges következménye, hogy a kis- és közepes vállalkozások könyvvizsgálata helyett a könyvvizsgálóknak egyre inkább a könyvvezetési, beszámolókészítési szakmai segítségnyújtás, tanácsadás, támogatás szerepköre jut.

A könyvvizsgálónak a kisvállalkozások sajátosságainak figyelembevétele mellett is ugyanolyan bizonyosságra van szüksége a hitelesítő záradék megadásához, bár számos bizonyíték épp a sajátosságok miatt hiányozhat a könyvvizsgálati munkából. Az e téren végzett könyvvizsgálati munkát is a standardokkal összhangban kell elvégezni, azonban éppen a kisvállalkozások specialitásai miatt az teljes egészében nem standardizálható, hiszen minden pillanatban szükséges lehet a rutinszerű lépéseken is változtatni, ha a

könyvvizsgáló egyéni szakmai megítélése azt az adott cégnél, adott helyzetben megkívánja. A kisvállalkozások könyvvizsgálatában a standardok egységes, gyakorlati alkalmazása érdekében mindenképpen szükséges lenne egy a nemzetközi szervezetek által támogatott módszertani útmutató. A nemzetközi könyvvizsgálati standardokat a sajátosságok figyelembevételével hazánk is átültette a nemzeti szabályozásba, és ezek mérettől függetlenek, ezért a kisvállalkozások könyvvizsgálatakor is kötelezőek, de nálunk is létezik egy a kisvállalkozások könyvvizsgálatához kidolgozott módszertani segédlet.

A standardalkotási folyamat ismeretében meggyőződésem, hogy a kisvállalkozások könyvvizsgálatát mind nemzetközi, mind nemzeti szinten egységesen elfogadott és használt könyvvizsgálati standardok alapján kell a jövőben is végrehajtani, a kapcsolódó állásfoglalások, módszertani útmutatók figyelembevételével. Ezen vállalkozások könyvvizsgálatához nem várható egyszerűsített standardcsomag kidolgozása éppen azért, mert bár módszertanilag a kisvállalkozások könyvvizsgálata egyszerűbb, de a könyvvizsgálói jelentés a vállalkozás méretétől független.

1.3. A könyvvizsgálati kockázat értelmezése a nemzetközi könyvvizsgálati standardok alapján

A könyvvizsgáló ellenőrzi a beszámoló előre rögzített pénzügyi beszámoló készítési szabványoknak való megfelelését, és az általa megalkotott független vélemény befolyásolja a felhasználók gazdasági döntéseit, növeli biztonságérzetüket. Ugyanakkor a könyvvizsgálatban nem létezik abszolút bizonyosság és a könyvvizsgálati kockázat sem szüntethető meg, csak csökkenthető.

A kockázat felettébb komplex, különböző elemekből álló jelenség. Különböző tudományágak más és más csoportosítást alkalmaznak. A mai gazdasági életben a kockázat az élet minden területén jelen van, gondoljunk akár a tőzsdére, akár más befektetési lehetőségekre. A piacon olyan portfólió kialakítása a cél, amely a legkisebb kockázattal a legnagyobb hozamot biztosítja a befektetőnek. Kockázatot vállal a tulajdonos, amikor pénzt gazdasági társaság alapításánál, vagy tőkeemelésnél befekteti egy vállalkozásba, ezzel a menedzsment kezébe adja vagyonát. A hitelezők, befektetők is kockázatot vállalnak, amikor pénzeszközeiket a vállalkozások rendelkezésére bocsátják. Ebben az esetben a vállalkozás vállalja a törlesztést és a kamatfizetést, de nem biztos, hogy mindezeket képes teljesíteni, ezért fontos, hogy a hitelezőnek valamilyen biztosítéka legyen. A munkavállalók is kockáztatnak, hiszen hazánkban nem a jövedelem csökkenése, hanem sokkal inkább a munkahely biztonsága, a munkakörélmények megfelelősége kerül veszélybe.

1.3.1. A könyvvizsgálati kockázat

A könyvvizsgálat feladata a piaci szereplők kockázatának csökkentése, valamint az, hogy segítséget nyújtson a partnereknek a kockázattal járó döntések meghozatalában. A könyvvizsgálati kockázat azon esetben áll fenn, ha a könyvvizsgáló nem megfelelő jelentést ad ki, mert a beszámoló lényeges hibát, hibákat tartalmaz. A könyvvizsgálati kockázat nem lehet nulla, mivel a könyvvizsgálati munka során abszolút bizonyosság nem szerzhető. A könyvvizsgálói felelősség határainak hollétéről eltérő vélemények vannak. A megfelelő rutinnal rendelkező könyvvizsgáló azonban feltétlen előnyt élvez, és képes a könyvvizsgálat kockázatait a lehető legalacsonyabb szintre leszorítani. A kockázatbecslési eljárások során a könyvvizsgálónak meg kell ismernie a gazdálkodót, annak környezetét, beleértve a belső ellenőrzési rendszert is. E felmérés alapján képes azonosítani a lényeges hibás állítások kockázatát a pénzügyi kimutatások, valamint az állítások szintjén. Az azonosított kockázatot visszavezeti a hibás állítások szintjére és mérlegeli annak jelentőségét és valószínűségét.

Meggyőződésem, hogy a könyvvizsgálati munka minőségének ellenőrzésére a különböző szempontrendszer közül a könyvvizsgálói kockázatbecslés minőségének vizsgálata a legmegfelelőbb. Hiszen a könyvvizsgálói kockázat meghatározása, mely a kockázatbecslési eljárások nyomán megfelelően felbecsült eredendő és ellenőrzési kockázat számszerűsítése és mindezek alapján a feltárási kockázat nagyságának meghatározása – a kritikus és jelentős területek kijelölése – olyan szaktudást igényel, amely önmagában megfelelő alapot biztosít a könyvvizsgálat minőségének felméréséhez.

1.3.2. A lényegességi hibahatár meghatározása

A kockázatbecslés során úgy kell meghatározni a hibahatárt, hogy lényeges hiba a könyvvizsgálat után ne maradjon a vállalkozás beszámolójában. Lényeges az a hiba, amely a beszámoló felhasználóját döntésében befolyásolná. A könyvvizsgálónak kell meghatároznia, hogy mit tekint hibának és a lényegességi hibahatárt a beszámoló egészére kiszámítania. Ezt a számítást évközi munkája során tervadatokat, előző éves tényadatokat alapján, zárási munkájánál az éves tényadatokat alapján végezheti el a standardok szerint ajánlott számok, módszerek figyelembevételével.

A lényegességi szint nem tekinthető objektív kategóriának, rendszerint a szakmai megítélés függvénye. A könyvvizsgálati kockázat befolyásolja a lényegesség összegét, ugyanis a két terület között fordított arányosság van. Ezt az összefüggést a könyvvizsgálónak a munkaprogram kidolgozásánál, ütemezésénél figyelembe kell vennie. Ha a könyvvizsgáló meghatározta a lényegességi szintet, akkor azt megfelelően dokumentálni is kell. Ha a könyvvizsgálati munka során a könyvvizsgáló olyan megállapításra jut, hogy a megállapított lényegességi küszöb valamilyen oknál fogva tovább nem használható, akkor szükséges a küszöbérték módosítása és ennek újbóli dokumentálása.

1.3.3. Kockázatbecslés

A tervezési szakaszban határozza meg a könyvvizsgáló a könyvvizsgálati eljárások jellegét, sorrendjét, a könyvvizsgálat súlypontját, melynek célja a kritikus könyvvizsgálati területek kijelölése, és a könyvvizsgálati kockázat becslése. A kockázatok besorolásakor megkülönböztetünk könyvvizsgálattól független, befolyásolhatatlan, illetve a könyvvizsgálati munkával, módszerekkel összefüggő kockázatokat. A könyvvizsgálati munkától független kockázat a vállalkozási kockázat, amelynek két fajtáját különböztetjük meg:

- környezeti kockázat: elsősorban a vállalkozás külső környezetével kapcsolatos, a hitelezőkkel, partnerekkel, az államháztartással való kapcsolattartás, valamint a köztük fellépő érdekellentétekben rejlik.
- működési kockázat: elsősorban a vállalkozás működése során fellépő kockázatok csoportja. A tulajdonosi és vezetői szerepkör összefonódása, a kevesebb alkalmazotti létszám következtében felléphető hozzá nem értés, a belső ellenőrzési nem megfelelő működése, a piaci viszonyok kiszámíthatatlansága.

A környezeti és működési kockázat a vállalkozás tevékenységének megismerésével behatárolható, ez határozza meg, a mintavétel és a munka terjedelmét, a könyvvizsgáló módszerválasztását. A könyvvizsgálat során a kockázatbecslés a lényegességgel azonosan kezelendő, el nem hanyagolható dokumentációt igénylő lépés az éves vizsgálat tervezésénél.

A könyvvizsgálattól függő kockázatbecslés szerepe, hogy a könyvvizsgáló a már felderített hibalehetőségek alapján képes legyen felmérni, hogy milyen gondosan kell eljárnia. A Magyar Nemzeti Könyvvizsgálati Standardok a könyvvizsgálati kockázat három fajtáját különbözteti meg. Ennek alapján beszélhetünk:

- Rendszerben rejlő, eredendő kockázatról: a belső ellenőrzéstől független, a vállalkozás adottságaiból következik, a tevékenység természetes kockázatának tekinthető.
- Ellenőrzési kockázatról: a vállalkozás számviteli és belső ellenőrzési rendszere nem képes időben a hibás állítást feltárni és helyesbíteni. A belső ellenőrzési rendszer hiányából vagy elégtelen működéséből fakadóan nem deríti fel a hibákat, illetve azok kijavítása elmarad.
- Feltárási kockázatról: a könyvvizsgáló alapvető eljárásai nem tárnak fel lényeges hibás állítást. Annak a következménye, hogy a könyvvizsgáló jelentős vagy együttesen jelentős hibákat nem tár fel.

A könyvvizsgáló az eredendő és az ellenőrzési kockázat kiküszöbölésében jóformán semmit sem tehet, szakértelmétől, könyvvizsgálati eljárásaitól független, csak eligazítást, jövőbeni módosító javaslatokat adhat a vezetők számára. A feltárási kockázat az, amely a könyvvizsgáló kezében van.

1.3.3.1. Az eredendő kockázat

Az eredendő kockázat a vállalkozás tevékenységének természetes kockázata, amely épp úgy tartalmazza hibára való fogékonyságot, mint a kimutatásokban hibakeletkezési hajlamosságot, mert nem létezik ellenőrzés. Az átfogó tervezési dokumentum elkészítése során a könyvvizsgálónak a pénzügyi kimutatások szintjén kell felbecsülnie az eredendő kockázat nagyságát, majd később ezt a becslést a vizsgálati program összeállításakor kell a számlaegyenlegek, ügyletsoportok szintjére kivetíteni.

§

A rendszerben rejlő kockázatot a 200. témaszámú magyar Nemzeti Könyvvizsgálati Standard a következőképpen határozza meg: Az „eredendő kockázat” valamely állítás olyan hibás állításnak való kitétsége, amely önmagában vagy más hibás állítással együtt lényeges lehet, feltételezve, hogy nincsenek kapcsolódó ellenőrzések. Az ilyen hibás állítás kockázata egyes állítások és kapcsolódó ügyletsoportok, számlaegyenlegek és közzétételek vonatkozásában nagyobb, mint mások esetében.

A rendszerben rejlő kockázat nagyságát *Lukács (1997)* a vállalkozás méretétől, a kockázati tényezőktől és a csalás jellegétől teszi függővé, és az alábbi függvényszerű kapcsolattal írja le:

$$R_k = f(N, I, K, J)$$

ahol:

R_k = rendszerben rejlő (eredendő kockázat)

N = a vállalkozás nagysága, mérete

I = indítékok

K = a kockázati tényezők

J = az elkövetett hiba jellege

A könyvvizsgálat tervezése során e képlet segítségével a könyvvizsgáló képes megbecsülni a várható eredendő kockázat nagyságát. Az eredendő kockázat a rendszer korszerűsítése, pontosítása révén csökkenthető, adott ügylettípusokra és tevékenységekre jellemző, de mivel a könyvvizsgáló által nem befolyásolható, így mértéke konstansnak tekinthető.

1.3.3.2. Az ellenőrzési kockázat

Az ellenőrzési kockázat annak a kockázata, hogy egy vállalkozás belső ellenőrzési rendszere nem tár fel, vagy nem javít ki valamilyen hibát. A gazdasági események nyilvántartásokban történő rögzítése során meg kell határozni a hibák megelőzését támogató szabályzatokat, a feltárást elősegítő kontrollokat, és a korrigálás realizálását.

§

Az ellenőrzési kockázat definíciója a 200-as magyar Nemzeti Könyvvizsgálati Standard alapján: Az „ellenőrzési kockázat” annak a kockázata, hogy valamely állításban felmerülő, önmagában vagy más hibás állításokkal együtt lényeges hibás állítást a gazdálkodó belső ellenőrzése nem akadályoz meg, vagy tár fel és korrigál időben. Ez a kockázat annak függvénye, hogy a belső ellenőrzés kialakítása és működtetése révén mennyire hatékony a gazdálkodó pénzügyi kimutatások készítésével kapcsolatos céljai elérésében. Bizonyos ellenőrzési kockázat mindig van a belső ellenőrzés eredendő korlátai miatt.

A könyvvizsgáló a tervezés fázisában végzi el az ellenőrzési kockázat előzetes becslését a beszámolóban szereplő állítások szintjén, majd ez alapján alakítja ki az elvégezendő könyvvizsgálati eljárások körét. Ennek során a könyvvizsgáló megvizsgálja a vállalkozás számviteli és belső ellenőrzési rendszerének működését, hatékonyságát. Jól működő, erős

belső ellenőrzési rendszer esetében a kulcsfontosságú kontrollok támogatják a számviteli nyilvántartásokban előforduló hibák megelőzését, feltárását, helyesbítését és alacsony ellenőrzési kockázat mellett a könyvvizsgálónak elegendő az ellenőrzési rendszer tesztelését és elemző eljárásokat elvégezni annak érdekében, hogy elfogadható bizonyosságot szerezzen.

A kockázat becslésekor a könyvvizsgáló ismeri a rendszer korlátait, s tisztában van vele, hogy az ellenőrzési kockázat csökkentésére léteznek módszerek, de teljes kiküszöbölése lehetetlen. Magas ellenőrzési kockázat esetében a belső ellenőrzési rendszer nem működik hatékonyan, és az ellenőrzési rendszerek tesztelése mellett alapvető vizsgálati eljárásokkal kell a könyvvizsgáló jelentéshez szükséges bizonyosságot megszerezni. A könyvvizsgáló által ez a kockázati szint nem alakítható, nem befolyásolható, de az általa feltárt hiányosságok elősegíthetik a belső ellenőrzési rendszer javulását.

Az eredendő és az ellenőrzési kockázat szorzatát üzleti kockázatnak, vagy a lényeges hibás állítások kockázatának hívják, melynek nagyságán a könyvvizsgáló változtatni nem tud, de ennek függvényében választja meg a feltárási kockázat nagyságát annak érdekében, hogy minél nagyobb bizonyossággal jelenthesse ki, hogy az általa kiadott jelentés megbízható.

1.3.3.3. A feltárási kockázat

A feltárási kockázat lényege, hogy a könyvvizsgáló alapvető könyvvizsgálati eljárásai nem tárják fel a beszámolóban lévő hibát. A feltárási kockázatot két részre lehet bontani:

- A mintavételezési kockázat: annak kockázata, hogy a könyvvizsgáló által kiválasztott mintán végrehajtott elemzési eljárások után más következtetésre jut, mintha az egész sokaságot vizsgálta volna.
- A nem mintavételezési kockázat: annak kockázata, hogy a könyvvizsgáló az általa kiválasztott minta alapján nem ismeri fel a lényeges hibás állítást, vagy téves következtetést von le.

§

A „feltárási kockázat” annak kockázata, hogy a könyvvizsgáló nem tár fel az állításban fennálló olyan hibás állítást, amely önmagában vagy más hibás állításokkal együtt lényeges lehet. Fogalmazza meg a 200-as témaszámú magyar Nemzeti Könyvvizsgálati Standard.

A könyvvizsgálati kockázatok közül a feltárási kockázat az egyetlen, amely a könyvvizsgáló személyétől, az általa alkalmazott könyvvizsgálati módszerek hatékonyságától, általa befolyásolható tényezőktől függ. Így a könyvvizsgálónak a lehető legkörültekintőbben kell eljárnia, és mérlegelnie kell, hogy adott üzleti kockázati szint mellett a könyvvizsgálati kockázat leszorítása érdekében milyen alapvető vizsgálati eljárásokat kell előírnia. Az eredendő és az ellenőrzési kockázat szintje soha nem lehet olyan alacsony, hogy a könyvvizsgáló eltekinthessen az alapvető vizsgálati eljárások végrehajtásától. Ha a pénzügyi kimutatásokban szereplő állítások szintjén a könyvvizsgáló nem tudja a feltárási kockázatot a még elfogadható alacsony szintre leszorítani, akkor korlátozott záradékot kell kiadnia, vagy vissza kell utasítania a záradék megadását.

1.3.3.4. A kockázatok összefüggései

A kockázatbecslés során a könyvvizsgáló megállapítja az ellenőrzési és az eredendő kockázat becsült szintjét, mindezek tekintetében tudja megállapítani a feltárási kockázat mértékét. A könyvvizsgálónak munkája során törekednie kell arra, hogy a könyvvizsgálati kockázatot az elfogadható legalacsonyabb szinten tartsa.

$$\text{Könyvvizsgálati kockázat} = \text{Eredendő kockázat} * \text{Ellenőrzési kockázat} * \text{Feltárási kockázat}$$

3. ábra: A kockázatok összefüggései a 200. témaszámú magyar Nemzeti Könyvvizsgálói Standard alapján:

Feltárási kockázat becsülésének jellemzői		Az ellenőrzési kockázat becslése		
		Magas	Közepes	Alacsony
Az eredendő kockázat becslése	Magas	Legalacsonyabb	Alacsonyabb	Közepes
	Közepes	Alacsonyabb	Közepes	Magasabb
	Alacsony	Közepes	Magasabb	Legmagasabb

A feltárási kockázat, valamint az eredendő és az ellenőrzési kockázat kombinált szintje között fordított összefüggés áll fenn. Ahhoz, hogy a könyvvizsgálati kockázatot alacsony szinten lehessen tartani, magas ellenőrzési és eredendő kockázat mellett a feltárási kockázatnak a lehető legalacsonyabbnak kell lennie. Ezzel ellentétben, ha alacsony ellenőrzési és eredendő kockázatot sikerül elérni, akkor a feltárási kockázatot nem kell olyan szigorúan megkövetelni.

1.3.4. Összegzés

A pénzügyi kimutatások könyvvizsgálatának tervezése és végrehajtása során a könyvvizsgálónak minden esetben elegendő és megfelelő bizonyítékot kell szereznie, amelyek alapján kibocsátott könyvvizsgálói jelentést, megalapozott következtetések támasztanak alá. A könyvvizsgálat során a kellő bizonyosság megszerzéséhez a könyvvizsgálati kockázatot az elfogadható legalacsonyabb szintre le kell csökkenteni. Mivel abszolút bizonyosság csak elméleti szinten létezik, a kellő bizonyosság egyértelműen magában hordozza a kockázat létezését.

A könyvvizsgálati kockázat napjainkban egyre fokozódó szerepét mi sem bizonyítja jobban, mint az, hogy definiálása átkerült a 200. témaszámú – A pénzügyi kimutatások könyvvizsgálatának célja és általános alapelvei – standard hatókörébe. A magas szintű, de nem abszolút bizonyosságot szolgáltató pénzügyi kimutatások könyvvizsgálatakor minden esetben létezik könyvvizsgálati kockázat, amely a könyvvizsgálatot megelőzően már meglévő lényeges hibás állítások, valamint a feltárási kockázat produktuma. A könyvvizsgálat célja a könyvvizsgálati kockázat elfogadható alacsony szintre történő lecsökkentése, melyhez a pénzügyi kimutatások szintjén a könyvvizsgálónak átfogó válaszokat, míg az állítások szintjén a könyvvizsgálati megközelítést kell meghatároznia.

A könyvvizsgálat területén kialakított minőségellenőrzési, majd később minőségbiztosítási rendszer egyik célja, hogy valamennyi könyvvizsgáló a szakmai előírások – könyvvizsgálati

standardok – alapján végezze tevékenységét. A standardok betartásával biztosítható a könyvvizsgálati kockázat elfogadhatóan alacsony szinten tartása, így a minőségbiztosítási rendszer közvetetten a könyvvizsgálati kockázatkezelés eszköze.

A fentiek tükrében a könyvvizsgálat minőségbiztosítása és a könyvvizsgálati kockázat összefüggését kettősség jellemzi, egyrészt a könyvvizsgálati tevékenységhez kialakítás alatt lévő minőségbiztosítási rendszer a könyvvizsgálati kockázat csökkentésének eszköze, másrészt viszont a kockázatbecslés alapú könyvvizsgálati megközelítés biztosítja legsikeresebben a könyvvizsgálati munka minőségének felmérését. Összefoglalva, egyrészt a könyvvizsgálat minőségügyi rendszere biztosítja a könyvvizsgálati kockázat elfogadhatóan alacsony szinten tartását, másfelől a magas szakmai minőséget képviselő könyvvizsgálati munka részben a könyvvizsgáló kockázatbecslési eljárásainak függvénye, mely megalapozza a könyvvizsgálati munka tervezését, biztosítja a kritikus és jelentős könyvvizsgálati területek azonosítását, azok megfelelő ellenőrzését a lefolytatásra kerülő elemző vizsgálatokkal, tesztekkel, és így a feltárt kockázatok kezelését.

2. A KÖNYVVIZSGÁLAT NEMZETKÖZI ÉS HAZAI MINŐSÉGBIZTOSÍTÁSA

A minőségbiztosítás a könyvvizsgálati kockázat csökkentésének eszköze, melynek célja egy nemzetközi szinten is magas színvonalú, versenyképes szolgáltatás kialakítása, amely emeli a könyvvizsgálat színvonalát, és ezzel elősegíti az érdekhordozói kör bizalmának elnyerését. Napjainkban az Európai Unió tagállamai számára a jog szerinti könyvvizsgálat minőségbiztosítását legmagasabb szinten, a nyolcadik számvetési irányelv szabályozza, mely a tagállamok és szakmai szervezetek tudatos, harmonizációs törekvésének következménye. A jelenleg érvényben lévő szabályok értelmezéséhez a könyvvizsgálat nemzetközi egységesítési folyamatán belül a minőségbiztosítás területén lezajlott harmonizációs lépések részletes elemzése, és a változások irányának megismerése szükséges.

2.1 A könyvvizsgálat minőségbiztosítási rendszerének általános bemutatása

A tulajdonosok, befektetők, hitelezők és a vállalkozás egyéb partnerei számára megbízható, hiteles, értékkel bíró pénzügyi információt a könyvvizsgálat által hitelesített beszámoló szolgáltat. A könyvvizsgálat akkor képes a beszámoló felhasználóinak és a nyilvánosság számára biztonságot nyújtani, ha mindezt magas színvonalon és magas fokú bizonyossággal teszi. Ezért a jó minőségű könyvvizsgálat alapvető érték minden ország számára és ennek biztosításához elengedhetetlenül szükséges egy törvényes, jól működő minőségbiztosítási rendszer, melynek fenntartása nyilvánvalóan költségekkel jár, de a rendszerbeli előnyök meghaladják a terheket. A minőségbiztosítás elővárja, hogy az egyéni könyvvizsgálók és könyvvizsgáló társaságok a standardok és egyéb szabályok alapján végezzék munkájukat. Az egységes szabályzat-rendszer alapján elvégzett munka biztosítja, hogy a könyvvizsgálati kockázat csökkentése érdekében, valamennyi szükséges eljárást lefolytatásával, nem abszolút, de magas fokú bizonyossággal helytálló a kiadott könyvvizsgáló jelentés, és ezzel lehetővé válik a munka minőségének ellenőrzése, hiszen mindenki ugyanazon alapokra támaszkodva végzi el a könyvvizsgálatot.

A minőségbiztosítás általános célja a könyvvizsgálatban a következőket foglalja magában:

- erősítse a társadalmi bizalmat, a minőségi könyvvizsgálói munka által hitelesített pénzügyi információk, minőségbiztosítási rendszerek iránt,
- meggyőződjön arról, hogy minden egyes könyvvizsgáló alkalmazza a könyvvizsgálatra vonatkozó törvényeket, jogszabályokat és kamara által elkészített szabályokat – a magyar Nemzeti Könyvvizsgálati Standardokat –, s így az általuk végzett szolgáltatás megfelel ezen előírásoknak
- ellenőrizze, a könyvvizsgálat „végtermékének”, a könyvvizsgáló jelentésnek megalapozottságát
- szakmai segítséget, ajánlásokat nyújtson a könyvvizsgálati munka minőségének javítására
- érdekelté tegye a könyvvizsgálókat a munka minőségének javításában.

2.1.1. Jogszabályi háttér

A törvényes könyvvizsgálat minőségbiztosítása alapvető záloga a pénzügyi rendszerek hatékony működésének, a független, jó minőségű, ellenőrzött pénzügyi beszámolónak. A beszámoló felhasználói a megfelelően hitelesített adatok, információk felhasználása, hasznosítása után, levonva a szükséges következtetéseket hozzák meg gazdasági döntéseiket, melyeknek hibáiért már közvetlenül saját maguk a felelősek. Ezért a könyvvizsgálati minőségbiztosítási rendszer, akkor felel meg a társadalmi elvárásoknak, ha képes objektíven, az előírásokkal összhangban, magas színvonalú és minőségű munkát biztosítani, rugalmasan, költség hatékonyan, a harmonizációra nyitottan működni.

A könyvvizsgálat minőségének ellenőrzésekor a legnagyobb problémát az okozta, hogy nemzetközi szinten nem létezett olyan standard, amely ehhez a témához iránymutatást nyújtott volna. A következőkben a könyvvizsgálati minőségbiztosítás szabályozási folyamatának már lezajlott lépéseit, azok irányát mutatom be, melyek sok esetben párhuzamosan változtak az Európai Unió jogalkotási folyamata és a nemzetközi szervezetek állásfoglalásai alapján.

Kezdetben a minőségellenőrzés kérdésével csak az **Európai Bizottság** által 1996-ban kiadott Zöld Könyv⁷ foglalkozott, melynek céljai között szerepelt, hogy elősegítse a tagállamokban már működő minőségellenőrzési rendszerek gyakorlati alkalmazását. Az Európai Bizottság végül 1998. májusában megalapította az EU Könyvvizsgálati Bizottságát, amely egyik legfontosabb feladatának a könyvvizsgálat minőségbiztosítását tekintette. A bizottság első ülésén, amelyet 1998. májusában tartottak megvitatták az egyes tagállamok már bevezetett minőségbiztosítási rendszerei közötti különbségeket és egyetértés született abban a kérdésben, hogy minden tagországnak saját minőségellenőrzési rendszert kell kialakítania. Az egyes tagállamok minőségbiztosítási rendszereinek harmonizációját lehetőség szerint új törvények kidolgozása nélkül akarták megvalósítani. A bizottság ezért Ajánlásokat bocsátott ki a tagországok, és a csatlakozni kívánó országok számára, és úgy tervezték, ha ezekkel nem sikerül biztosítani a harmonizációs törekvéseket, csak akkor alkotnak új törvényeket.

A Könyvvizsgálati Bizottság lisszaboni ülésén kiemelték, hogy az EU minden egyes tagországában egyforma, magas színvonalú könyvvizsgálatra és ennek minőségellenőrzésére van szükség. A már bevált gyakorlatnak megfelelően a működő monitoring rendszer, és a társvizsgálati rendszer, megfelelnek a bizottsági elvárásoknak.

Ezt követően az Európai Unió Bizottsága 2000. november 15-én elfogadta a törvényes könyvvizsgálói tevékenység minőségellenőrzésével kapcsolatos minimális követelményeket tartalmazó ajánlást⁸. Az iránymutatás egész Európai Unióra kiterjedő célja, hogy biztosítsa a pénzügyi kimutatások felhasználóinak – befektetőknek, hitelezőknek, részvényeseknek – védelmét, a könyvvizsgáló által ellenőrzött, hiteles információk által, valamint ösztönző eszköze legyen a magas minőségű szakmai munkának, a standardok, szabályzatok betartásának. Ez volt az első uniós szabályzat, amely a tagállamok számára viszonyítási alapként szolgált és elindította a nemzeti szintű minőségellenőrzési rendszerek harmonizációját.

⁷ „A könyvvizsgálók szerepe, pozíciója és felelőssége az Európai Unión belül”

⁸ 2. számú melléklet

1998-ban az **Európai Könyvvizsgálók Szövetsége (FEE)** kérdőíves felmérésének⁹ kiértékelése során megállapítást nyert, hogy az egyes szakmai szervezetek által kialakított minőségellenőrzési rendszerek módszerei és eljárásai, a vizsgálat irányultságában jelentősen eltérnek a tagállamok szintjén.

A világszintű, könyvvizsgálókat is érintő botrányok következtében meggyengült a szakma önszabályozó szerepébe vetett bizalom, ezért a szövetség a tagállamok által, nemzeti szinten működtetett minőségellenőrzési rendszerek továbbfejlesztését javasolta, melynek során sürgette az önszabályozás összes törvényes könyvvizsgálatra való kiterjesztését, egy független felülvizsgálati rendszer bevezetését, ezen rendszerek befolyásmentes finanszírozását, és komoly fegyelmi intézkedések kiszabását. A minőségellenőrzés nyilvános, független felülvizsgálata képes elősegíteni a társadalom bizalmának helyreállítását, melynek gyakorlati kivitelezését a szakemberek egy nemzeti szinten működő, európai szinten koordinált, egységes alapelveket követő közfelügyeleti rendszer bevezetésében látták.

A **Könyvvizsgálók Nemzetközi Szövetsége (IFAC)** is támogatja a minőségellenőrzési rendszerek bevezetését és azok folyamatos fejlesztését, harmonizációját. Az 1999. májusi ülésén ennek megfelelően a bizottság megszavazott egy javaslatot, amelyben meghatározták a könyvvizsgálat minőségellenőrzési eljárásainak alapjait.

A világszintű botrányok után 2001-ben 23 nemzetközi, transznacionális könyvvizsgálatot végző könyvvizsgáló cég képviselője a globális minőségi standardok létrehozásáról döntött. A Cégek Fóruma (Forum Of Firms) nevet felvevő társaságokhoz többen csatlakoztak, elfogadva ezzel a Fórum minőségi standardjait és egy külső szakértőkből álló csoport rendszeres felülvizsgálatát.

A 2002-es év végig csatlakozó tagoknak három ellenőrzési ponton kellett megfelelni. Elsőként a Benchmark Review-n estek keresztül, amely a társaság minőségpolitikájának és eljárásainak felmérését jelentette, a Fórum standardjaihoz történő viszonyítás alapján. Ezt követte a Design Review, amely az előző vizsgálatok véleményét, javaslatait foglalta össze. Végezetül a Design and Compliance Review következett, amely már a gyakorlati megvalósításokat ellenőrizte. A társasághoz később csatlakozó cégek már közvetlenül a harmadik ellenőrzési körbe kerültek.

A számviteli szakemberek világszervezete napjainkban is folyamatosan fejleszti magas színvonalú standardjait, melyek meghatározó szerepet foglalnak el az egyes tagállamok szakmai szabályrendszerében. A jelenleg is hatályos standardok négy főcsoportba sorolhatók:

1. A Minőségellenőrzési Standardok: ISQC 1, mely a társaságok belső minőségellenőrzési eljárásait szabályozza a könyvvizsgálat, a bizonyosságot nyújtó és a kapcsolódó szolgáltatások területén.
2. A Nemzetközi Könyvvizsgálati Standardok (ISA) felépítése:
  - 2.1. A múltbeli pénzügyi információk könyvvizsgálata és felülvizsgálata
  - 2.2 Múltbeli pénzügyi információk könyvvizsgálatától és felülvizsgálatától eltérő, bizonyosságot nyújtó szolgáltatások
  - 2.3. Kapcsolódó szolgáltatások
3. Oktatási standardok (IES): melyek az útmutatásokat váltották fel és a könyvvizsgálók szakmai továbbképzésének általános elveit, és gyakorlati módszereit tartalmazzák.
4. IFAC Etikai kódexe, amely a könyvvizsgáló szakma alapelveit és világszinten is

---

⁹ Continuous Quality Assurance Statutory Audit in Europe, 1998, április

megfogalmazható céljait tartalmazza, melyet az Európai Unió és annak valamennyi tagországa irányadónak tekint.

Az **Európai Unió Tanácsa** 2006. április 25-én elfogadta az új 8-as irányelvet¹⁰, amely az éves és összevont (konszolidált) éves beszámolók jog szerinti könyvvizsgálatáról címet kapta. Ennek megfelelően az európai jogszabályok hierarchiájának alacsonyabb szintjén álló ajánlások helyett a minőségellenőrzés szabályozása is átkerült az irányelvbe, jelezve ezzel a téma aktualitását, fontosságát. Ezen irányelv 29. cikke értelmében valamennyi tagállamnak ki kell alakítania a könyvvizsgálat minőségbiztosítási rendszerét, melynek:

- valamennyi jog szerinti könyvvizsgálóra és könyvvizsgáló cégre ki kell terjednie,
- független közfelügyeleti rendszer alá kell tartozzon,
- megfelelő erőforrások mellett a rendszer finanszírozásának mentesnek kell lenni mindennemű befolyástól,
- a minőségvizsgálatot lefolytató szakembereknek megfelelő szakmai képzettséggel, és gyakorlati tapasztalattal kell rendelkeznie, és kiválasztásuk objektív eljárással történjen,
- a minőségvizsgálat során ellenőrizni kell a szakmai standardok betartását, függetlenségi követelményeknek való megfelelést, a felhasznált erőforrások és a könyvvizsgálói díjak összhangját, és értékelni kell a társaság belső minőségellenőrzési rendszerét,
- a vizsgálatot legalább hatévente, de közérdeklődésnek kitett társaságok esetén háromévente le kell folytatni,
- a ellenőrzés végén a fő következtetéseket is magába foglaló jelentést kell készíteni,
- a vizsgálat során megállapított ajánlásokat a könyvvizsgálóknak a gyakorlatban is követni kell,
- az átfogó eredményeket évente közzé kell tenni.

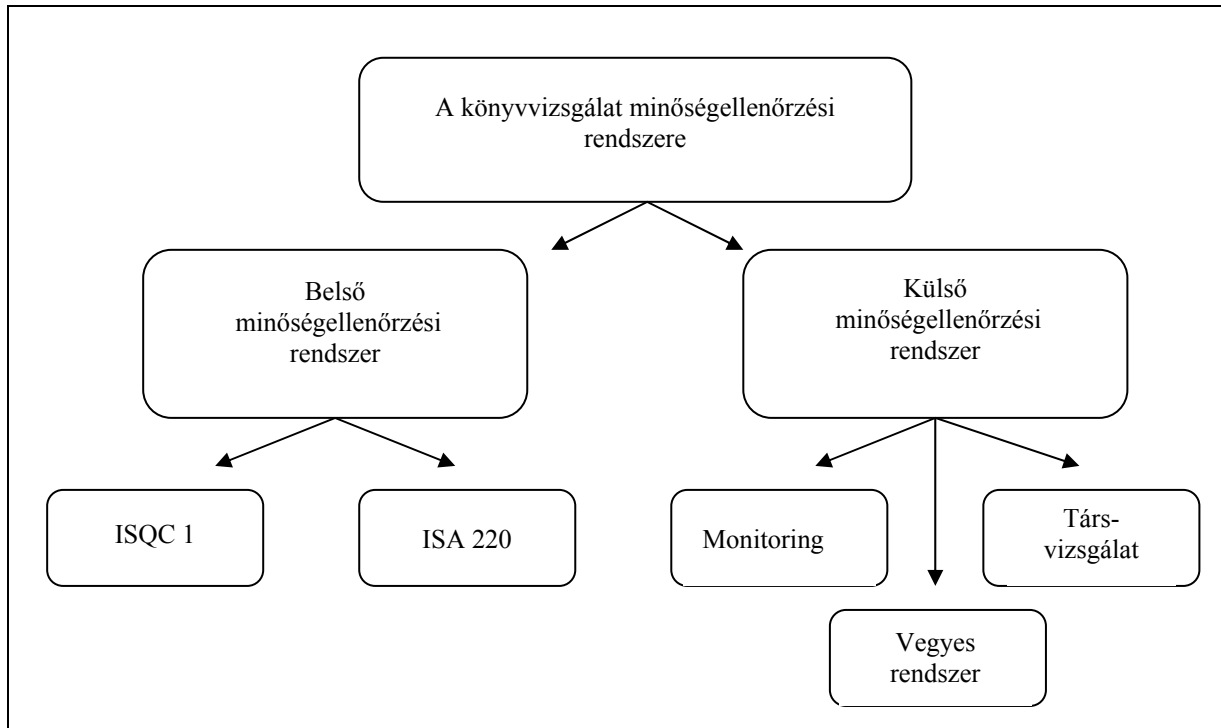
Az Európai Unió ezzel a rendelkezéssel elősegítette, a minőségbiztosítás nemzetközi szinten történő egységesítését, a független, szakmai önszabályozás felett álló közfelügyelet intézményével, a könyvvizsgálói szakma hitelességének növelését. Minden tagállamnak, beleértve hazánkat is 2008. június 29-ig meg kell hozni, és ki kell hirdetni az irányelvet befogadó rendelkezéseket.

A könyvvizsgálat minőségbiztosítási rendszerének törvényes alapját az előzőekben bemutatott jogszabályok, állásfoglalások, valamint azok folyamatos fejlődése teremtette meg. A hatályban lévő standardok, irányelvek, és egyéb szabályok alapján a könyvvizsgálati minőségbiztosítási rendszer két területre osztható, a belső minőségellenőrzési, és a külső minőségellenőrzési rendszerre, amelyeket a következő alfejezetekben részletesen bemutatok. A könyvvizsgálat minőségbiztosítási rendszerét a következő ábra foglalja össze.

---

¹⁰ 3. számú melléklet

4. ábra: A könyvvizsgálati minőségbiztosítási rendszer

2.1.2. Belső, standardok által szabályozott minőségellenőrzés

Minden hatékonyságra törekvő szolgáltatató társaság eredményes működésének alapja a minőség szolgáltatásnyújtási folyamatokba történő beépítése. A könyvvizgálatban esetében a megbízás végrehajtásánál a minőség alapvető elvárás. A könyvvizgálat minőségellenőrzése egy kétlépcsős rendszerként értelmezhető, melyben először ki kell alakítani, megfelelő információval el kell látni, működtetni kell egy minőségellenőrzési rendszert, másodsor folyamatosan ellenőrizni kell azt, hibák esetén módosítani, javítani kell, és meghatározott időnként a rendszert felül kell vizsgálni és fejleszteni is szükséges.

2.1.2.1. Minőségellenőrzés társaságok szintjén

Az IFAC által létrehozott IAASB (Nemzetközi Könyvvizsgálati és Bizonyosságot Nyújtó Szolgáltatási Standard Testület) feladata olyan magas színvonalú, globális standardok, valamint ezekkel kapcsolatos gyakorlati állásfoglalások kidolgozása, melyek a könyvvizgálatra, a bizonyosságot nyújtó és a kapcsolódó szolgáltatásokra vonatkoznak, és elősegítik a könyvvizsgálói szakma magas szintű szolgáltatásnyújtását, valamint ennek folyamatos és globális szintű fejlődését. A testület elsőként a Minőségellenőrzési Standardot¹¹ hagyta jóvá, mely mind a könyvvizgálatra, az átvilágítási megbízásokra, a bizonyosságot nyújtó és a kapcsolódó szolgáltatásokra, egyszóval a Megbízási Standardokra

¹¹ 1. témaszámú „Minőség-ellenőrzés a múltbeli pénzügyi információk könyvvizgálatával és átvilágításával, valamint az egyéb bizonyosságot nyújtó és kapcsolódó szolgáltatási megbízások végrehajtásával foglalkozó társaságok esetében” címet viseli. (ISQC 1)

vonatkozik, és a könyvvizsgáló csak akkor térhet el a standard alapelvétől, ha meg tudja azt indokolni.

Ezen standard értelmében a társaságoknak méretüktől, üzletmenetüktől, földrajzi elhelyezkedésüktől, szervezeti felépítésüktől, működési jellemzőitől függően kell kialakítaniuk saját belső minőségellenőrzési rendszerüket, melynek eljárásai alapján kellő bizonyossággal állítható, hogy a társaság által kibocsátott könyvvizsgálói jelentések hitelesek, a szakmai standardok figyelembevételével készültek. A társaság által kialakított minőségellenőrzési rendszer olyan dokumentált minőségpolitikák és eljárások összessége, melyek a rendszer minden egyes elemére egyformán kötelező érvényűek, és a társaság minden munkatársa ismer és támogat. A standard a minőségellenőrzési rendszer elemei közé sorolja: a vezetés felelősségét a minőségért a társaságon belül, az etikai követelményeket, az ügyfélkapcsolatok és konkrét megbízások elfogadását és megtartását, az emberi erőforrások kezelését, a megbízás teljesítését, és a projekt figyelemmel kísérését.

A társaság szervezeti kultúrájának kell a minőségre való törekvést és az azért való felelősséget beépíteni a mindennapi rutin eljárásokba, de emellett szükség van egy személyre, akinek feladata a vezetőség felhatalmazása alapján a minőségellenőrzési rendszer működtetése, ehhez megfelelő hatáskörrel rendelkezik, és felelősséggel tartozik. A minőségellenőrzési eljárások révén kellő bizonyosságot kell szerezni arról, hogy a társaság minden munkatársa megfelel az etikai, függetlenségi követelményeknek.

Továbbá, hogy új megbízás elfogadásánál, vagy már meglévő megtartásánál a társaság tekintettel van az összeférhetlenségi szabályokra és megfelelő kompetenciával, szakmai ismerettel rendelkezik, mely az emberi erőforrások megfelelő tervezésével biztosítható. A megbízás végrehajtása után kiadott könyvvizsgálói jelentésnek, ezen minőségpolitikák révén, kellő bizonyossággal, adott körülmények között meg kell állnia a helyét, vagyis következetesen be kell tartani a szakmai standardokat és egyéb jogi követelményeket, amennyiben szükséges problémák felmerülésekor konzultálni, mindezt dokumentálni kell.

A társaságnak tőzsdén jegyzett vállalkozás vizsgálatakor kötelező, egyéb esetekben a maga által felállított feltételrendszer alapján kell a minőségellenőrzési eljárást a jelentés kiadása előtt lefolytatni. Ezen eljárásokat is tervezni, ütemezni, dokumentálni kell, és rendelkezni kell a minőségvizsgáló személyéről is. Végezetül a kialakított minőségellenőrzési rendszer csak akkor képes hatékonyan betölteni szerepét, ha azt a gyakorlatban be is tartják, tartatják, rendszeresen értékelik, felülvizsgálják és fejlesztik, a feltárt hiányosságokat beazonosítják és javítják.

2.1.2.2. Minőségellenőrzés a megbízások szintjén

A már bemutatott 1. témaszámú minőségellenőrzési standard mellett továbbra is hatályos, de módosított 220. témaszámú standard¹² az egyes megbízások szintjén, a múltbeli pénzügyi információk könyvvizsgálatának minőségellenőrzési eljárásihoz nyújt iránymutatást. A standard a könyvvizsgálati megbízást lefolytató munkatársak számára a pénzügyi kimutatások ellenőrzésére vonatkozóan konkretizálja a megvalósítandó minőségellenőrzési irányelveket, eljárásokat, melyek a minőségellenőrzési rendszer minden elemére kiterjednek. Ennek értelmében egységes alapra helyezi a konkrét könyvvizsgálati megbízás teljesítéséért felelős partner feladatait, melyek a következők:

---

¹² 220. témaszámú „A múltbeli pénzügyi információk könyvvizsgálata minőségének ellenőrzése” címet viseli. (ISA 220)

- Annak mérlegelése, hogy a munkacsoport tagjai a szakmai etikai alapelvek betartásával végzik-e munkájukat, melyek a tisztesség, tárgyilagosság, szakmai kompetencia és megfelelő gondosság, titoktartás, hivatáshoz méltó magtartás.
- Annak vizsgálata, hogy adott könyvvizsgálati megbízással kapcsolatban a munkacsoportra vonatkozó függetlenségi követelmények teljesülnek-e.
- Annak megítélése, hogy a megbízás és az ügyfél elfogadására és megtartására vonatkozó döntés megfontolásával, meghozatalával kapcsolatos következtetések, valamint az azokat alátámasztó eljárások helyesek-e.
- Annak mérlegelése, hogy a kibocsátott könyvvizsgálói jelentés, adott körülmények között a szakmai standardoknak és a vonatkozó jogszabályoknak megfelelő-e, és ezt a vizsgálatot lefolytató személyek szakmai tudása, kompetenciája, tapasztalata, ismerete is alátámasztja-e.
- Annak biztosítása, hogy a munkacsoporton belül hatékonyak legyenek a problémás ügyekkel kapcsolatos konzultációk, és megfelelő tájékozottság révén a levont következtetéseket, az egyeztetések után végrehajtották, dokumentálták-e. A konzultációk során keletkező véleményeltérés kezelése, felszámolása mindig a társaság politikájának, eljárásainak figyelembevételével történt-e.
- Annak kezelésére, hogy tőzsdén jegyzett társaság minőségellenőrzése során kitértek-e a minőségvizsgáló személyének kijelölésére, a felmerülő jelentős kérdések vitájára, a függetlenségi kritérium teljesülésére, a véleménykülönbségek feloldására és kommunikációjára, a dokumentáció áttekintésére a levont következtetések alátámasztása céljából, mindezek mellett azonban a megbízás során feltárt jelentős kockázatok, javított és nem javított hibás állítások kezelésére. Egyéb könyvvizsgálati megbízások esetében, ahol minőségellenőrzés végrehajtását kötelezően előírja a szabályzat a felelős partner feladata, hogy a körülményektől, a megbízás kockázatától, bonyolultsági fokától függően mely kérdések tisztázását tartja fontosnak.

A megbízásért felelős partnernek meg kell győződnie a könyvvizsgálói jelentés kiadása előtt, annak dokumentációjának áttekintése alapján, hogy elegendő és megfelelő könyvvizsgálati bizonyíték áll rendelkezésre a megállapítások alátámasztásához. Az ő felelőssége, hogy adott körülmények között a társaság által kibocsátott könyvvizsgáló jelentés végső minősége helytálló, a könyvvizsgálati megbízás irányítása, felügyelete, végrehajtása a vonatkozó jogszabályoknak, standardoknak, a minőségellenőrzési politikának és annak eljárásainak megfelel. A megbízásért felelős partner feladata annak ellenőrzése, hogy az objektív minőségellenőrzés befejezése előtt a könyvvizsgáló jelentést nem lehet kibocsátani.

2.1.3. Külső minőségellenőrzés

A külső minőségellenőrzési rendszer megbízható működése biztosítja, hogy a könyvvizsgálói szakmába vetett bizalom az egységes, magas színvonalú standardok, betartása által tovább erősödjön, könyvvizsgálati minőségi munka megfeleljen a társadalmi elvárásoknak, azáltal, hogy ellenőrzi a társaságok és a megbízások szintjén kialakított minőségellenőrzési rendszer, valamint az azt alátámasztó dokumentált minőségpolitikák és eljárások megfelelőségét a nemzetközi könyvvizsgálati standardoknak, és a vonatkozó szabályozási és jogi követelményeknek.

A külső minőségellenőrzési rendszereknek két fő típusát, a monitoring rendszert és a társvizsgálatot, valamint e két alrendszer ötvözéséből kialakult, vegyes rendszert

különböztetjük meg. Mindegyik alrendszer a megfelelő működéshez, adminisztrációs és felügyeleti feladatok végrehajtásához megfelelő irodai, technikai felszerelést, háttérrel igényel.

2.1.3.1. A monitoring rendszer

A monitoring módszer alkalmazása esetén a minőségellenőrzést az adott ország szakmai szervezetének főállású alkalmazottai végzik. A rendszer objektivitását és magas szintű függetlenségét az eredményezi, hogy a teljes munkaidőben foglalkoztatott minőségvizsgálók számára piaci alapú díjazást biztosít megteremtve ezzel az anyagi függetlenséget. A minőségellenőrzési rendszer működéséért, a minőségvizsgálat lefolytatásáért, annak meghatározásáért, hogy azért kit, mikor és ki vizsgál minden esetben, az adott nemzet külső szakmai szervezete felel.

A rendszer előnye, hogy a vizsgálat kevés létszámú ellenőrző apparátussal megoldható, így alacsonyabbak a képzési költségek, a felhalmozott tapasztalat kisebb szakmai csoportnál koncentrálnak, ami gyorsabb tanulási folyamatot eredményezve csökkentheti a rendszer bevezetéséhez, elterjedéséhez szükséges időt. Ennek egyik következménye, hogy a vizsgálat lebonyolítása és értékelése relatív homogén és egységes ellenőrzési szemléletet biztosít. Másodsorban a közérdeklődés középpontjában álló társaságok, területek ellenőrzése következetesen, központilag valósul meg. A monitoring rendszer egyik problémás területe a szezonáltság, hiszen a pénzügyi kimutatások végleges könyvvizsgálata a januártól májusig tartó időszakra korlátozódik, ezért a költség-haszon elv alapján, ezen időszakban a minőségvizsgálónak a kevésbé leterhelt, kisebb vállalkozásokat célszerű ellenőrizni.

A tisztán monitoring módszert alkalmazó országok esetében csak abban van különbség, hogy melyik az a szervezet, amely végső soron a minőségvizsgálat lefolytatásáért felelős.

2.1.3.2. A társvizsgálati rendszer (Peer Review)

A társvizsgálati módszer alkalmazása esetében azonos szinten lévő, magas kvalifikált szakemberek végzik a minőségellenőrzést. A minőségvizsgáló általában praktizáló könyvvizsgáló, aki rendelkezik az ellenőrzés lefolytatásához szükséges képesítéssel, eseti jelleggel, a felügyeleti szerv koordinációja mellett végzi ezt a feladatot. Ezt a módszert működtető országok esetében a külső szakmai szervezet csak ellenőrzi, hogy adott időszakonként elvégezendő vizsgálatok lefolytatásra kerültek-e. A vizsgálat alá vont könyvvizsgáló maga választja ki a szintén gyakorló könyvvizsgálók közül azt, akit a vizsgálat elvégzésére felkér, de kölcsönös ellenőrzés nem lehetséges. A két ellenőrzési módszer közötti fő eltérés a minőségvizsgáló személyében és a külső felügyeleti szerv feladatkörében van.

A társvizsgálati rendszer előnye, hogy nagy szaktudással, gyakorlati tapasztalattal rendelkező könyvvizsgáló végzi a vizsgálatot, így az ellenőrzés során az ő szakmai felkészültsége közvetlenül is használható, növelve ezzel egyrészt az ellenőrzési rendszer értékét, másrészt saját szakmai ismereteit. A módszer rugalmasságát a felkészült, ellenőrzési rendszer igényei alapján bármikor bevonható szakemberek nagy száma biztosítja, akik következetes ellenőrzést, értékelést képviselnek, tapasztalataik könnyebben terjeszthetők a szakmai körökben. A rendszer alkalmazása előnyösebb a monitoring módszerrel szemben költségkímélő adottságai miatt, és jobban kezeli a könyvvizsgálat ciklikusságának költség-

haszon problémáját is. Végezetül azt is szem előtt kell tartani, hogy ez a módszer nagyobb szakmai elfogadottságot képvisel.

2.1.3.3. A vegyes rendszer

A vegyes módszerek mindegyike az előzőekben bemutatott két módszer valamilyen szintű ötvözésén alapul. Külső szakmai szervezet jelöli ki a vizsgálandó egyéni könyvvizsgálókat, illetve társaságokat és rendeli hozzá a minőségvizsgálót, de a vizsgálatot végző személy nem a szervezet alkalmazottja, hanem gyakorlati szakember. A rendszer megőrzi a monitoring rendszer előnyeit, de alapjaiban a társvizsgálati módszerre épít. Főleg a minőségellenőrzés bevezetési szakaszában fontos, hogy egy kisebb létszámú szakmai csoportot képezzenek ki, akiknél gyors a tanulási folyamat, és a tapasztalatsere, ezáltal a rendszert könnyebben elfogadják, nagyfokú objektivitást tükröz, és a lefolytatott vizsgálatok összehasonlíthatósága is biztosított. A hazánkban felépített minőségellenőrzési módszer is ezen az alapon nyugszik.

A külső minőségellenőrzési vizsgálat lefolytatása több szakaszra bontható az egyes módszerek sajátosságait is szem előtt tartva. Az adatszolgáltatás fázisának feladata, átfogó képet kapni az egyéni könyvvizsgáló, illetve könyvvizsgáló társaság tevékenységéről, megbízásairól, belső minőségellenőrzési rendszerének felépítéséről. A második fázisban a ciklusonként előírt időszaki ellenőrzésnek megfelelően kiválasztásra kerül a minőségvizsgálat alá eső könyvvizsgáló, akinek ezáltal újabb adatszolgáltatási kötelezettsége keletkezik. Ehhez a szakaszhoz kapcsolódóan a minőségvizsgálatra kijelölt könyvvizsgáló megbízásairól konkrét információkat nyújt a vizsgálat lefolytatására kirendelt minőségvizsgálónak. A harmadik fázis maga a minőség ellenőrzése, melynek során a könyvvizsgálati belső minőségellenőrzési rendszernek társasági, valamint a megbízások szintjén ellenőrzi a minőségvizsgáló a hatályos standardok betartását, a könyvvizsgálói munka színvonalát. A negyedik fázis a kérdőívek feldolgozása, melyet a teljes belső minőségellenőrzési rendszer kiértékelése követ. A vizsgálat egyes területeként kapott eredményeinek megfelelő súlyozásával alakul ki a végleges minősítés.

1. táblázat: A monitoring és a társvizsgálati módszer összefoglaló táblázata:¹³

Jellemzők	Monitoring	Társvizsgálat
Minőségvizsgáló személye	Teljes munkaidőben alkalmazott, hivatásszerűen, kizárólag ellenőrzéssel foglalkozó szakember.	Rész munkaidőben alkalmazott, gyakorló könyvvizsgáló, aki eseti jelleggel ellenőrzi társai munkáját.
Létszám	Kevesebb munkatárs, koncentrált szaktudása és gyorsabb betanítása által lerövidíthető a rendszer bevezetési és kialakítási szakasza.	Nagyobb létszám következtében a heterogén és széles körű szaktudás a kapcsolatok révén könnyebben terjeszthető.
Szakmai tudás	A kis létszám miatt összehasonlíthatóbb ellenőrzést és következetes értékelést mutat.	Magas szaktudásuk képes növelni a rendszer értékét, valamint munkájuk által értékes tapasztalatokkal növelhetik saját tudásukat is.
Képzési idő	A hangsúly a szakmai ismeretek folyamatos frissítésén van és ez a becslések szerint alacsonyabb képzési költséget jelent.	A lényeg, a vizsgálók egységes ellenőrzési ismereteinek kialakítása, ami magasabb képzési költségeket eredményez.
Javadalmazás	Egyértelműen csak a piaci alapú díjazás jöhet szóba.	Lehetséges a piaci díjak alatti javadalmazás is.
Vizsgálat végzés időszaka	A rendszer fix, ha kihagynák a ciklikus január-májusi időszakot még több embert kellene felvenni.	A rendszer rugalmas, lehetőség van arra, hogy május után több társvizsgálót vonjanak be.
Közvélemény, függetlenség	A közvélemény objektívebbnek ítéli, a minőségvizsgáló anyagi függetlensége miatt.	A könyvvizsgálói szakma szélesebb köre támogatja a vizsgálatnak ezt a formáját.
Állandó költségek	Mindkét rendszer egyformán igényel technikai és adminisztrációs háttérrel, irodai terület, felszerelést, személyzet, de a legfontosabb, egy vezető testületet, és felelős irányító szakember.	

2.1.4. Összegzés

Összefoglalva az eddigi szabályozást elmondható, hogy a tagállamok által alkalmazott minőségellenőrzési módszerek sokszínűek, de az ajánlások jelentősen hozzájárultak a már bevezetett könyvvizsgálati minőségellenőrzési rendszerek magas szintű fejlesztéséhez, gyakorlati összehangolásához, és az új rendszerek kialakításához. A már bemutatott világgazdasági események és a szakmai szervezetek állásfoglalásai az Európai Unió jogalkotóit is arra ösztönözték, hogy a jog szerinti könyvvizsgálatra vonatkozó szabályokat és követelményeket egy magas szintű, egységesen követendő rendszerben szervezzék. Bár a „rég” nyolcas direktíva tartalmazta a törvényes könyvvizsgálatot végző személyekkel szembeni követelményeket, de számos irányelvi szinten nem szabályozott kérdés miatt szükségessé vált a tagállamok további szoros együttműködése és a rendszerek harmonizációja. Az Európai Unió és a nemzetközi szervezetek együttműködésének eredményeként a modernizált nyolcas irányelvvel, és a módosított könyvvizsgálati standardokkal befejezettnek tűnik a minőségbiztosítás nemzetközi szintű jogharmonizációja.

A könyvvizsgálati standardok alapján, a társaságok és a megbízások szintjén használatos belső minőségellenőrzési rendszert, a következőket állíthatjuk:

1. Az 1. témaszámú standard megteremtette a társaságok szintjén a belső minőségellenőrzési eljárások és módszerek egységes, dokumentált alapját, melynek értelmében a tőzsdén jegyzett ügyfelek esetében kötelező, egyéb esetekben lehetőség a könyvvizsgáló jelentés kiadása előtti minőségellenőrzési vizsgálat lefolytatása.
2. A 220. témaszámú standard módosítása lehetővé tette, hogy az 1. standard alapján vizsgálatra kijelölt megbízások esetében minőségellenőrzést hajtsanak végre, mely a

¹³ Könyvvizsgálói szakmai továbbképzés, 2002. 172-183. oldalak alapján

könyvvizsgálati dokumentáció áttekintését, különös képen a kritikus területekre, a beazonosított vitás ügyekre, a jelentős kockázattal bíró területekre kiterjedve, azt állítja, hogy a kibocsátott könyvvizsgálói jelentés helytálló, azt elegendő és megfelelő könyvvizsgálati bizonyíték támasztja alá.

A könyvvizsgálat külső minőségellenőrzésén, olyan szakmai testület által irányított ellenőrzést értünk, melynek legfontosabb feladata a belső minőségellenőrzési rendszer keretén belül kialakított irányelvek és eljárások hatékony működésének felülvizsgálata, a könyvvizsgálati munka minőségének javítása, azzal a céllal, hogy az egységes standardok magas színvonalú betartatása, megfelelő szankcionálása által biztosítsa a könyvvizsgálói szakma társadalmi elismertségét. A gyakorlatban, a bemutatott módszerek mindegyike elfogadható, ha képes az előírt feladatok hiteles, objektív és független ellátására, a vizsgálati folyamat ellenőrzési pontjaihoz megfelelő, hatékony garanciák kiépítésére.

2.2. A nemzetközi gyakorlat áttekintése

A könyvvizsgálók függetlenségével, összeférhetetlenségével, titoktartásával és felelősségével kapcsolatban fellépő, egyre fokozódó társadalmi elvárások kényszerítették ki a könyvvizsgálói minőségellenőrzés egységesen magas színvonalú – normalizált minőségi alapelveken nyugvó – gyakorlati megvalósítását, a külső minőségellenőrzési rendszerek felállítását. A következő fejezetekben, a nemzetközi gyakorlatban már működő külső minőségellenőrzési rendszerek célját, hatályát, módszereit, eltéréseit mutatom be, melyek megismerése nagyban elősegítette a hazai könyvvizsgálati minőségellenőrzés szabályozási munkáit.

A gyakorlatban jól működő minőségellenőrzési rendszer képes felügyelni, hogy a társaságok belső minőségellenőrzési rendszere, valamint az egyes megbízások végrehajtásánál alkalmazott minőségbiztosítási intézkedések megfelelnek-e a törvényi előírásoknak és a szakmai szabályzatoknak.

2.2.1. Az európai minőségellenőrzési módszerek

A minőségbiztosítás az Európai Unióban nem tekinthet vissza régi hagyományokra, viszonylag új jelenségről van szó, hiszen a legtöbb ilyen rendszer az 1990-es években vezették be. A már említett törvényes könyvvizsgálat minőségbiztosítására vonatkozó ajánlás alapján, megalkotott rendszerek is eltérnek egymástól, mert az iránymutatáson kívül a tagállamok minőségellenőrzésére vonatkozó további intézkedések az adott ország hatáskörébe tartoztak.

Az Európai Unióban három egymással egyenértékű minőségbiztosítási rendszert alkalmaznak: a monitoringot, a társvizsgálatot, és a vegyes módszert. Minden módszer használatakor nagy hangsúly helyeződik a vizsgálatot végző személy szakmai kompetenciájára, objektivitására és függetlenségére.

Monitoring típusú rendszer működik: Angliában, Írországbán, Walesben, Spanyolországban. Ezekben az országokban 1992-ben került bevezetésre a monitoring elven működő minőségbiztosítási rendszer. Az eltérés csupán csak annyi, hogy míg Angliában a kamara egy külső, független szervezetre bízta a minőségellenőrzési vizsgálatot, addig Spanyolországban a nemzeti kamara maga működteti a monitoring rendszert. Ezekben az

országokban az mutatja a könyvvizsgáló szakma kisebb költségérzékenységét, hogy párhuzamosan több (három nemzeti) könyvvizsgáló kamara is működik.

Társvizsgálati módszer működik: Belgiumban, Dániában, Finnországban, Hollandiában, Németországban, Norvégiában, Olaszországban, Portugáliában, Svédországban. Ezekbe az országokba 1993-2000 között vezették be a minőségbiztosítási rendszer társvizsgálati módszerét. Ezen országokban az egy könyvvizsgálóra jutó könyvvizsgálati kötelezettség száma magasabb, mint a hazánkban. Ennek az az oka, hogy a könyvvizsgálati kötelezettség alá tartozó hazai vállalkozások számához képest viszonylag magas a bejegyzett könyvvizsgálók száma. Ezekben az európai országokban relatív magas az egy könyvvizsgálóra jutó átlagos bevétel, ami csökkenti a minőségbiztosítási rendszer működési költségének jelentőségét.

Vegyes módszer működik: Franciaországban, USA-ban. Franciaországban a tőzsdére bevezetett cégek és a tőzsdén kívüli vállalkozások könyvvizsgálatának minőségbiztosítását a társvizsgálat módszerével végzik, de mindezek mellett a tőzsdén jegyzett társaságokat felügyeli szervezet is ellenőrzi. Az USA-ban a társvizsgálat mellett lehetőség van arra is, hogy bármely könyvvizsgálót egy független minőségellenőrzésre kijelöljék, melynek lebonyolítását a felügyeli szervezet alkalmazottai végzik.

2. táblázat: A minőségellenőrzési módszerek megoszlása¹⁴

ORSZÁG	MÉR FAJTÁJA	BEVEZETÉS
Anglia	Monitoring	1992
Belgium	Társvizsgálat	NA
Csehország	Vegyes	NA
Dánia	Társvizsgálat	1994
Finnország	Társvizsgálat	1998
Franciaország	Vegyes	1969
Hollandia	Társvizsgálat	1997
India	Társvizsgálat	2003
Írország	Monitoring	1992
Japán	Társvizsgálat	1998
Kanada	Vegyes	NA
Németország	Társvizsgálat	2001
Norvégia	Társvizsgálat	1993
Olaszország	Társvizsgálat	NA
Portugália	Társvizsgálat	1994
Spanyolország	Monitoring	1992
Svédország	Társvizsgálat	1998
USA	Vegyes	N.A
Wales	Monitoring	1992

2.2.1.1. A német minőségellenőrzési rendszer

Németországban a könyvvizsgálati tevékenység szabályozásáról szóló törvény előírásai alapján (WPO) a hivatásos könyvvizsgálatot végzők két nagy csoportja különíthető el. Könyvvizsgálónak (Wirtschaftsprüfer) nevezi a törvény a kamara azon bejegyzett tagjait, akik általános értelemben, korlátozások nélkül folytathatnak könyvvizsgálati tevékenységet. Ez a számviteli beszámolóképzítés ellenőrzését (bármely jogi formában működő gazdasági társaság esetén), az összevont (konsolidált) beszámolóképzítés ellenőrzését, az üzleti élet

¹⁴ Hírlevél, MKVK Lapja, 2002 március.

speciális szektorokban (hitelintézetek, biztosítók stb.) készített beszámolók vizsgálatát, vállaltértékeléssel, átalakításokkal kapcsolatos, valamint hitelképességi, eszközhasználati, apportvizsgálatokat foglalja magában. A hites könyvvizsgálók (Vereidigter Buchprüfer), akik szintén a könyvvizsgálói kamara bejegyzett tagjai a fentiekben felsorolt tevékenységeket kizárólag kis- és középvállalatok esetében végezhetik, a speciális szektorokban működő vállalkozások kivételével. A törvény által szabályozott egyéb tevékenységek, mint például az adótanácsadás, vagyonkezelés, gazdasági- és üzleti tanácsadás tekintetében már nincs különbség a két csoport között.

A német Könyvvizsgálói Kamara a könyvvizsgálat nemzetközi szabályozásának fejlődését követve 2001. január elsejével léptette életbe a német külső minőségellenőrzési rendszert. A rendszer kialakításánál az Európai Unió által előírt minimális követelmények mellett, a szakmai szervezetek – IFAC és a FEE – állásfoglalásait is figyelembe vették. A rendszer célja a társadalom szakmába vetett bizalmának növelése, egy megbízható és valós képet nyújtó, egységesen magas színvonalú könyvvizsgálói munkát biztosító rendszer bevezetésével, melynek alapját a minőségellenőrzési normák kötelező betartása jelenti.

A német könyvvizsgálói szakma nemzetközi szintű versenyképességét egy másik, szintén a szakmához tartozó könyvvizsgáló által lefolytatott minőségellenőrzés – társvizsgálat – tovább növeli. A minőségellenőrzési rendszer szervezeti és felügyeleti hatáskörét a könyvvizsgálói kamara gyakorolja, fokozva ezzel a szakma önszabályzó szerepét. A rendszert két lépcsőben vezették be, először csak a tőzsdén jegyzett társaságoknál, majd később valamennyi könyvvizsgálói tevékenységet végző vállalkozásnál.

2.2.1.2. A francia minőségellenőrzési rendszer¹⁵

Franciaországban, a kontinens többi országához viszonyítva korán, már 1969-ben rendeleti szabályozás keretében bevezették a könyvvizsgálat minőségellenőrzési rendszerét. A rendelet alapján valamennyi – a Törvényes Könyvvizsgálók Nemzeti Intézete (CNCC) által – regisztrált könyvvizsgálónál meghatározott időszakonként minőségellenőrzési eljárást kell lefolytatni, mely az egyes megbízások konkrét ellenőrzése mellett a könyvvizsgáló társaság belső minőségellenőrzési rendszerét is értékeli. A rendszer célja, hogy ellenőrizze a szakmai előírások betartását és a kiadott könyvvizsgálói jelentés megalapozottságát. A francia, vegyes ellenőrzési módszer bár a monitoring módszer előnyeire támaszkodik, mégis alapvetően a társvizsgálói ellenőrzés jellemzőit viseli magán, így a két módszer ötvözése által mind a társadalmi, mind a szakmai elfogadottság megvalósul. A könyvvizsgálat minőségellenőrzését szervezetileg és működésileg is két szinten valósítja meg:

1. Nemzeti szinten elsősorban a tőzsdén jegyzett cégek, és befektetési vállalkozások, tehát a közérdeklődésnek kitett vállalati ügyfelekkel rendelkező könyvvizsgálók minőségellenőrzését végzik. Az eljárást háromévente társvizsgálók végzik, akiknek munkáját a Nemzeti Minőségellenőrzési Bizottság (CENA) koordinálja. A Bizottság által kidolgozott mindenki kötelező érvényű vizsgálati szabályrendszert minden nemzeti szinten lefolytatott vizsgálatnál egységesen be kell tartani.
2. Regionális szinten a nem közérdeklődésnek kitett társaságok könyvvizsgálatát lefolytató cégek illetve egyéni könyvvizsgálók minőségellenőrzése valósul meg, szintén társvizsgálók bevonásával, de már csak legalább hatévente. A regionális koordinációt a Törvényes Könyvvizsgálók Regionális Intézete (CRCC) látja el. Az intézet feladatai

---

¹⁵ Developments in French Accounting and Auditing 2000, 103-112. oldal alapján

közé tartozik, a vizsgálat alá vont könyvvizsgáló, és a minőségvizsgáló kijelölése, a vizsgálatok lefolytatásának ellenőrzése, valamint az eljárás befejeztével a megállapítások közlése.

A francia eljárás sikerességét összességében a társvizsgálati és a monitoring ellenőrzés előnyeinek egységesítése, valamint a szakmai szervezetek koordinációja biztosítja.

2.2.2. Minőségellenőrzés az USA-ban

Az amerikai minőségellenőrzési rendszer egy összetett és bonyolult, alapjaiban társvizsgálati elemeket tartalmazó vegyes rendszer. Visszatekintve az amerikai könyvvizsgálat minőségellenőrzésének két nagy korszaka különíthető el. A következő fejezetekben a minőségellenőrzés bevezetésének kezdeti lépései, azok fejlődése után a jelenleg érvényben lévő rendszert mutatom be.

2.2.2.1. Az amerikai minőségellenőrzési rendszer kezdetei

Az amerikai könyvvizsgálókat az 1970-es években intenzív támadások érték, amely kritika azt követelte, hogy a szakma kerüljön állami kézbe. A szolgáltatások minőségének javítása érdekében megszületett reformintézkedések vezették be a quality control és a peer review fogalmakat. Az 1974-ben elkészült minőségbiztosítási koncepció, a Quality Control Considerations for a Firm of Independent Auditors-Statements on Auditing Standards, No 4., középpontjában a szolgáltatások minőségének javítása állt.

Az Amerikai Könyvvizsgálók Intézete (AICPA) már 1979-ben megalkotta a társaságok belső minőségellenőrzését szabályozó standardokat, melyek a cégek tevékenységének jellemzői függvényében határozzák meg a követendő eljárásokat, irányelveket, és nagyban hasonlítanak a „rég” 220-as Nemzetközi Könyvvizsgálati Standardok elemeihez, tartalmához és eljárásaihoz. Ugyancsak az AICPA egy speciális rendszerbe szervezte és egységes felügyelet alá vonta a könyvvizsgáló társaságokat. Ez az osztály az AICPA Division of CPA Firms, amely két alosztályra tagolható:

1. A SECPS-re (SEC Practice Section): azon könyvvizsgálói társaságok, akiknek ügyfelei tőzsdén jegyzettek, a SEC (Securities and Exchange Commission) felügyelete alá tartoznak, illetve önként vállalják ezt az ellenőrzési szintet.
2. A PCPS-re (Private Company Practice Section): az előbbi körbe nem tartozó megbízásokkal rendelkező könyvvizsgálók.

Mindkét alosztály önálló standardot adott ki, melyek tartalmazzák a SECPS-hez illetve a PCPS-hez tartozás feltételeinek követelményrendszerét. A tagsági követelmények közül az első három a PCPS-be tartozás feltétele is.

1. Minőségellenőrzési standardok betartása
2. Kötelező peer-review
3. Folyamatos szakmai továbbképzés
4. Közérdeklődésnek kitett társaságok esetében 7 évente sort kell keríteni a könyvvizsgálók rotációjára
5. Partneri felülvizsgálat keretében a gazdasági társaságok könyvvizsgálatát egy másik könyvvizsgálóval is ellenőriztetni kell
6. Összeférhetetlenségi szabályok miatt nem engedélyez bizonyos szolgáltatásokat a

könyvvizsgáló számára.

7. Az ügyfél Audit Bizottságának be kell mutatni a könyvvizsgáló társaságnak nyújtott egyéb szolgáltatásait és az érte kapott díjazást.

SECPS eljárás esetében a társaság belső minőségellenőrzési rendszerének megfelelését, az AICPA standardjainak betartását, a tagsági követelmények teljesülését vizsgálják. A társaság minőségellenőrtől a szakmai tudáson, a terület ellenőrzéséhez szükséges speciális ismeretek birtoklásán túl az is elvárás, hogy, valamely szinten SECPS tag cég aktív tagjaként felügyeleti feladatok ellátásában járatos legyen.

PCPS körbe tartozó ellenőrzési eljárás keretében, a minőségellenőrnek megfelelő szakmai ismeretek mellett, AICPA tagsággal és CPA engedéllyel kell rendeznie ahhoz, hogy a standard alapján lefolytathassa a vizsgálatot, melynek a könyvvizsgáló által nyújtott szolgáltatás függvényében háromféle típusa engedélyezett:

- Rendszervizsgálat (System review) erőteljesen hasonlít a SECPS vizsgálatra, ha a társaság megbízásai megfelelnek a Statement on Auditing Standards (SAS) vagy a Statement on Standards for Attestation Engagements(SSAE) által megfogalmazott kritériumoknak. A vizsgálat lefolytatása során ellenőrzik a Minőségellenőrzési Standardoknak való megfelelést, a belső minőségellenőrzési rendszer elemeit, azok minőségpolitikával, eljárásokkal való alátámasztását.
- Jelentésvizsgálat (Report review) már alacsonyabb szintű ellenőrzési forma, mely csak azokra a megbízásokra vonatkozik, melyeket a Statement on Standards for Accounting and Review Services (SSARS) szabályozása szerint végeznek. A minőségvizsgálat ezen formája esetén a belső minőségellenőrzési rendszer vizsgálatára nem kerül sor, csak a könyvvizsgálói jelentés megbízhatósága érdekében ellenőrzik a standardok betartását és az egységesítés, összehasonlíthatóság érdekében javaslatokat dolgoznak ki.
- Megbízásvizsgálat (Engagement review) lefolytatása esetén sem vizsgálják a belső minőségellenőrzési rendszer meglétét, vagy hatékonyságát, csak a szakmai elveknek való megfelelést és a dokumentáció összhangját ellenőrzik mind a pénzügyi kimutatások, mind a jelentések szintjén. A megbízások szabályozását az előírásokat ebben az esetben is a SSARS vagy a SSAE standardjai tartalmazzák.

Azoknak a könyvvizsgáló cégeknek, amelyek tagjai az AICPA Division-nak, háromévente a megbízásoknak megfelelő peer reviewt kellett végeztetniük. 1988-ig csak a SECPS-hez tartozóknak volt kötelező, azóta minden AICPA Division-tagnak kötelezővé tették a részvételt a rendszerben. A minőségellenőrzésre kijelölt könyvvizsgáló választási lehetőséggel rendelkezik a tekintetben, hogy a

- minőségvizsgáló kiválasztására véletlenszerűen történjen az ellenőrök hivatalos névsorából,
- minőségvizsgálatot egy általa felkért társaság végezze el,
- minőségellenőrzés lebonyolítását felügyeleti ellenőrzés keretében veszi igénybe.

Az AICPA 1996. augusztusában két új standardot adott ki: a 2. számú a minőségbiztosítási alapelvekkel, az 5. számú pedig azok gyakorlati megvalósításával foglalkozik. A 2. számú az alábbi 5 elemet tartalmazza:

- függetlenség, pártatlanság, integritás
- humánpolitika
- ügyfelek és megbízások elfogadása és megtartása
- megbízás végrehajtása
- áttekintés és periodikus felülvizsgálat.

Az USA-ban a Peer Review hatékony működését az is támogatta, hogy a tagállamok engedélyező és vizsgáló hatóságai (a könyvvizsgálók állami testületei) és a tőzsdefelügyeleti hatóságok kötelezően előírták használatát. A tőzsdefelügyelet megköveteli - egy tőzsdén jegyzett vállalat könyvvizsgálati tevékenysége ellátásának feltételeként – elsősorban a Peer Review rendszerben való részvételt.

1997-ben egy új fejlesztés kezdődött az USA-ban, a Nasdaq tőzsde megváltoztatott előírásokat adott ki, amelyeket minden, a Nasdaq-on jegyzett vállalatnak figyelembe kell vennie. Ezek az új, ún. jegyzési követelmények többek között előírják, hogy a jegyzett vállalat beszámolóit olyan könyvvizsgálónak kell könyvvizsgálnia, aki a Peer Review eljárásban részt vesz. További minimumfeltételeket állított a Nasdaq a Peer Review eljárással kapcsolatosan:

- a Peer Review-nak meg kell felelnie a tőzsdén jegyzett vállalatok részére felállított standardoknak, amelyeket a Hites Könyvvizsgálók Amerikai Intézete hozott létre
- a Peer Review-nak rendszeresen, legalább minden 3. évben meg kell történnie
- a Peer Review-nak nyilvánosan ellenőrzöttnek kell lennie
- a Nasdaq-nak a Peer Review munkapapírjaiba betekintési jogot kell biztosítani.

Összességében az AICPA által kidolgozott standardrendszer folyamatos továbbfejlesztése támogatta a könyvvizsgálati munka minőségjavulását, a felhasználói érdekvédelem naprakész biztosítását, és ezzel is a szakma önszabályozásba vetett bizalmát, liberális jellegét erősítette egy pontig. A fordulatot az Enron botrány hozta, melynek következtében megszületett Sarbanes-Oxley törvény jelentős módosításokat hozott a szakma önkormányzati jellegébe.

2.2.2.2. Az amerikai minőségellenőrzési napjainkban

A pénzügyi botrányok, melyeket a felelős vezetők által is támogatott csalássorozatok indítottak el, megkérdőjelezték a társadalom könyvvizsgálói szakmába vetett bizalmát. A könyvvizsgáló által megbízható és valós összképet mutató pénzügyi kimutatásokkal rendelkező óriáscégek pillanatok alatt omlottak össze, felvetve ezzel a könyvvizsgáló függetlenségével, összeférhetetlenségével, felelősségével kapcsolatos követelmények teljesülését, és szankcionálhatóságával kapcsolatos kérdéseket. Mindezek együttesen vezettek a könyvvizsgálati minőségellenőrzési rendszer törvényi szintre emeléséhez és a szigorító intézkedések bevezetéséhez. A felelős vállalatirányítási rendszer és a valódi befektető védelem megteremtésének első lépése az amerikai Sarbanes Oxley törvény hatályba lépése volt.

A törvény célja – pont a már korábban megfogalmazott kétségek között szereplő – a pénzügyi kimutatások, jelentések átláthatóságának és vállalatvezetés külső ellenőrzésének magas szintű biztosítása. A törvény hatálya a tőkepiaci törvény alapján került megfogalmazásra, így kiterjed minden tőkepiaci kibocsátó társaságra, beleértve azokat a nem amerikai cégeket is, melyek valamelyik USA-beli tőzsdén jegyzettek. A törvényből kiemelt szabályok, melyek a leginkább érintik a témát:

- Új felügyeli szervet alakítottak ki a Nyilvános Társaságok Számvitelét Ellenőrző Bizottságát (Public Company Accountig Oversight Board, PCAOB). A bizottság nonprofit szervezet, melynek 5 tagját, 5 évre a SEC nevezi ki. Legfontosabb feladata a könyvvizsgálati tevékenység felügyelete, különös tekintettel a függetlenségre, összeférhetetlenségre, etikai szabályok betartására, és a minőségellenőrzésre.

- Tisztázza a társaságoknál működő könyvvizsgálati bizottságok szerepét és növeli azok függetlenségét. Az audit bizottság felelőssége a könyvvizsgáló kinevezése, munkájának ellenőrzése, a könyvvizsgálói jelentés véleményezése, valamint a törvényes könyvvizsgálat mellett nyújtható egyéb szolgáltatások nagyságának meghatározása. A könyvvizsgáló és a menedzsment között keletkező esetleges vitás ügyeket figyelemmel kell kísérnie, és véleményeznie kell.
- A könyvvizsgálói függetlenség biztosítása érdekében meghatározza a nem nyújtható szolgáltatások körét és kötelezi a társaságokat a könyvvizsgáló ötvenkénti rotációjára.
- Vállalatirányítási reformokat vezet be, melyek a pénzügyi vezetők és az ügyvezetők felelősségi körébe sorolja belső ellenőrzési rendszer kialakítását, megbízható működését, valamint a vezetők nem manipulálhatják, befolyásolhatják, a könyvvizsgálót.
- Új követelményként jelenik meg a pénzügyi jelentések terén a menedzsmentjelentés, melyben a vezetőség nyilatkozik a belső ellenőrzési rendszer hatékony működéséről, valamint közzétételre kötelezett minden pénzügyi működésben bekövetkező lényeges változásról és mérlegen kívüli tranzakciókról.
- A törvény szorosan összekapcsolódik a büntetőjoggal, amely alapján akár tízévi börtönbüntetéssel is szankcionálható a gazdasági csalásban való részvétel.
- A jelentések standardoknak való megfelelésének felülvizsgálatára rendszerint háromévente kerül sor, de adott nagyságrendű ügyfélkör felett a társaságok évente is ellenőrzés alá vonhatók.

3. táblázat: Az amerikai minőségellenőrzési rendszer összefoglalása:¹⁶

A rendszer jellemzők	Sox előtt	Sox után
A minőségellenőrzési rendszer irányítója	AICPA	SEC és a PCAOB
A felügyeleti szerv tagjainak kinevezése	A POB tagjait egy jelölőbizottság nevezi ki, amelynek tagjai: a POB elnöke, egy AICPA tag és egy független személy	A PCAOB tagjait a SEC nevezi ki, de javaslati lehetősége van a jegybankelnöknek és a pénzügyminiszternek
A felügyeleti szerv tagjai megbízásának időtartama	5 év, egyszeri újraválasztásuk lehetséges, és nem főállásban végzik tevékenységüket	Hasonló az előbbihez, de főfoglalkozásuként kötelesek tevékenykedni
A felügyeleti szerv összetétele	5 fő, akik nem lehetnek praktizáló könyvvizsgálók. AICPA közvetlen támogatása miatt a függetlensége vitatható, még abban az esetben is, ha könyvvizsgálók a tagok.	5 fő, legfeljebb 2 fő lehet könyvvizsgáló (CPA), akik közül minden évben egy tag kicserélésével biztosított a folyamatos működés
A minőségellenőr megválasztásának joga	Az ellenőrizendő könyvvizsgáló joga	A PCAOB határozza meg
A minőségellenőrzési rendszer finanszírozása	A SECPS tagok	A tőzsdén jegyzett cégek és a könyvvizsgálók, így erősödik a rendszer függetlensége
Vizsgálati ciklusok	3 évente	100-nál kevesebb SEC regisztrált ügyféllel rendelkező cégnél 3 év, 100-nál több ügyfél esetén 1 év

2.2.3. Összegzés

A nemzetközi gyakorlatban alkalmazott külső minőségellenőrzési módszerek hasonlóan a könyvvizsgálati és a számviteli rendszerek nemzetközi szabályozásához két nagy területre különíthetők el. A vállalati botrányok miatt keletkezett gazdasági nehézségek, a pénzügyi piacok hatékonyságának és a vállalatirányítási struktúrák eltéréseinek következtében az amerikai és az uniós jogalkotás harmonizációja ezen a területen is várat magára. Míg Amerikában a Sarbanes-Oxley törvény egységesen új alapokra helyezte a könyvvizsgálati minőségellenőrzést, addig az Unió nyolcas irányelve ténylegesen nemzeti keretek között hagyta a könyvvizsgálati minőségellenőrzés gyakorlati működési feltételeinek kialakítását. Mindez azzal magyarázható, hogy nem a sokszínű, különböző hagyományokkal rendelkező tagállamok, már működő nemzeti minőségellenőrzési rendszerei teljes egységesítése, hanem sokkal inkább azok koordinációja szükséges. Megállapítható, hogy a legtöbb európai országban a társvizsgálati módszert használják, és ott, ahol 1993 után vezették be a minőségellenőrzési rendszert csak ezt a rendszert alkalmazzák. Ezekben az országokban a könyvvizsgálati tevékenység megszakítás nélkül több 100 éves múlttal rendelkezik, elősegítve ezzel a szakma folyamatos fejlődését, az egységes szakmai nyelv megteremtését.

¹⁶ Die Wirtschaftsprüfung 2003/1-2 17. oldal alapján

2.3. A magyar minőségellenőrzési rendszer

A hazai minőségellenőrzési rendszer kialakításánál elsősorban az Európai Unió Bizottságának ajánlása és a nemzetközi tapasztalatok megismerése játszott fontos szerepet. Az EU iránymutatása tartalmazta azokat a minimális követelményeket, amelyeket a magyar rendszer kidolgozásánál is figyelembe vettek, de ezen felül a könyvvizsgálatra vonatkozó már hatályos jogszabályok és törvények, a Magyar Nemzeti Könyvvizsgálati Standardok és a hazai könyvvizsgálói piac jellegzetességei is hatással voltak a bevezetésre kerülő rendszerre. Így a megalkotott hazai minőségellenőrzési rendszer, mint új rendszerem jól beleilleszkedett a már meglévő, működő könyvvizsgálati szabályrendszerbe.

A hazai minőségellenőrzési rendszer bevezetésének jogi alapját a kamarai törvényben találjuk, mely szerint

§

3 § A kamara a tagok képviseletében:

d) megszervezi és irányítja a könyvvizsgálati munka minőség-ellenőrzését, ennek érdekében olyan minőség-ellenőrzési rendszert működtet, amelynek hatálya kiterjed a könyvvizsgálói társaságok és az egyéni könyvvizsgálók által alkalmazott minőség-ellenőrzési rendszer értékelésére, az alkalmazott eljárások megítélésére és a könyvvizsgálati munkaanyagok felülvizsgálatára,

Ezen kívül a tagokkal szembeni követelmény:

§

12 § (1) A kamara tagja köteles a könyvvizsgálói és az általa ellátható egyéb tevékenységet lelkiismeretesen, esküjének megfelelően, a jogszabályok és a magyar Nemzeti Könyvvizsgálati Standardok alapján, körültekintően végezni, köteles a könyvvizsgálat során az adott helyzetben általában elvárható gondossággal, legjobb tudása szerint eljárni.

Ez utóbbi is igazolja, hogy azonos színvonalú és jó minőségű munkát csak akkor lehet elvárni, ha egy egységes szabályrendszer – hazánkban a minőségellenőrzés alapjait a magyar Nemzeti Könyvvizsgálati Standardok kötelező alkalmazása teremtette meg – valamint annak ellenőrizhetősége megfelelő alapot biztosít arra.

A beszámoló felhasználóinak igénye, hogy a beszámoló által nyilvánosságra hozott információk megbízhatók, valóságosak legyenek. A felhasználók közül külön ki kell emelni a megbízót, aki akkor elégedett a megbízott munkájával, ha az, szakszerűen látta el a feladatot. A szakszerűség pedig a feladatok standardizálásával válik ellenőrizhetővé, ezért a rendszer bevezetésénél fontos célkitűzés volt, hogy a hazai Könyvvizsgálati Standardok kötelező alkalmazásával minden egyes kamarai tag azonos minőségű munkát végezzen. A jogszabályok szerint csak a MKVK tagja, vagy a kamarai nyilvántartásba bejegyzett könyvvizsgáló társaság végezhet könyvvizsgálatot, de számos más felelősségteljes számviteli munkát elvégezhetnek olyan személyek is, akik nem kamarai tagok.

Összefoglalva a fenti gondolatokat: a megbízó számára az általa igényelt munka elvégzésének minőségét és szakszerűségét, a többi felhasználó számára a pénzügyi információ hitelességét, a következő három pillér biztosítja:

1. A könyvvizsgáló személye, aki hitelesíti a pénzügyi kimutatások – az MKVK tagja
2. A magyar Nemzeti Könyvvizsgálati Standardok, mint egységes szabályzat – amely alapján a vizsgálatot végezte
3. A Minőségellenőrzési Rendszer – a betartandó szabályzat ellenőrzési pontja

2.3.1. A minőségellenőrzési rendszer bevezetésének lépései hazánkban

A kamarai bizottságok közül a minőségellenőrzéssel kezdetben a szakértői bizottság foglalkozott, melynek feladatait a törvény így nevesíti:

§

55. § A szakértői bizottság feladata:
a tagok képviseletében a könyvvizsgálók működésének, tevékenységének feltételeit meghatározó törvények és más jogszabályok véleményezése,
a nemzeti könyvvizsgálói standardok elkészítésének és folyamatos karbantartásának figyelemmel kísérése, szakmai kiadványok megjelenítésének kezdeményezése,
a nemzetközi könyvvizsgálói standardoknak, a gyakorlatban való alkalmazásuknak, érvényesülésüknek figyelemmel kísérése,
az egységes szakmai szemlélet kialakítása érdekében a könyvvizsgálat körébe tartozó elméleti és gyakorlati, könyvvizsgálói szakmai kérdésekben véleménynyilvánítás, állásfoglalás kialakítása és közreadása,
a könyvvizsgálók tevékenységéről rendszeres értékelés készítése és az értékelés összesített adatainak nyilvánosságra hozása.

Ezen paragrafus alapján a minőségellenőrzési rendszer kidolgozását, felügyeletét, szakmai irányítását kezdetben a szakértői bizottság látta el. A bizottság véleménye szerint a kialakítandó hazai minőségellenőrzési rendszernek szorosan illeszkednie kell a már jól működő kamarai eljárásokhoz, és azokra támaszkodva kell megvalósuljon. Ez a gyakorlatban úgy kivitelezhető, ha magas szakmai tapasztalattal rendelkező minőségellenőrök meghatározott időszakonként ellenőrzik, hogy az egyéni könyvvizsgálók és a könyvvizsgáló társaságok a hatályos hazai Könyvvizsgálói Standardok alapján végezték-e el a könyvvizsgálatot, és betartottak-e minden idevonatkozó szabályzatot. Mindezek alapján a bizottság a minőségellenőrzési rendszer kialakítását a következő lépések alapján kivitelezte: 1. pályázat kiírása, 2. nemzetközi tapasztalatok begyűjtése, 3. keretelvek kidolgozása, 4. döntéshozatal támogatási anyag elkészítése, 5. MKVK Minőségellenőrzési Szabályzatának kidolgozása.

2.3.1.1. Pályáztatás

A SZAKMA című folyóirat 2000. márciusi és májusi számában jelent meg a szakértői bizottság pályázata¹⁷, mely a magyar minőségellenőrzési rendszer kidolgozásának első lépését jelentette. A pályázat tartalmazta a minőségbiztosítási rendszer célját, a pályázati feltételeket, valamint a pályázat tárgyát. A pályázat négy területe:

1. egységes éves adatszolgáltatás könyvvizsgáló társaságok, megbízások, és egyéb szolgáltatások esetén
2. adatszolgáltatás feldolgozása alapján a helyszíni minőségellenőrzés alá vont szolgáltatások kiválasztásának elvei és módszere
3. helyszíni ellenőrzés lefolytatásának konkrét programja, minőségellenőrzési szoftvere
4. módszertani segédlet a saját munka minőségének önellenőrzéséhez

A felhívásra két pályázat érkezett be az egyik az AKCEPT Könyvvizsgáló és Számviteli Kft és az AUDIT-LINE Könyvelő és Könyvvizsgáló Kft által alkotott konzorciumtól, a másik az Arthur Andersen Kft által vezetett úgynevezett Big Five konzorciumtól. A beérkezett pályázatokat a Magyar Könyvvizsgálói Kamara Szakértői Bizottsága 2000. június 30-án

¹⁷ Minőségellenőrzési pályázat. Számvitel, adó, könyvvizsgálat, 2000/3.

Minőségellenőrzési rendszer. Pályázati felhívás a Magyar Könyvvizsgálói Kamara minőségellenőrzési rendszerének kidolgozásához. Számvitel, adó, könyvvizsgálat, 2000/5.

tartott ülésén bírálta el. A pályázat nyertese az Arthur Andersen Kft által vezetett konzorcium lett. A hazai minőségellenőrzési rendszer kidolgozásának időkerete eredetileg 2000. szeptember 1-jétől 2000. december 15-ig tartott, de a munka határidőre nem készült el.

2.3.1.2. Nemzetközi gyakorlat megismerése

A minőségellenőrzési rendszer kidolgozásának következő lépéseként a már működő nemzetközi gyakorlat feltérképezése kerül sor. Az európai országokban alkalmazott minőségellenőrzési rendszerek hatályának, módszereinek, kiterjedtségének különbözőségeiből eredő jelentős eltérések csökkentésére és ezzel a rendszerek harmonizációjának elősegítésére az Unió által kidolgozott minimális követelmények tartalmazó minőségellenőrzési ajánlást már bemutattam.

Az EU iránymutatásának értelmezése után a gyakorlati nemzetközi ismeretek összegyűjtése következett kérdőívek és helyszíni tapasztalatok alapján, tíz ország (USA, Belgium, Franciaország, Hollandia, Írország, Nagy-Britannia, Németország, Olaszország, Portugália, Spanyolország) konkrét példáján keresztül. A nemzetközi gyakorlat megismerése jó példája annak, hogy a mások által már működtetett rendszerek előnyeinek és hátrányainak feltérképezése után a hazai viszonyoknak megfelelő rendszert hozzanak létre. A nemzetközi gyakorlat felméréséhez készített kérdőív-tervezetet a 4. számú melléklet tartalmazza.

A belga, francia és német minőségellenőrzési rendszer gyakorlati alkalmazásának személyes megismerése, az Európai Könyvvizsgálók Szövetségének képviselőivel folytatott megbeszélések, valamint a kérdőívek kiértékelése után a kamara szakértői bizottsága kidolgozta a magyar minőségellenőrzési rendszer keretelveit.

2.3.1.3. A magyar minőségellenőrzési rendszer keretelvei¹⁸

Az előzőekből következik, hogy a harmadik lépés a már megismert nemzetközi gyakorlat magyar viszonyokra történő átkonvertálása volt. A kidolgozott keretelvek a nemzetközi alternatívák mellett, azokat az iránymutatásokat, módszereket, javaslatokat tartalmazzák, amelyek a magyar minőségellenőrzési szabályzat alapjául szolgálhatnak. A magyar minőségellenőrzési rendszer elfogadott alapelvei a következők:

1. Az elsődleges cél, hogy biztosítsa a magas minőségű könyvvizsgálati munkát, illetve erősítse a könyvvizsgálat társadalmi megítélését
2. A törvényes könyvvizsgálatokra kell irányulnia
3. Meg kell felelni az EU minimális elvárásainak
4. Összhangban kell lennie az IFAC útmutatásával
5. Minden könyvvizsgálóra, illetve könyvvizsgáló társaságra azonos vagy hasonló szabályokat kell megállapítani. Nem lehet diszkriminatív.
6. Objektívnek kell lennie és biztosítani kell az információk bizalmas kezelését
7. A Kamara által elfogadott vizsgálati program alapján kell elvégezni
8. Cél a minőség javulása, szankciókat csak végső esetben kell alkalmazni
9. Minden könyvvizsgáló, illetve könyvvizsgáló társaság bizonyos időszakonként vizsgálat alá kerüljön

---

¹⁸ Könyvvizsgálati Minőség Biztosítási Rendszer Magyarországon, Keretelvek

10. MKVK felügyelete alá kell tartoznia
11. Rugalmasság
12. Hatékonyság

A minőségellenőrzés módszere

A keretelvek alapján összevetve a nemzetközi szinten egymással egyenértékű monitoring és társvizsgálati módszert a hazai könyvvizsgálói viszonyok ismeretében a társvizsgálati módszer bevezetése indokolt. Hazánkban az amúgy is kis könyvvizsgálói piac várhatóan nem tudná kitermelni a monitoring módszer magas költségeit és emellett még a hazai könyvvizsgálati standardok kötelező alkalmazása is – bár egyre csökkenő mértékben, de – terhet jelent.

A minőségvizsgálat alá vont személyek kijelölése

A nemzetközi gyakorlatnak megfelelően a minőségvizsgálat ki kellene, hogy terjedjen a könyvvizsgáló társaságokra és az egyéni könyvvizsgálókra oly módon, hogy minden könyvvizsgálónak egy meghatározott időtartamon belül vizsgálat alá kellene kerülni. Ez az időszak közérdeklődésnek kitett vállalkozások megbízásai esetén három év, egyéb könyvvizsgálati megbízások esetében négy év lenne, eltérve ezzel a nemzetközi hat éves ciklustól. Javasolják továbbá, hogy a rendszer bevezetésekor a könyvvizsgálóknak maguknak is lehetőségük legyen bejelentkezni a vizsgálat alá.

A minőségvizsgálat hatóköre

A külső minőségellenőrzés a pénzügyi kimutatások törvényes könyvvizsgálatára terjedjen ki, melynek során megvizsgálják a társaság belső minőségellenőrzési rendszerének hatékony működését, valamint a vizsgálati program alapján ellenőrzik a kiválasztott megbízást.

A minőségellenőrzési rendszer közfelügyelete

Egy hatékony minőségellenőrzési rendszer akkor felelne meg a társadalom elvárásainak és nyerné el annak bizalmát, ha független, többségében nem szakmabeli tagokból álló közfelügyeleti rendszer ellenőrizné. Tovább növelhető a közvélemény elismerése azáltal, hogyha az ellenőrzés eredményeit, annak szankcióit évente közzétennék.

Szankciók

A minőségellenőrzési rendszer elsődleges célja a könyvvizsgálói munka színvonalának emelése, de ez elképzelhetetlen a nem megfelelő vizsgálati eredményt elérők szankcionálása nélkül. Egy következetes rendszert kell kidolgozni, melynek első szankciói között egy rövid cikluson belüli újbóli vizsgálat, végső szankciója pedig a könyvvizsgálói jegyzékből való törlés lehetne.

Titoktartás

A könyvvizsgáló titoktartásra kötelezett a megbízó ügyfélről tudomására jutott információk tekintetében, kivétel ez alól, ha az ügyfél maga oldja fel a könyvvizsgálót. A könyvvizsgáló titoktartási kötelezettségét a minőségellenőrzési vizsgálat szempontjából, a dokumentáció ellenőrizhetőségéhez fel kellene oldani.

A minőségvizsgálótól elvárt követelmények

A független minőségellenőrnek magas színvonalú és naprakész szaktudása mellett a minőségellenőrzés elvégzéséhez szükséges speciális ismeretekkel is rendelkeznie kell. A javaslat szerint ez úgy oldható meg, hogy minőségellenőrzést végző csak olyan személy lehetne, aki minimum hat éves szakmai gyakorlattal és ebből minimum három éves bejegyzett könyvvizsgálói gyakorlattal rendelkezne, valamint emellett részt vesz a minőségellenőrzési felkészítési tréningen.

A minőségellenőrzési rendszer finanszírozása

A minőségellenőrzési rendszer hatékony működéséhez is megfelelő finanszírozás szükséges, ami történhet közvetlenül az ellenőrzés alá volt könyvvizsgáló által, vagy a kamarán keresztül, de a kamarai tagdíjakból. A rendszer függetlenségét mindenképpen a kamarán keresztül történő fizetés lebonyolítása erősítené. Mindezek gyakorlati megoldáshoz szabvány szerződés kialakítását, és a kamara által meghatározott óradíjak bevezetését javasolják.

A kamara feladatköre

A dokumentum tartalmazza a kamara feladatait és az ehhez kapcsolódóan kialakítandó hatásköri és felelősségi rendszert. Ezek alapján a könyvvizsgálók által megküldött adatok kezelése, feldolgozása, a minőségellenőrzési rendszer technikai és adminisztratív feladatainak ellátása mellett a minőségvizsgálók névjegyzékének vezetése, folyamatos továbbképzése, a felelősségre vonási szabályok betartatása, valamint a megszerzett információk titoktartása külön is kiemelő terület.

2.3.1.4. Döntéshozatal támogatási anyag¹⁹

A szakértői bizottság többszöri véleményezését követően a keretelvek véglegesítése után elkészült a minőségellenőrzési rendszer döntéshozatal támogatási anyag. A munka összefoglalja a minőségellenőrzési rendszer kialakítása érdekében eddig felmerült kutatási eredményeket és javaslatokat. Részletesen foglalkozik a minőségellenőrzés definiálásával, céljával, előnyeivel, típusaival, az egyes módszerek összehasonlításával, valamint vázolja azok erősségeit és gyengeségeit. Az egyes országokban működő rendszerek áttekintése után a hazai rendszer bevezetésének elméleti és gyakorlati döntési szempontjait értékelve összefoglalja a hazai sajátosságokat is figyelembevevő alapelveket. Végezetül összefoglalja a hazánkban bevezetésre javasolt minőségellenőrzési rendszer jellemzőit:

- A minőségellenőrzési rendszer bevezetésének első szakasza, amelyet 3-5 éves időtartamra becsülnek, a szakmai elfogadottság megszerzésére irányulna. Ennek elérése érdekében kezdetben kevés számú szakember ellenőrizné a hazai standardok betartását, majd a második szakaszban társvizsgálók bevonásával kiszélesítésre kerülne a vizsgálati kör.
- A vizsgálatok várható gyakorisága egyéni könyvvizsgálók esetében öt év, kettő vagy több könyvvizsgálót foglalkoztató társaságok esetében négy év, közérdeklőségnek kitett társaságok könyvvizsgálatakor három év lenne.
- A Kamarának ki kell alakítani az éves adatszolgáltatás technikai és személyzeti adminisztrációs feltételeit, ennek egyik példája, hogy a könyvvizsgálók által

---

¹⁹ Könyvvizsgálói szakmai továbbképzés, 2002. MKVK Budapest, 172-183. oldal

szolgáltatott információk tárolásához adatbázist kell létrehoznia.

- A minőségellenőrzési rendszer társadalmi elfogadottságát erősítené egy a többségében szakmán kívülálló személyekből felállított felügyeleti bizottság.
- A minőségellenőrzési rendszer felállítása, fenntartása, a vizsgálók díjazása és hatékony működése megfelelő források nélkül lehetetlen, ezért a rendszer finanszírozását a vizsgálatról független minőségellenőrzési díjak bevezetésével tervezik.

2.3.1.5. Az MKVK minőség-ellenőrzési szabályzata

Az előzőekben bemutatott átfogó és alapos szakmai munka következményeként született meg a Magyar Könyvvizsgálói Kamara minőség-ellenőrzési szabályzata, melyet a kamara küldöttgyűlése 2002. május 25-én fogadott el és 2002. július 1-jén lépett hatályba. A elmúlt években a szabályzatot összesen négy alkalommal módosították. A következő fejezetekben ezen szabályzat célját, hatályát, alapelveit, szervezeti megvalósítását, a vizsgálatok eljárási, végrehajtási rendjét, a könyvvizsgálók adatszolgáltatási kötelezettségét, a rendszer finanszírozásának forrását tekintem át.

A minőség-ellenőrzési szabályzat meghatározza a vizsgálatok során érvényesítendő alapelveket, a követendő eljárásokat és vizsgálati módszertant, melyek megfelelő működtetésével biztosítható a szakma védelme, az egységesen magas színvonalú, nemzeti könyvvizsgálati standardokon alapuló könyvvizsgálati munka, melynek következménye a társadalom szakmába vetett bizalmának, a könyvvizsgálók társadalmi elismertségének és munkájuk hitelességének növekedése.

A minőség-ellenőrzési rendszer hatálya kiterjed:

- a kamarai törvény 26.§ (2) bekezdésében felsorolt könyvvizsgálói tevékenységekre, és a minőség-ellenőrzési rendszerek hatékonyságának, az alkalmazott minőségbiztosítási eljárások értékelésére,

§

26. § (2) E törvény alkalmazásában könyvvizsgálói tevékenység:

- a) a számviteli törvény hatálya alá tartozó gazdálkodó szervezetnél a beszámoló felülvizsgálata, szabályszerűségének, megbízhatóságának, hitelességének tanúsítása annak érdekében, hogy az megbízható és valós összképet adjon a gazdálkodó szervezet vagyoni, pénzügyi és jövedelmi helyzetéről,
- b) a gazdasági társaságok, a szövetkezetek, az egyéb szervezetek alapításakor, átalakulásakor, megszűnésekor a törvényekben előírt értékelési, ellenőrzési, véleményezési, záradékolási feladatok ellátása,
- c) a könyvvizsgálók más törvényben meghatározott feladatainak elvégzése.

- a kamara nyilvántartásában szereplő aktív tagokra és könyvvizsgáló társaságokra,
- általános esetben a 2001. január 1-jén, illetve az utána kezdődő üzleti évek könyvvizsgálatára. Amennyiben a könyvvizsgálat minőségével kapcsolatban lényeges kételyek merülnek fel és a minőség-ellenőrzési vizsgálat lefolytatását a szakértői, vagy az etikai bizottság külön kéri, akkor korábbi időszakot is ellenőrzés alá lehet vonni, de ebben az esetben csak a hatályos nemzeti standardoknak való megfelelés vizsgálható.

A minőség-ellenőrzési rendszer alapelvei:

- Titoktartás: A kamarai törvény 12. § (3) bekezdése felmenti a könyvvizsgálót a minőségvizsgáló számára nyújtott információk tekintetében a titoktartási kötelezettség alól, de a minőségvizsgálat során minden személyt, aki könyvvizsgálói titoknak minősülő tényről tudomást szerez titoktartási kötelezettség terhel. A minőségvizsgáló a szabályzat 9. mellékletét képező titoktartási nyilatkozatot köteles adni a vizsgált könyvvizsgáló részére.

§

12 § (3) A kamarai tag köteles a tevékenysége során tudomására jutott, a megbízással összefüggő információkat és adatokat megőrizni. Ezeket az adatokat sem saját, sem ügyfelei vagyoni döntéseinél, sem más ügyfelei részére készített jelentéseiben nem használhatja fel. A kamarai tag felelős azoknak a személyeknek a titoktartásáért, akik általa bármilyen módon az e körbe tartozó adatok birtokába jutottak. Nem jelenti a titoktartási kötelezettség megszegését a kamara által működtetett minőség-ellenőrzési rendszer keretei között, valamint a kamara Etikai Bizottsága által lefolytatott etikai eljárás során kért, a minőség-ellenőrzéshez, az etikai eljárás lefolytatásához szükséges és arányos adatszolgáltatás teljesítése, a könyvvizsgálói munkaanyagoknak a minőség-ellenőrzéssel megbízott, illetőleg az etikai eljárásban részt vevő kamarai tagok rendelkezésére bocsátása. E tekintetben a minőség-ellenőrzéssel megbízott, illetve az etikai eljárásban részt vevő személyeket a kamarai taggal azonos titoktartási kötelezettség terheli.

- **Függetlenség:** A minőségvizsgáló független szakértői tevékenységét biztosítja, hogy az utolsó minőség-ellenőrzési vizsgálat által lefedett időszakok óta eltelt időben
  - sem a minőségvizsgáló nem rendelkezhet tulajdoni részesedéssel a könyvvizsgáló társaságban, sem a könyvvizsgáló a minőségvizsgáló társaságban,
  - sem a minőségvizsgáló nem lehet tisztségviselője, vagy alkalmazottja a könyvvizsgáló társaságnak, sem a könyvvizsgáló nem lehet tisztségviselője, vagy alkalmazottja a minőségvizsgáló társaságnak,
  - a minőségvizsgáló nem lehet hitelezője, adósa a könyvvizsgálónak, és nem állhat semmilyen üzleti kapcsolatban a könyvvizsgálóval.

Továbbá függetlenségi követelmény, hogy a minőségvizsgáló az ellenőrzés alá vont könyvvizsgálótól semmilyen díjazást, juttatást nem fogadhat el.

- **Összeférhetetlenség:** A minőségvizsgáló nem végezhet ellenőrzést olyan könyvvizsgálónál és könyvvizsgáló társaságnál, amely tisztségviselője, alkalmazottja, tulajdonosa minőség-ellenőrzést végzett a minőségvizsgálónál az elmúlt öt évben. A minőségvizsgáló személyének meghatározásakor az összeférhetetlenséget több könyvvizsgáló és minőségvizsgáló által alkotott csoporton belül is fenn kell tartani. A minőségvizsgáló nem állhat kapcsolatban az ellenőrzésre kijelölt könyvvizsgálóval még a konszolidált éves beszámoló könyvvizsgálata kapcsán sem. Két egymást követő vizsgálatot ugyanannál a könyvvizsgálónál ugyanaz a minőségvizsgáló nem folytathat le. Mind a könyvvizsgáló, mind a minőségvizsgáló köteles a szabályzat 8. mellékletében szereplő függetlenségi és összeférhetlenségi nyilatkozatot tenni.
- **Szakmai magatartás:** A minőség-ellenőrzési vizsgálat sikerének alapja, hogy a minőségvizsgáló és a könyvvizsgáló partneri viszonyát az együttműködés jellemezze. Ehhez szükséges a minőségvizsgáló tárgyilagos, objektív, szakértelmet és kellő gondosságot igazoló magatartása és egymás kollegiális elismerése. Mindazon által a könyvvizsgáló hirdetéseiben, ajánlattételeiben a vizsgálat pozitív eredményére nem hivatkozhat. Speciális szakterületek minőség-ellenőrzésekor a minőségvizsgálónak a terület ellenőrzéséhez szükséges szakvizsgálóval, minősítéssel rendelkeznie kell.

2.3.2. A magyar és a német minőség-ellenőrzési szabályzat összehasonlítása

A következő fejezetekben a hazai és a német szabályzat szervezeti megvalósítását, a vizsgálatok eljárási, végrehajtási rendjét, a rendszer finanszírozásának forrását, és eredményeit tekintem át. Az összehasonlítás során elsőnek a német rendszert vizsgálom, majd ezt követi a magyar szabályzat részletes bemutatása.

2.3.2.1. A minőségellenőrzési rendszer szervezeti felépítése

A német könyvvizsgálói kamara által kibocsátott minőségellenőrzési szabályzat részletesen szabályozza a hivatásukat gyakorló német könyvvizsgálók rendszeres, megelőző vizsgálatát. Az egyéni könyvvizsgálók, valamint könyvvizsgáló társaságok abban az esetben kötelesek háromévente, független minőségvizsgálóval ellenőriztetni praxisukat, ha a törvényi szabályozás szerinti kötelező könyvvizsgálati tevékenységet folytatnak. A vizsgálat kiterjed a belső minőségellenőrzési rendszer alkalmasságának, működőképességének, hatékonyságának, valamint a megbízások szabályszerű lebonyolításának ellenőrzésére.

A **német minőségellenőrzési bizottság** a kamara szervezetén belül a minőségellenőrzési rendszer és eljárás szervezeti és felügyeleti hatáskörét gyakorolva, minden olyan minőségellenőrzési ügyben illetékes, mely nem tartozik a felügyeleti bizottság hatáskörébe. Tagjai könyvvizsgálók és hites könyvvizsgálók, akiket az elnök javaslatára a tanács nevez ki. A független és mások által nem utasítható bizottság legalább egy tagjának szövetkezeti ellenőrzési tapasztalatokkal is rendelkeznie kell. A minőségellenőrzési bizottság hatáskörébe tartozik:

- A minőségvizsgálók regisztrálása
- A vizsgálat alól felmentési engedély kiadása,
- A minőségvizsgáló által készített jelentés elfogadása
- A részvételi igazolás kiállítása
- A minőségellenőrzési eljárás vonatkozásában egyéb szükséges intézkedések, döntések meghozatala.

A minőségellenőrzési eljárásban résztvevő kamarai alkalmazottakat kizárólag a bizottság utasíthatja. Amennyiben a lefolytatott vizsgálat hiányosságokat állapított meg, úgy a bizottság felszólíthatja az adott praxist a hiányosságok haladéktalan megszüntetésére, vagy külön vizsgálatot rendelhet el, melynek elvégzéséhez másik minőségvizsgálót rendelhet ki. Ha a bizottság a minőségvizsgálat lefolytatása során tudomást szerez olyan tényről, amely a könyvvizsgáló, vagy a könyvvizsgáló társaság engedélyének visszavonását indokolná, akkor köteles erről a kamara elnökségét tájékoztatni.

A német minőségellenőrzési szabályzat *első része* a minőségvizsgálók nyilvántartásba vételével kapcsolatos feltételeket rögzíti. Minőségvizsgálatot, csak a kamaránál **minőségvizsgálóként** nyilvántartásba vett olyan egyéni könyvvizsgáló, vagy könyvvizsgáló társaság végezhet, aki a következő feltételeknek megfelel:

- Legalább három éve könyvvizsgálóként, hites könyvvizsgálóként ezen a területen tevékenykedik, idetartozik a minőségbiztosítási szakfeladatok, valamint egyéb a könyvvizsgálattal összefüggő tevékenységek gyakorlása.
- Megfelelő minőségellenőrzési ismeretekkel rendelkezik, mely magába foglalja a belső minőségbiztosítási alapelvek, és egyéb idevonatkozó jogszabályok követelményrendszerének, normáinak ismeretét. Mindezen ismereteket a kamara által elismert oktatásszervező akkor igazolja, ha a jelölt legalább tizenhat alkalommal megjelent a kötelező oktatáson.
- Az elmúlt öt évben nem állt minőségvizsgálói tevékenységtől eltöltő jogerős bírósági ítélet hatálya alatt. A kamara szakmai felügyeleti osztályának kötelessége kérésre tájékoztatni a minőségellenőrzési bizottságot, hogy a minőségvizsgáló jelölt ellen szakmai kötelezettség megsértése miatt született-e elmarasztaló ítélet. Bejegyzett minőségvizsgáló elítélése esetén az osztálynak haladéktalanul értesíteni kell a bizottságot.
- Első nyilvántartásba vételnél igazolni kell, hogy a jelölt részt vett egy speciális minőségbiztosítási képzésen. Ezt követően a minőségvizsgáló háromévente köteles részt venni a szabályzatban előírt továbbképzésen. A kamara által elismert oktatásszervezőnek igazolnia kell, hogy a minőségvizsgáló részt vett az oktatáson, melynek tárgya az aktuális törvényi és szakmai követelmények változásai mellett a minőségvizsgálat végrehajtására vonatkozó ismeretek is.

A nyilvántartásba vétel a jelölt írásbeli kérelme alapján történik, melynek mellékletei tényszerűen bizonyítják a regisztráció feltételeinek meglétét. Így a könyvvizsgálati területen végzett tevékenységet vagy a munkáltatói igazolás, vagy a saját könyvvizsgálói praxis megléte bizonyítja, míg az alapvető ismereteket az oktatásszervező által kiállított részvételi igazolás támasztja alá. Összességében mindazon egyéni könyvvizsgálók, valamint könyvvizsgáló társaságok – akiknek legalább egy képviselőjük, vezető tisztségviselőjük regisztrált minőségvizsgáló – bekerülhetnek a nyilvántartásba, akik a fentiekben felsorolt követelmények meglétét igazolják, mely regisztráció visszavonásig, vagy a nyilvántartásból való törlésig érvényes.

A német szabályzat *második részének* értelmében mind az egyéni minőségvizsgálókra, mind a minőségvizsgáló társaságokra vonatkozó **összeférhetlenségi előírások** kizárják a minőségvizsgálat elvállalását, valamint annak lefolytatását, ha az ellenőrzés alá vont könyvvizsgálóval, könyvvizsgáló társasággal üzletszerű, pénzügyi, vagy személyes kapcsolat, vagy bármely további kölcsönös függésből adódó összeférhetlenség, elfogultság áll fenn.

- Üzletszerű összeférhetetlenséget jelent, ha a minőségvizsgáló, vagy munkacsoportjának tagjai a vizsgálandó, vagy azzal közvetlen érdekeltségben álló praxisban részesedéssel rendelkeznek. Minőségvizsgáló társaság esetén a tulajdonszerzés tiltása a jogi személyiségű társaságnál minden 20%-ot meghaladó részesedéssel rendelkező tulajdonosra, nem jogi személyiségű társaságnál valamennyi tagra, ezen felül a minőségvizsgáló társaság törvényes képviselőjére, a minőségellenőrzéséért felelős személyekre és a felügyelő bizottság tagjaira is vonatkozik.
- A minőségvizsgáló nem vállalhatja az adott praxis ellenőrzését, mert pénzügyi összeférhetlenséget jelent, ha az egy tulajdonosi csoportba tartozó vállalkozástól származó összesített bevétele meghaladja a 30%-ot. Pénzügyi függőség áll fenn abban az esetben is, amikor a minőségvizsgáló az adott praxisnál kölcsöntartozással, kölcsönköveteléssel, vagy járadék ígérettel rendelkezik.
- Személyes összeférhetlenség abban az esetben áll fenn, ha minőségvizsgáló, vagy munkacsoportjának bármely tagja törvényes képviselője, felügyelő bizottsági tagja, munkavállalója a vizsgálandó praxisnak, vagy azzal közvetlen érdekeltségben álló vállalatoknak. Minőségvizsgáló társaság esetén a személyes kapcsolat tiltása a jogi személyiségű társaságnál minden 20%-ot meghaladó részesedéssel rendelkező tulajdonosra, nem jogi személyiségű társaságnál valamennyi tagra, ezen felül a minőségvizsgáló társaság törvényes képviselőjére, a minőségellenőrzéséért felelős személyekre és a felügyelő bizottság tagjaira is vonatkozik.
- Összeférhetlenség áll fenn, ha a minőségvizsgáló a vizsgálat lefolytatásán kívül részt vesz a vizsgálandó praxis minőségbiztosítási rendszerének kialakításában, továbbá ha a minőségvizsgáló a vizsgálandóval közösen végez, végzet könyvvizsgálati tevékenységet.
- Kölcsönös vizsgálat esete áll fenn, ha a praxisok egymást bízzák meg a minőségellenőrzés lefolytatásával, ennek minősül a „körbevizsgálás” is, amikor a vizsgálók és a vizsgálandók egy zárt körön belül kölcsönösen egymást ellenőrzik. Kizáró ok továbbá, ha az ellenőrzés alá vont praxis könyvvizsgálati tevékenységet végez a minőségvizsgálónál.

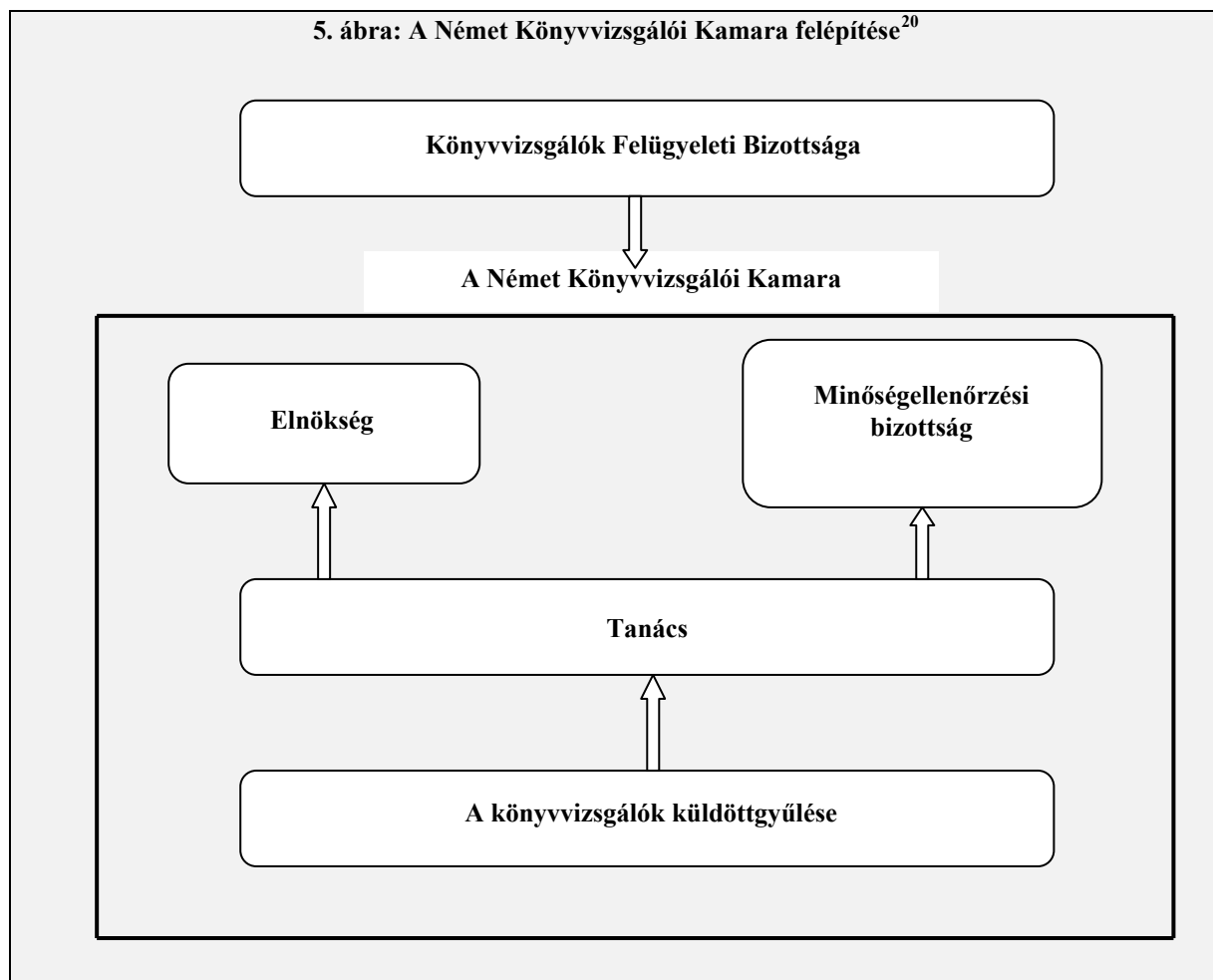
2001-ben 1.010 fő regisztrált minőségvizsgálót tartott nyilván a kamara, 2002-ben számuk 2.665 főre, 2003-ban 2.711 főre, 2004-ben 2.826 főre, míg 2005-ben 2.789 főre változott.

A német minőségellenőrzési rendszer közfelügyeletét a **Könyvvizsgálók Felügyeleti Bizottsága** látja el, melynek tagjai a könyvvizsgálói szakmán kívülálló számviteli, pénzügyi, gazdasági, jogi tudományok jeles képviselői, így biztosítva a bizottság függetlenségét és utasíthatatlanságát. A bizottsága minőségellenőrzéssel kapcsolatos legfontosabb feladatai:

- A nyilvánosság érdekeit szolgálva felügyeli a minőségellenőrzési rendszer alkalmasságát, működőképességét,
- A rendszer fejlesztése és javítása érdekében ajánlásokat fogalmaz meg,
- Évente nyilvános jelentésben értékeli a minőségellenőrzési rendszert.

A bizottság csak akkor képes a fentiekben felsorolt feladatait maradéktalanul ellátni, ha rendszeresen megkapja az ehhez szükséges felvilágosításokat, igazolásokat a minőségellenőrzési bizottságtól, a minőségvizsgálóktól. Tagjai jogosultak a minőségellenőrzési bizottság ülésein részt venni.

5. ábra: A Német Könyvvizsgálói Kamara felépítése²⁰

A Magyar Könyvvizsgálói Kamara alapszabálya értelmében az állandó bizottságok egyike a minőség-ellenőrzési bizottság²¹, mely a minőség-ellenőrzési rendszer működésének felügyeletére hivatott, tagjait (6 fő) a kamara elnökségének javaslata alapján a kamara küldöttgyűlése – a minőségvizsgálók közül – legfeljebb öt éves időtartamra választja. Elnökét a bizottság saját maga választja tagjai közül, akinek irányításával az alapszabály 197. pontjában felsorolt tevékenységeket végzik:

§

- A minőség-ellenőrzési bizottság a bizottság elnökének irányításával:
- elvégzi a minőség-ellenőrzési pályázatok értékelését és megszervezi a pályázatot benyújtó könyvvizsgálók minőségvizsgálatát és oktatását,
  - éves tervet állít össze minden év július 20-áig.
- A jóváhagyott tervet minden év augusztusában a kamara honlapján közzé teszi.
- megszervezi az éves tervfeladatban meghatározott könyvvizsgálók minőségvizsgálatát,
  - az egy naptári évben lefolytatott minőség-ellenőrzési vizsgálatok eredményeiről éves jelentést készít a kamara elnöksége részére,
  - a szakmai alelnök útján az elnökséghez terjeszti a minőség-ellenőrzési bizottság által hozott határozatok ellen benyújtott fellebbezést a kapcsolódó dokumentumokkal együtt,
  - a minőségvizsgálatok során feltárt súlyos hiányosságok, jogszabálysértések esetén fegyelmi eljárást kezdeményez a fegyelmi megbízottnál,
  - javaslatot készít a minőség-ellenőrzési rendszer fejlesztésére, szabályozására, és azt jóváhagyásra az elnökség elé terjeszti,
  - a minőségvizsgálat során a „nem megfelelt” minősítést szerzett könyvvizsgálók esetében – az oktatási és a szakértői bizottsággal együttműködve – meghatározza a költségtérítési kötelező oktatás tematikáját,

²⁰ <http://www.wpk.de/bilder/struktur.gif>

²¹ A bizottság alakuló ülését 2003. január 6-án tartotta, melyen dr. Borbás Mátét választották elnöknek, aki 2006. december 31-ig töltötte be ezt a tisztséget. Ezt követően a bizottság Agócs Gábort választotta elnökévé.

i) a minőség-ellenőrzési bizottság a szakértői bizottsággal egyeztetve karbantartja a minőségvizsgálathoz használt szakmai kérdőíveket.

A minőségellenőrzési bizottság a szakértői és az oktatási bizottsággal együttműködve biztosítja a minőség-ellenőrzési szabályzat betartását, melynek gyakorlati eredményessége a szakma együttműködésének függvénye.

Minőség-ellenőrzési vizsgálatot végző könyvvizsgáló, minőségvizsgáló, a szabályzat 14. pontja alapján az a személy lehet, aki

§

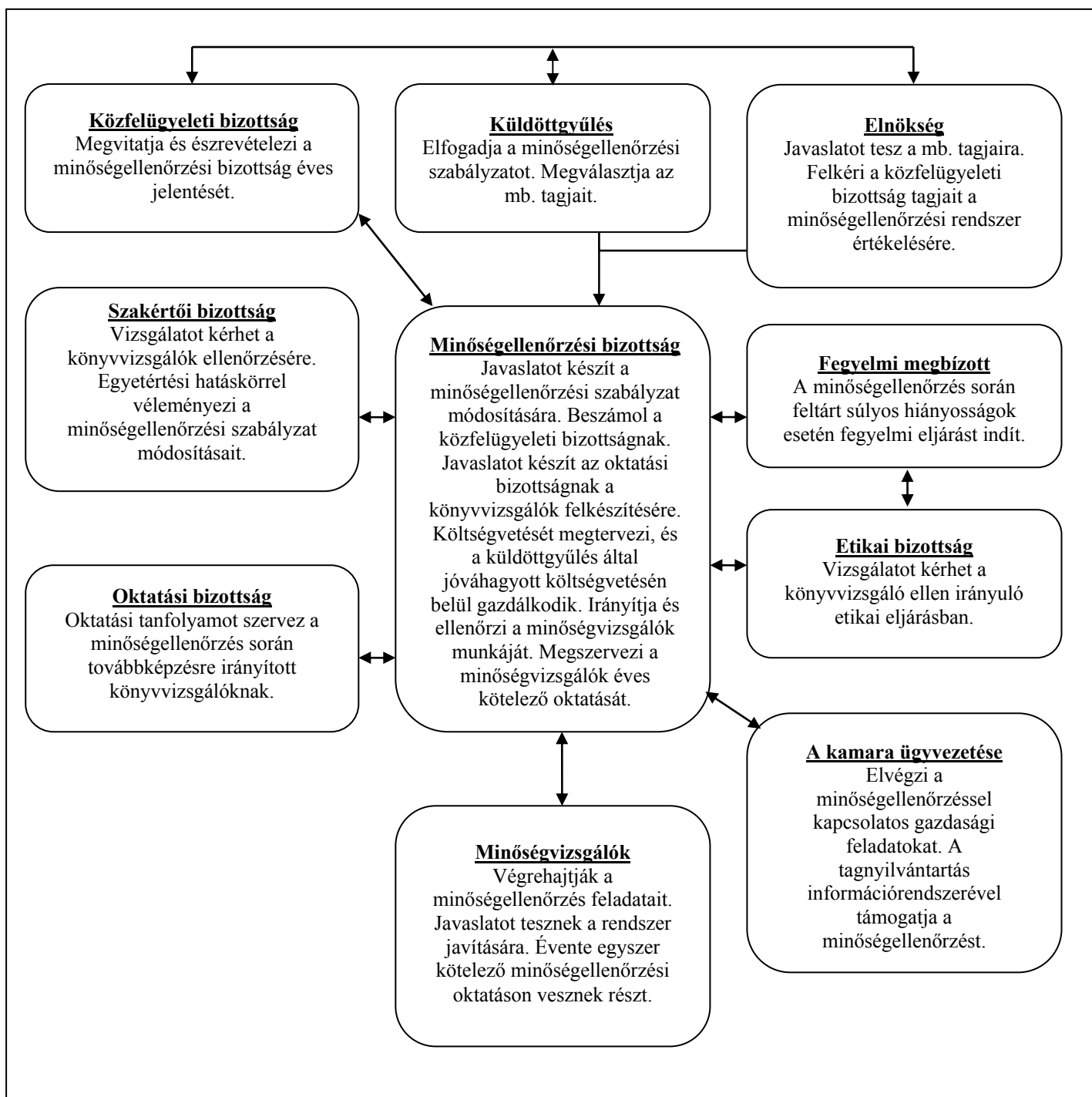
- a) a kamara aktív tagja,
- b) legalább 6 éves igazolt szakmai gyakorlattal rendelkezik, és a 6 év alatt legalább 30, a magyar számviteli törvény szerint készített beszámoló könyvvizsgálatát végezte bejegyzett könyvvizsgálóként,
- c) a legutóbbi teljes körű minőség-ellenőrzési vizsgálaton „megfelelt” minősítést kapott,
- d) részt vesz a minőségvizsgálók részére évente szervezett tanfolyamon,
- e) a kamara etikai bizottsága által lefolytatott fegyelmi vagy etikai eljárás eredményeként a minőségvizsgálóvá válását megelőző három évben nem marasztalták el.

A minőség-ellenőrzési bizottság a minőségvizsgálókról névsort vezet, az évente kiírt pályázat alapján a feltételeknek megfelelő pályázókat nyilvántartásba veszi és a listát folyamatosan felülvizsgálja.

Minőségvizsgáló tehát, csak a teljes körű minőségellenőrzési vizsgálaton megfelelt minősítést szerzett könyvvizsgálók lehetnek, az első ilyen vizsgálatot 2002-ben a szakértői bizottság hajtotta végre, melynek eredményeként 16 fő minőségvizsgálót neveztek ki. Ezt követően 2003-ban már a megalakult minőség-ellenőrzési bizottság vizsgált le 45 fő-t. A pályázatok benyújtása, és a teljes körű vizsgálatok lefolytatása után jelenleg 67 fő minőségvizsgáló tevékenykedik.

6. ábra: A minőségellenőrzés a kamara szervezetében, és a minőségellenőrzési bizottság szervezete²²

²² Dr. Borbás Máté: Az első minőség-ellenőrzésről, SZAKMA 2003/3. 122. oldal

2.3.2.2. A minőség-ellenőrzési vizsgálat általános szabályai, dokumentálása

A minőségellenőrzési eljárás lefolytatásának lépéseit a német szabályzat *harmadik része* tartalmazza. A külső minőségellenőrzési rendszer méltányosságának növelése érdekében a német könyvvizsgálói kamara a minőségellenőrzési kötelezettség alól **felmentési engedélyt** nyújthat, azon kérelmezők számára, akik a feltételeknek megfelelnek, mindez maximum három évre adható, de meghosszabbítható.

Az ellenőrizendő praxis minimum négy héttel a minőségellenőrzési megbízás megkötése előtt köteles a minőségellenőrzési bizottságnak eljuttatni a három, független **minőségvizsgálóra tett javaslatát**. Minden javasolt minőségvizsgálóra vonatkozóan mellékelni kell a *függetlenségi nyilatkozatot*. Ha a minőségvizsgáló és a vizsgálandó praxis közös könyvvizsgálatokat is végeztek, vagy végeznek, akkor a függetlenségi nyilatkozatban szerepeltetni kell, hogy a közös munkából származó bevétel hányad része a minőségvizsgáló összbevételének. A benyújtott javaslatokról a bizottság az adatok felülvizsgálata után dönt. A bizottság akkor utasíthat el egy javaslatot, ha meggyőződése, hogy a megnevezett vizsgáló nem képes a minőségellenőrzés szakszerű kivitelezésére, ideértve a jelentéskészítést is. Ha a bizottság az összes javasolt vizsgálószemélyét elutasítja, akkor a vizsgálandó újabb három személyre tehet javaslatot. A vizsgálat elvégzéséhez szükséges megbízási szerződést az ellenőrzés alá volt praxis maga köti meg a minőségvizsgálóval. A megbízó praxisnak a minőségellenőrzés végrehajtására adott megbízás megkötését haladéktalanul, írásban be kell jelentenie a kamaránál, feltüntetve a minőségvizsgáló, vagy könyvvizsgáló társaság esetén a vizsgálatért felelős személy megnevezését, a vizsgálat várható kezdetét, és időtartamát. A minőségvizsgáló csak különösen indokolt esetben utasíthatja vissza a vizsgálat lefolytatását, nem minősül ennek, ha a vizsgálandó praxis és közte véleménykülönbség áll fenn.

A vizsgálat végeredményeiről az ellenőr **minőségvizsgálati jelentést** készít, melyet a későbbi minőségvizsgálatok lefolytatásához a következő minőségvizsgáló számára hozzáférhető. A minőségvizsgálónak úgy kell elkészítenie jelentését, hogy a vizsgált praxis minőségbiztosítási rendszerének alkalmasságáról, hatékonyságáról alkotott véleményét, a bizottság ellenőrizni tudja. A jelentés egyértelműen és világosan tartalmazza a törvényi és szakmai előírásoknak megfelelően: a vizsgált praxis általános adatait, a minőségbiztosítási rendszer leírását, a minőségellenőrzés jellegét, terjedelmét, a vizsgálati megállapításokat, a hiányosságok megszüntetésére tett javaslatokat, és a vizsgálat végeredményét, minősítését. A minőségvizsgálati jelentést a kamara értékeli ki, melynek során megvizsgálják, hogy az mindenben megfelel-e az alapelveknek, és az abban felsorolt hiányosságokat a vizsgálat eredményei alátámasztják-e. Ha a jelentés hiányosságokat állapít meg, akkor a vizsgált praxisnak önálló állásfoglalást kell kiadnia a vizsgálat eredményéről, melyet a kiértékeléskor a kamara köteles figyelembe venni. Megfelelt minősítés abban az esetben adható, ha a vizsgálat a praxis által bevezetett belső minőségbiztosítási rendszer és az ellenőrzött megbízások tekintetében nem állapított meg lényeges hiányosságokat, az megfelel a törvényes és szakmai követelményeknek. Ha a vizsgálat során lényeges hiányosságok tapasztalhatók, vagy a vizsgálat lefolytatásának akadályozása áll fenn, akkor a minőségvizsgáló vagy korlátozott minősítést ad, vagy megtagadja a minősítés kiadását, melyet minden esetben indokolni kell. Korlátozott minősítés esetén a minőségvizsgáló köteles javaslatokat tenni a hiányosságok megszüntetésére. Amennyiben a kamara szükségesnek tartja, tovább felvilágosítást, dokumentumokat kérhet mind a minőségvizsgálótól, mind a vizsgált praxistól, vagy elrendelheti azok meghallgatását. A kamarához beérkezett minőségvizsgálati jelentéseket hét év után a kamara megsemmisíti.

A minőségvizsgálati jelentés beérkezését követően, de annak kiértékelése előtt a kamara köteles haladéktalanul kiállítani a vizsgált praxis számára a **részvételi igazolást**, mely a következő minőségellenőrzési vizsgálatig érvényes. Az igazolás kiadása előtt csak azt ellenőrzik, hogy a minőségvizsgálati jelentést kiállító ellenőr, illetve minőségvizsgáló társaság esetén a vizsgálatért felelős személy bejegyzett minőségvizsgáló-e. Korlátozott, vagy elutasító minőségvizsgálati jelentés esetében a kamara a részvételi igazolás kiadását a jelentés kiértékeléséig visszatartja.

A minőségellenőrzési bizottság által minden évben kötelezően összeállított **éves jelentés** a vizsgálatok eredményeit – a minőségvizsgálati jelentések statisztikai kiértékelését követően – rendszerezi. Így a lefolytatott vizsgálatokat a jelentés végeredménye alapján három kategóriába sorolják: megfelelt, korlátozott, elutasított. Az éves jelentés tartalmazza az elvégzett vizsgálatok alapján feltárt legfontosabb hiányosságokat, és ismerteti a bizottság éves tevékenységét, ideértve az ülések számát, azok témáit, a legfontosabb döntéseket. Ha az éves jelentést a Könyvvizsgálók Felügyeleti Bizottsága elfogadta, akkor azt a kamara hivatalos folyóiratában közzéteszik.

A német szabályzat *negyedik része* alapján a kötelező minőségellenőrzés **három éves periódusának** számításakor a részvételi igazoláson szereplő dátum az irányadó. Ha az új minőségvizsgálati jelentés a hároméves határidő lejárta előtt hat hónapon belül beérkezik a kamarához, akkor a következő három éves időszak az eredeti határidő lejárta után kezdődik, míg ha az új jelentés az eredeti határidőt megelőző hat hónapnál korábban érkezik be a kamarához, akkor az új részvételi igazolás dátumától számítódik újra a három év.

A magyar minőség-ellenőrzési bizottság minden év július 20-áig **minőség-ellenőrzési tervet** állít össze, melyet köteles bizalmasan kezelni. A terv tartalmazza, hogy az adott naptári évben mely könyvvizsgálókat ellenőrzik, mikor, a vizsgálat tervezett időtartamát, valamint a vizsgálatra kijelölt minőségvizsgáló személyét. A bizottságnak a szabályzat 21. pontjában foglaltak figyelembevételével kell kialakítani az éves minőség-ellenőrzési tervet, melyek a következők:

§

- a) minden könyvvizsgálót legalább 5 évente megvizsgáljanak,
- b) a társasági formában működő, 5-nél több könyvvizsgálót foglalkoztató társaságokat legalább 4 évente megvizsgálják,
- c) a közérdeklődésnek kitett gazdálkodók könyvvizsgálóit legalább 3 évente megvizsgálják, függetlenül attól, hogy egyéni vállalkozóként vagy gazdasági társasági formában működnek-e.

A fenti követelményeken kívül a bizottság abban az esetben is kezdeményezheti a vizsgálatot, ha a könyvvizsgálat minőségével kapcsolatban lényeges kételyek merültek fel, és a vizsgálat lefolytatását a szakértői, vagy az etikai bizottság kérte.²³ A bizottság rövidítheti a két vizsgálat közötti időtartamot, ha a könyvvizsgáló az utolsó vizsgálat során „nem felelt meg” minősítést kapott. A minőségellenőrzési rendszer bevezetési időszakában első (szűkített hatókörű), valamint teljes körű minőségvizsgálatok folytathatók le, melyek lényeges tartalmi eltéréseit az alábbi táblázat szemlélteti:²⁴

4. táblázat: Eltérések az első és a teljes körű minőségellenőrzési vizsgálatok között

Sor-szám	Megnevezés	Teljes körű vizsgálat	Első vizsgálat
Számozott kérdéseinek a száma			
1.	Szakmai követelmények	11	-
2.	Felkészülés, szakértelem	15	-
3.	Munkatársak kijelölése, delegálás	11	-
4.	Konzultáció	4	-
5.	Új ügyfelek elfogadása, régiak megtartása	6	-
6.	Megbízás elfogadása	7	2
7.	Tervezés	18	-
8.	Könyvvizsgálati bizonyítékok	23	12
	Kockázatbecslés	14	4
9.	Áttekintés	16	-
10.	Jelentéskészítés	6	5
Az összes kérdések száma:		131	23

A minőség-ellenőrzési tervből az egyes minőségvizsgálókra személy szerint lebontva **minőség-ellenőrzési lista** készül. A minőségvizsgáló a listát köteles bizalmasan kezelni, mely az által lefolytatandó, tervezett vizsgálatokat tartalmazza. Ha függetlenségi, vagy összeférhetlenségi okok állnak fent a listán szereplő könyvvizsgálóval, akkor a minőségvizsgáló köteles a bizottságot értesíteni.

²³ 2003-ban a szakértői bizottság kérésére két teljes körű ellenőrzést folytattak le.

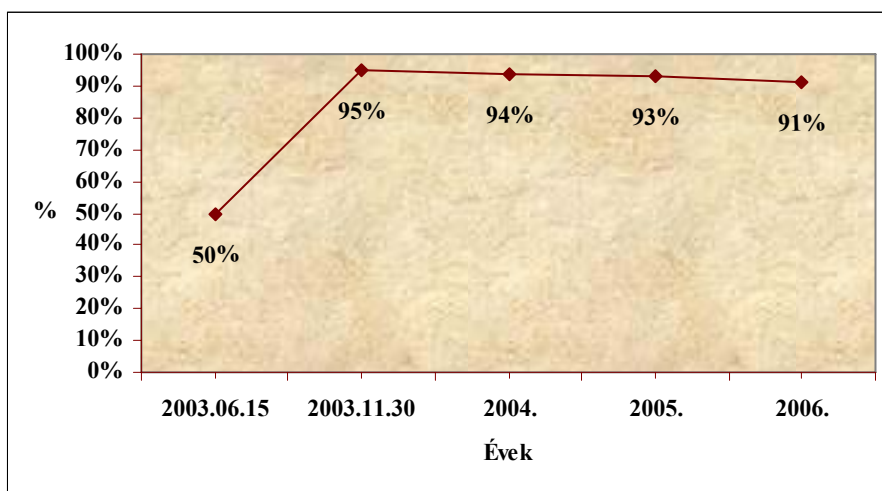
²⁴ <http://www.mkvk.hu/pages/kamaraiszervezet/2003eves.htm>

A minőség-ellenőrzési bizottság a vizsgálatra kijelölt könyvvizsgálót az ellenőrzés megkezdése előtt négy héttel hivatalosan értesíti a minőség-ellenőrzési vizsgálatról. Ha a már fent bemutatott speciális körülmények miatt – a könyvvizsgálat minőségével kapcsolatban lényeges kételyek merültek fel – kerül sor a vizsgálat lefolytatására, akkora bizottság négy héten belül is megküldheti az értesítést. A könyvvizsgáló köteles értesíteni a bizottságot, ha függetlenségi, vagy összeférhetetlenségi problémák állnak fenn, valamint bizonyítható okokra hivatkozva kérheti az ellenőrzés elhalasztását, vagy más minőségvizsgáló kijelölését.

A minőség-ellenőrzési terv és lista alapját a könyvvizsgálók **kötelező adatszolgáltatása** biztosítja. A szabályzat értelmében a könyvvizsgáló adatszolgáltatási kötelezettségét minden év június 15-éig a minőség-ellenőrzés hatálya alá tartozó – kamarai törvény 26.§ (2) bekezdésében felsorolt – szakmai szolgáltatásokról a szabályzat 1. mellékleteiben található adatlapok kitöltésével teljesíti. A könyvvizsgálónak, illetve a könyvvizsgáló társaságnak az előző évi és a tárgyévi könyvvizsgálatból származó éves árbevételéről, a magyar számviteli törvény szerinti beszámolók könyvvizsgálata alapján kibocsátott jelentések számáról, mely beszámolók könyvvizsgálata kizárólag a kamarai törvény 26.§ (2) a.) pontjában meghatározott éves, egyszerűsített éves, valamint összevont (konszolidált) beszámolók könyvvizsgálati tevékenységet jelenti, kell adatot szolgáltatni. Ezen felül a kibocsátott jelentéseket tovább kell részletezni a jelentést kiadó könyvvizsgáló személye – neve, tagsági száma, jogviszonya – és a gazdálkodók típusa – közérdeklődésnek kitett, illetve nem közérdeklődésnek kitett – bontás szerint. A fentiek értelmében bár a minőség-ellenőrzési szabályzat hatálya kiterjed a kamarai törvény 26.§ (2) bekezdésének b) és c) pontjaira is, arra vonatkozóan könyvvizsgálót adatszolgáltatási kötelezettség nem terheli. Ez a gyakorlatban azt jelenti, hogy például az átalakulási vagyonszámvetés független könyvvizsgálói jelentéséről nem kell adatot szolgáltatni, vagyis minőség-ellenőrzés alá sem vonható.

Az 2003-2005 évi minőségellenőrzési vizsgálatok adatszolgáltatási kötelezettség teljesítésének százalékos megoszlását az alábbi táblázat prezentálja:

7. ábra: Az adatszolgáltatás teljesítésének alakulása

Az első határidőt a könyvvizsgálók, illetve a könyvvizsgáló társaságok csupán fele tartotta be, külön felszólításra azonban 45% pótolta az adatlapokat, így összességében megfelelőnek tekinthető az adatszolgáltatási kötelezettség teljesítése, mely az azt követő években is hasonló szinten mozgott. Az adatlapok feldolgozását követően az egyéni könyvvizsgálók és

könyvvizsgáló társaságok bevételeinek, kiadott könyvvizsgálói jelentéseiknek alakulását a 6. számú melléklet tartalmazza.

Az ellenőrzésre kijelölt könyvvizsgálót, a bizottsági értesítést követő 15 napon belül **még egy adatszolgáltatási kötelezettség** terheli. Ebben az esetben már magának a minőségvizsgálónak kell a 2. mellékletben található adatlapot visszaküldeni, mely a minőségvizsgáló számára biztosítja az ellenőrzés lefolytatásának megtervezéséhez szükséges adatokat. Ezt az adatlapot a vizsgálat lefolytatása után a minőségvizsgálónak kötelező megsemmisítenie. A könyvvizsgálónak, illetve könyvvizsgáló társaság esetében bejegyzett könyvvizsgálónként részletezni kell a megbízásokat az alábbi szempontok szerint:

- felmerült munkaóra ráfordítás nagysága,
- közérdeklődésnek kitett társaság-e az ügyfél,
- a kiadott vélemény fajtája.²⁵

A minőségvizsgáló a beérkezett adatlapok alapján kiválasztja az ellenőrzésre kerülő megbízásokat, megtervezi, ütemezi a vizsgálat lefolytatását. A megbízások kiválasztásánál a minőségvizsgálónak a szabályzat 41-43 pontjaiban foglaltakat kell figyelembe vennie:

§

41. A mintát úgy kell összeállítani, hogy a könyvvizsgáló társaságnál tagként közreműködő, alkalmazásban lévő, illetve a társasággal megbízásos jogviszonyban álló valamennyi természetes személy könyvvizsgáló által végzett könyvvizsgálat képviselve legyen.
42. (1) A mintának az utolsó teljes naptári évben befejeződött üzleti évekről készített beszámolókra vonatkozóan végzett könyvvizsgálatok közül a megbízásokra fordított teljes munkaidő-ráfordítás 5 százalékának, 200-nál több könyvvizsgálat esetében 3 százalékának megfelelő, de legalább 3 megbízást kell tartalmaznia.
(2) Az előző minőség-ellenőrzési vizsgálat által le nem fedett egyéb évek megbízásaiból a mintába be kell venni az ezekre az évekre számított összes munkaidő-ráfordítás legalább 0,5 százalékának megfelelő megbízást, de legalább egyet.
43. A 41. és a 42. pontok alapján meghatározott megbízásszámon belül megközelítőleg 40 százalékot kell képviselniük a közérdeklődésnek kitett gazdálkodóknál végzett könyvvizsgálatoknak és 20 százalékot a minősített könyvvizsgálói jelentést (beleértve a figyelemfelhívó megjegyzést tartalmazó jelentést is) eredményező könyvvizsgálatoknak.

Amennyiben a minőségvizsgáló a fenti szabályok figyelembevételével az ellenőrizendő mintát kialakította, úgy a helyszíni vizsgálat megkezdése előtti 10. napon megküldi azt a könyvvizsgálónak.

A minőség-ellenőrzési vizsgálat lefolytatására vagy az ellenőrzésre kijelölt könyvvizsgáló székhelyén, vagy a könyvvizsgáló külön kérése esetén a kamara helyi szervezetnek a székhelyén kerülhet sor. Mindkét esetben a könyvvizsgáló a vizsgálat megkezdésekor köteles átadni a minőségvizsgálónak az általa megküldött ellenőrizendő megbízások teljes munkadokumentációját, és a minőség-ellenőrzési szabályzatot. Ezen felül, a minőségvizsgáló betekinthez a vizsgálat lefolytatásához szükséges egyéb iratokba, és a vizsgálatához szükséges egyéb információkat is kérhet.

A vizsgálatok során értékelésre kerül a könyvvizsgáló által működtetett minőség-ellenőrzési rendszer, valamint az egyes megbízások minősége, az alkalmazott minőség-ellenőrzési eljárások, melyeket a 220. témaszámú, a könyvvizsgálati munka minőség-ellenőrzéséről szóló magyar nemzeti könyvvizsgálati standard előírásai alapján kerülnek megítélésre.

A minőség-ellenőrzési rendszer értékelését a minőségvizsgáló a könyvvizsgáló, illetve könyvvizsgáló társaság minőség-ellenőrzési eljárásait összefoglaló szabályzatok, illetve a

²⁵ Kiadott vélemények fajtája:

- a.) korlátozás nélküli
- b.) korlátozás nélküli figyelemfelhívó megjegyzéssel
- c.) korlátozott záradék (vélemény)
- d.) záradék megadásának elutasítása (véleménynyilvánítás visszautasítása)
- e.) elutasító záradék (ellenvélemény)

minőség-ellenőrzési eljárások dokumentációjának áttekintésével, és a könyvvizsgálóval, vagy a társaság alkalmazottaival történő interjú alapján valósítja meg. A szabályzat 46. pontja alapján a könyvvizsgáló által működtetett minőség-ellenőrzési rendszer vizsgálata során értékelni kell:

§

a) a szakmai követelményeknek való megfelelést, b) a könyvvizsgáló és a könyvvizsgálatot végző munkacsoport felkészültségét és szakértelmét, c) a munkatársak kijelölésének és a feladatok elosztásának folyamatát, d) a könyvvizsgálói munkacsoport irányításának és felügyeletének folyamatát, e) a szakmai konzultációkat, f) az új megbízások elfogadására, illetve a régiék fenntartására vonatkozó döntésekhez alkalmazott eljárásokat.

Abban az esetben, ha a könyvvizsgáló asszisztensek nélkül dolgozik, a minőség-ellenőrzési rendszer értékelése során a c) és d) bekezdésekre nem kell kitérni.

A minőség-ellenőrzési vizsgálatra kijelölt megbízás ellenőrzése alapján a minőségvizsgáló a könyvvizsgáló társaság által működtetett minőség-ellenőrzési rendszer hatékony működésének gyakorlati megvalósulását vizsgálja. A szabályzat 50. pontja alapján a vizsgálatra kiválasztott megbízások egyedi értékelésére a következőket foglalja magában:

§

a) a megbízás elfogadása, az etikai alapelveknek való megfelelés, beleértve a függetlenségi szabályok betartását, b) tervezés, c) könyvvizsgálói bizonyítékok összegyűjtése, az audit munkadokumentációjából nyert bizonyítékok minőségének mint a könyvvizsgálói munka minősége értékelésének alapja, d) áttekintés, e) jelentéskészítés, ezen belül: 1. a könyvvizsgálói jelentés formájának és típusának megfeleléséről, 2. a pénzügyi kimutatások könyvvizsgálói jelentésben megadott beszámolóképzési elveknek való megfeleléséről, 3. a pénzügyi kimutatások könyvvizsgálói jelentésben megadott más jogi követelményeknek való meg nem felelősége megemlítésének elmulasztása.

A vizsgálatra kijelölt megbízás ellenőrzésének lefolytatáshoz a minőségvizsgáló a megbízás fajtájának megfelelő egyedi értékelést végez, amely lehet általános, teljes körű vizsgálat, vagy speciális például hitelintézetek, pénzügyi vállalkozások, biztosító társaságok, pénztárak, befektetési alapok, befektetési vállalkozások vizsgálata.

A minőség-ellenőrzési rendszer értékelése, mind az egyéni könyvvizsgálók, mind könyvvizsgáló társaságok esetében, valamint a kiválasztott megbízások vizsgálata **kérdőíves módszer** alapján történik. A kérdőívek a minőség-ellenőrzési rendszer, és a minőség-ellenőrzési vizsgálatra kijelölt megbízás, mint két fő terület értékelendő szempontjaira vonatkozóan részletes, standardokon alapuló szakmai kérdéseket tartalmaznak, melyekre csak „igen”, „nem” vagy „nem értelmezhető” válaszok adhatók.

Az egyes részterületekre vonatkozó eldöntendő kérdések tekintetében a minőségvizsgáló „igen” választ abban az esetben adhat, ha a dokumentumok átvizsgálása után egyértelműen arra a következtetésre jutott, hogy a vizsgált megbízás az adott területre vonatkozó könyvvizsgálói standard lényegének és tartalmának megfelel. Ellenkező esetben „nem” választ ad, melyet minden esetben indokolnia kell. „Nem értelmezhető” válasz azokra a kérdésekre adható, melyek a vizsgált megbízás, vagy minőség-ellenőrzési rendszer esetében nem relevánsak. Így az egyes részterületek minősítésének alapja a kérdőívben szereplő „igen” válaszok aránya az összes „igen” és „nem” válaszhoz viszonyítva, mely három kategóriába sorolható:

- **megfelelt a minősítés**, ha a kérdésekre adott igen válaszok aránya meghaladja a 90%-t,
- **megfelelt, de további fejlődés szükséges**, ha kérdésekre adott igen válaszok aránya 60 és 90 %-a közé esik,
- **nem felelt meg a részterület**, ha a kérdésekre adott igen válaszok aránya nem éri el a 60%-ot.

A kérdőív kiértékeléshez az egyes minősítési kategóriákhoz pontszámokat rendelnek. A számításánál egy pontot ér a megfelelt, kettő pontot a megfelelt, de további fejlődés szükséges, és három pontot a nem megfelelt minősítés. A részterületek fentiekben bemutatott értékelése után kerül sor a két fő terület, a minőség-ellenőrzési rendszer, és az ellenőrzésre kijelölt megbízás összesített minősítésére. Az összesített értékelés során az egyes részterületek minősítéseit az adott részterülethez tartozó „igen” és „nem” válaszok összes számával súlyozva számítható ki a terület átlagos pontértéke, mely

- 1,00-1,49 átlagpont között **megfelelt**,
- 1,50-2,49 átlagpont között megfelelt, **de további fejlődés szükséges**,
- 2,50-3,00 átlagpont között **nem felelt meg** minősítést véglegesít.

A fentiekben bemutatott számítási metodika alapján jutunk el a minőségellenőrzési rendszer, illetve az egyes megbízások minősítéséhez. Míg a minőségellenőrzési rendszer és a minőségellenőrzési eljárások minősítése egyértelműen meghatározható a fenti módszerrel, addig az ellenőrzött, egyedi megbízások értékelését összesíteni kell. A számításnál a vizsgált megbízások pontértékét átlagolni kell, de a közérdeklődésnek kitett társaságok könyvvizsgálati megbízásainak minősítése dupla pontértékkel számít. Az így kiszámított átlagos pontérték, amely a megbízások összpontértékének és a vizsgált megbízások számának hányadosa, adja ennek a fő területnek minősítését. A vizsgálat végeredményét a minőségvizsgáló a két fő terület összesített minősítése alapján határozza meg. Amennyiben a két főterület bármelyike „nem megfelelt” minősítést kapott, akkor az összesített minősítés is csak „nem megfelelt” lehet, így végeredményként „megfelelt” minősítés csak akkor adható, ha mind a két terület összesített minősítése „megfelelt” és nincs lényeges hiányosságot tartalmazó megállapítás sem a minőségellenőrzés, sem az adatszolgáltatás területén. A minőségvizsgáló a vizsgálat végeredményét indokolja, és kiegészítheti még a minőségellenőrzési rendszer, és a minőségellenőrzési eljárások hatékonyságának növelését szolgáló javaslataival.

2.3.2.3. A minőségellenőrzési vizsgálat következményei, eredményei

A német minőségellenőrzési bizottság intézkedései a vizsgált praxis minőségbiztosítási rendszerének alkalmasságát, működőképességét, valamint a minőségvizsgálat szakszerű kivitelezését biztosítják. Ezért a rendszer hatékonyságának érdekében, ha a vizsgálat hiányosságokat állapított meg, vagy egyéb szabállyal ellentétes vétség esetén a következő szankciókat alkalmazhatja:

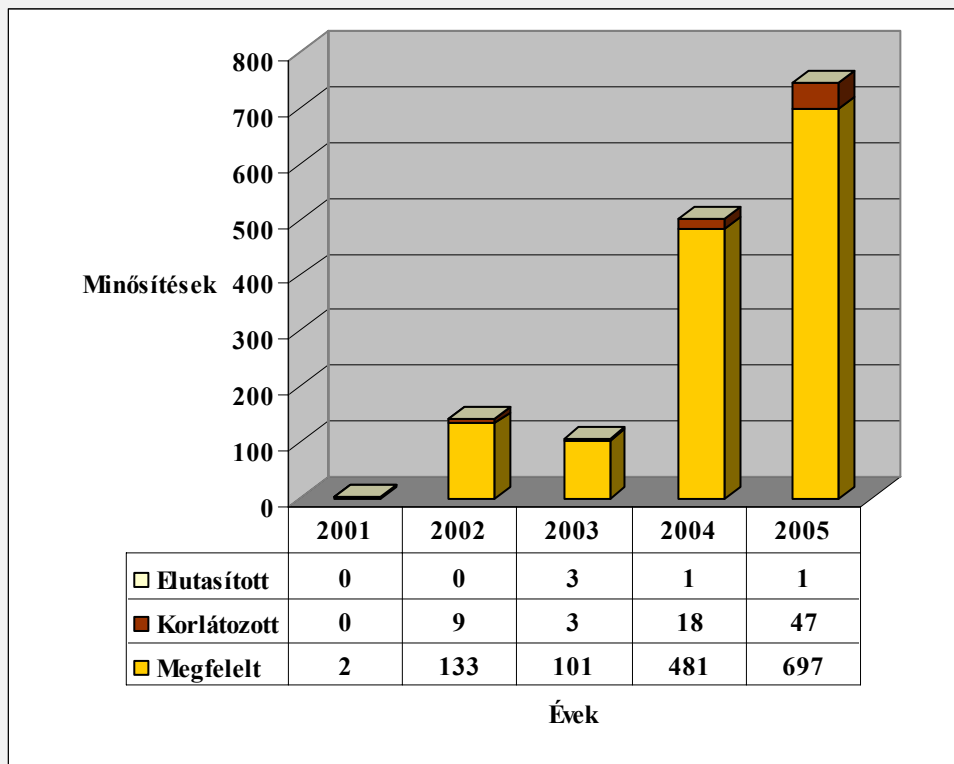
- A bizottság felszólíthatja a praxist a hiányosságok megszüntetésére és szabályozhatja a megszüntetést igazoló bizonyítékok formáját.
- Különvizsgálat lefolytatását rendelheti el, melynek folyamata megegyezik a normál minőségellenőrzéssel (javaslattétel a minőségvizsgáló személyére, tájékoztatás a megbízás megkötéséről, különvizsgálati jelentés megküldése a kamarának).
- Amennyiben a minőségbiztosítási rendszer hiányosságaira vonatkozó felszólítást az adott praxis nem teljesíti, vagy a különvizsgálatot nem végezte el, vagy a részvételi igazolást nem adja vissza a bizottság bírságot vehet ki.
- A bizottság által már odaítélt részvételi igazolás visszavonására akkor kerülhet sor, ha a minőségvizsgálati jelentés alapján a bizottság a minőségvizsgálótól eltérő véleményre jut, vagy a vizsgálat lefolytatása során súlyosan megsértették az idevonatkozó jogszabályokat, vagy a hiányosságok megszüntetését többszöri felszólítás ellenére sem teljesíti.

A minőségvizsgálót, annak munkatársait, a minőségellenőrzési bizottság és a minőségellenőrzési tanács tagjait, valamint a kamara alkalmazottait, a minőségellenőrzés során birtokukba jutott információk tekintetében **titoktartási kötelezettség** terheli. Ez alól felmentési engedélyt kizárólag bírósági, hatósági eljárás esetén a minőségellenőrzési bizottság adhat. A vizsgálat során az ellenőrzés alá volt könyvvizsgálót, a könyvvizsgáló társaság azon tagjait, akik az adott ellenőrzésben részt vesznek együttműködési kötelezettség

terhel, melynek lényege, hogy a sikeres és eredményes vizsgálat lefolytatása érdekében a minőségvizsgáló által kért felvilágosításokat, igazolásokat minden esetben biztosítaniuk kell.

Az elmúlt évek minőségellenőrzési jelentéseinek minősítését a következő ábra szemlélteti:

8. ábra: A német minőségellenőrzési jelentések minősítései²⁶

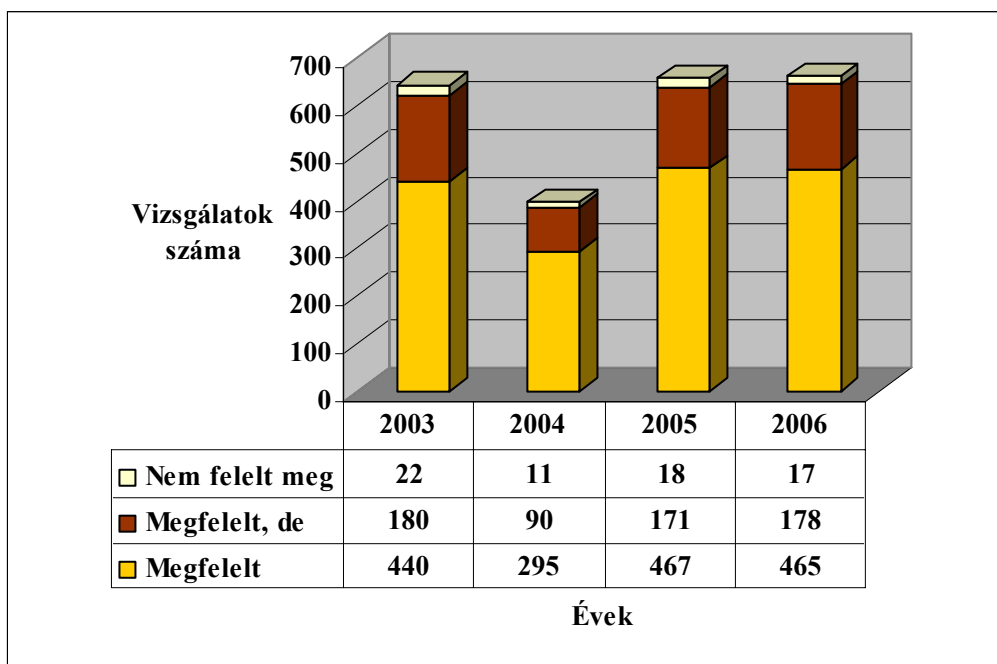
A hazai minőségellenőrzési rendszer hatékony működésének alapja a „nem megfelelés” szankcionálása. A minőség-ellenőrzési bizottság írásbeli figyelmeztetést, oktatáson való kötelező részvétel elrendelését, illetve fegyelmi ügy kezdeményezését teheti, abban az esetben, ha a könyvvizsgáló „nem felelt meg” minősítést kapott. Abban az esetben, ha a könyvvizsgáló a vizsgálat végeredményét nem fogadja el, az ellenőrzés lezárása után öt munkanapon belül a minőség-ellenőrzési bizottsághoz fordulhat. A bizottság által meghozott döntés után viszont a könyvvizsgáló tovább már nem fellebbezhet.

Az elmúlt évek minőségellenőrzési tevékenységének minősítéseit az alábbi táblázatok szemléltetik:

²⁶ <http://www.wpk.de/qk/kommission-taetigkeitsberichte.asp>

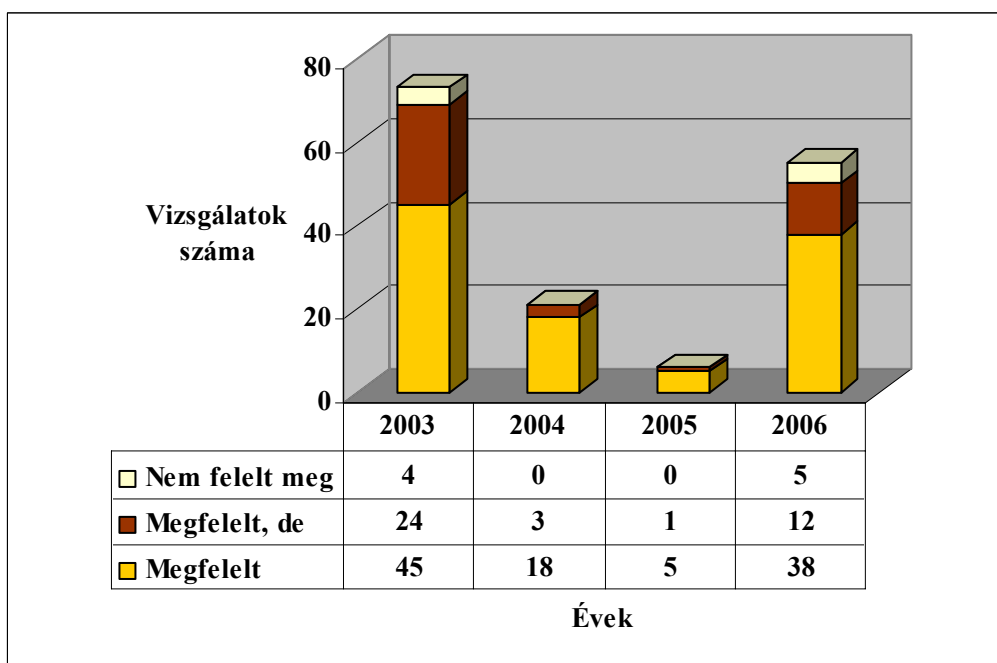

9. ábra: A szűkített hatókörű minőségellenőrzési vizsgálatok eredményei

A minőségellenőrzési rendszer bevezetésének kezdeti szakaszában a minőségvizsgálati minta legnagyobb részét a szűkített hatókörű, úgynevezett első ellenőrzés tette ki. A 2004 évi vizsgálatok csökkenésének hátterében a minőségellenőrzés magas költségei miatti pénzügyi nehézségek húzódnak meg.

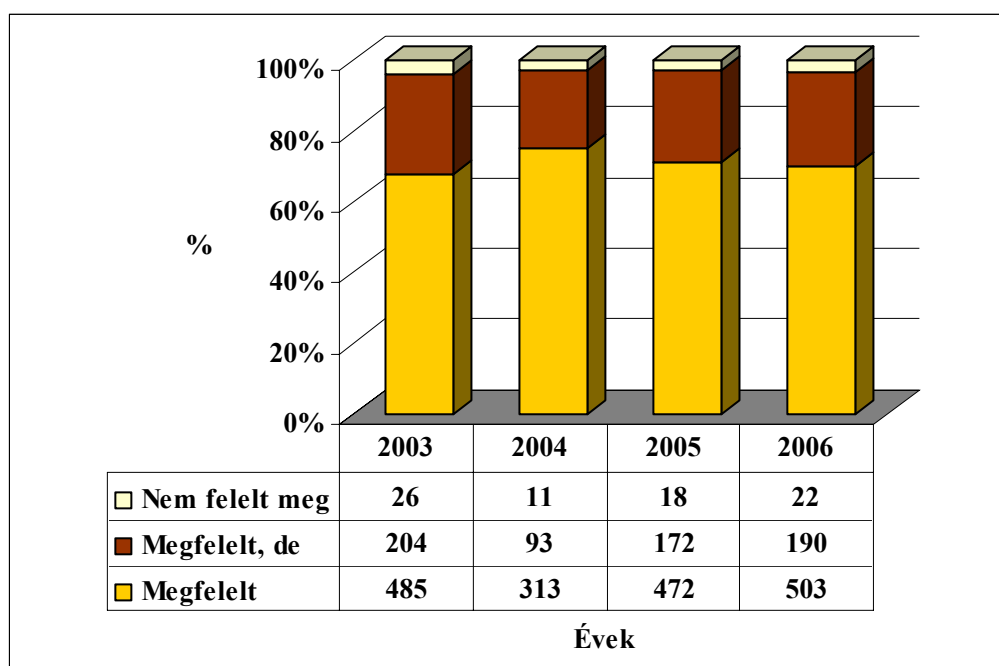
10. ábra: A teljes körű minőségellenőrzési vizsgálatok eredményei

Míg 2003-ban csak a minőségvizsgálónak jelentkező könyvvizsgálóknál hajtottak végre ilyen szintű vizsgálatot, addig 2004-től már ebbe a körbe tartoznak a „BIG FOUR”

könyvvizsgálói, az etikai bizottság által elrendelt eljárás miatti vizsgálatok, illetve a pályázó minőségvizsgálók ellenőrzései.

11. ábra: A minőségellenőrzési vizsgálatok összesített eredményei

Az összesített eredmények láthatóan azt tükrözik, hogy a minősítések aránya az elmúlt években lényegesen nem változott. A megfelelt minősítést kapott könyvvizsgálók aránya (2003-ban 68%, 2004-ben 75%, 2005-ben 71%, 2006-ban 70%) átlagosan 71%-os szintet mutat.

A vizsgálat során a kiválasztott megbízások esetében a megbízó nevét a dokumentációban szerepeltetni nem szabad, ennek elkerülésére az egyes megbízásokat kódokkal látják el. A vizsgálat lezárásakor a minőségvizsgáló a vizsgálat eredményét, a kitöltött kérdőívcsomagokat, valamint az összesítő lapot bemutatja a könyvvizsgálónak, és az esetleges kérdéses pontok megvitatását követően az összesítő lapot mind a minőségvizsgáló, mind a vizsgált könyvvizsgáló aláírja. Ezt követően a minőségvizsgáló a vizsgálat valamennyi dokumentumát, a minőség-ellenőrzési bizottság munkatársának átadja, aki arról jegyzőkönyvet állít ki. A bizottság köteles a dokumentumokat a következő minőség-ellenőrzési vizsgálatig megőrizni, majd azt követően megsemmisíti azokat.

Mivel az első minőségellenőrzési vizsgálatok esetében a „nem felelt meg” minősítést kapott könyvvizsgálóval szemben csak a kötelező oktatáson való részvétel elrendelése, mint szankció alkalmazható, ezért a bizottság kidolgozta az oktatás tananyagát, mely a következőket tartalmazza: a könyvvizsgálói munkaprogram elkészítése, a bizonyítékszerzés, a dokumentálás, és a jelentéskészítés. E könyvvizsgálók a későbbi évek vizsgálatainak során ismételen ellenőrzésre kerülnek. Ezen kívül 2003-ban 2 fő, 2004-ben 16 fő, 2005-ben 6 fő ellen etikai eljárást kezdeményezett.

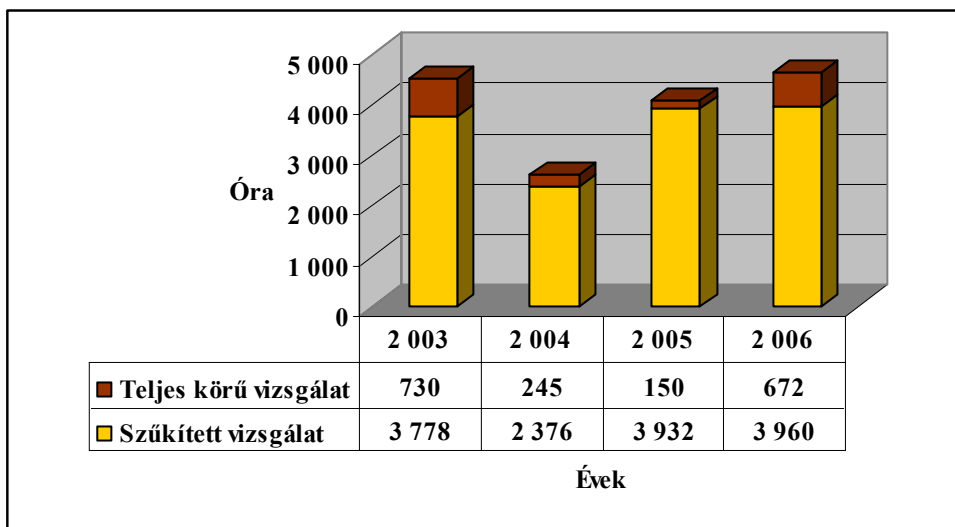
A magyar minőség-ellenőrzési rendszert a kamara bevételeiből kell fenntartani. A minőség-ellenőrzési szabályzat 73. pontja tételesen szabályozza a minőségvizsgáló által az egyes vizsgálatokra elszámolható időráfordítást:

§

- a) egyéni könyvvizsgáló esetében 10 óra,
 b) 2 könyvvizsgálót foglalkoztató könyvvizsgáló társaságok esetében 16 óra,
 c) 3 vagy ennél több könyvvizsgálót foglalkoztató társaságok esetében 10 óra és könyvvizsgálónként további 8 óra.

Ezektől eltérni csak a bizottság jóváhagyását követően akkor lehet, ha az adott vizsgálat lényegesen több időráfordítást igényel. A minőségvizsgálók juttatása összességében az elszámolt munkaórák – melyek óradíját az éves pénzügyi terv tartalmazza – valamint a dologi kiadások megtérítése jelenti. Az elmúlt évek során a vizsgálatok időráfordításának nagyságát az alábbi táblázat szemlélteti:

12. ábra: A minőségellenőrzési vizsgálatok időráfordításának alakulása

2.3.2.4. A német és a magyar minőségellenőrzési rendszer összefoglalása

A német és a hazánkban bevezetett külső minőségellenőrzési rendszer kialakítása során az Európai Unió ajánlásában megfogalmazott minimális követelmények mellett a nemzetközi szakmai szervezetek iránymutatásai is fontos szerepet játszottak. Mindkét rendszer céljai között szerepel a szakma védelme, a társadalom szakmába vetett bizalmának növelése, az egységesen magas színvonalú könyvvizsgálói munka biztosítása.

A két minőségellenőrzési rendszer közötti főbb különbségek az eltérő külső minőségellenőrzési módszerek használatára vezethetők vissza. A német külső minőségellenőrzési rendszer gyakorlatban a társvizsgálati módszert vezette be, így szintén a szakmához tartozó és könyvvizsgálati területen aktívan tevékenykedő minőségvizsgáló ellenőrzi a másik praxist. A hazánkban bevezetett vegyes módszer lényege, hogy ténylegesen a könyvvizsgálat területén tevékenykedő gyakorlati szakemberek a minőségvizsgálók, akik a kamara által kijelölt vizsgálandó könyvvizsgálókat, illetve társaságokat ellenőrzik.

Mind a német, mind a magyar kamara saját szervezetén belül külön minőségellenőrzési bizottságot hozott létre, amely saját elnökének irányításával, szervezeti és felügyeleti hatáskörben ellátja a minőségellenőrzési rendszer hatékony működtetésével kapcsolatos feladatokat. A német szabályzat értelmében, a minőségellenőrzési rendszer felett a társadalmi felügyeletet külön felügyeleti bizottság látja el. A hivatás társadalmi elismertségének növelése, a szervezet függetlensége érdekében a felügyeleti bizottság tagjai

csak szakmán kívüli egyéb tudományterületek képviselői lehetnek. A nyilvánosság érdekeit szem előtt tartva a közfelügyeleti bizottság felügyeli a minőségellenőrzési rendszer alkalmasságát, működőképességét, ajánlásokat tesz a rendszer fejlesztése, javítása érdekében. Kezdetben a hazai minőségellenőrzési szabályzat is tartalmazta a közfelügyelet és közzététel intézmény-rendszerének kialakítására vonatkozó, a némethez hasonló szervezeti egység felállítását, de mindez a gyakorlatban nem valósult meg.

Mindkét szabályzat az aktív szakmai gyakorlatot, a minőségellenőrzési ismereteket, az etikai, erkölcsi feddhetetlenséget előfeltételként fogalmazza meg a minőségvizsgálóval szemben. Míg hazánkban csak egyéni könyvvizsgálók, addig Németországban könyvvizsgáló társaságok is kérheti felvételüket a minőségvizsgálók közé. A szabályzatok eltérő struktúrában, de azonos tartalommal külön kitérnek a minőségvizsgálókat érintő titoktartási, függetlenségi, és összeférhetlenségi követelményekre.

Elsősorban a vizsgálat lefolytatási szakaszában jelentkeznek az eltérő külső minőségellenőrzési módszerekből fakadó különbségek. Németországban a vizsgálandó praxis maga tesz javaslatot a minőségvizsgáló személyére, majd a bizottság véleményezése után megköti a minőségvizsgálóval a minőségellenőrzési megállapodást. Hazánkban a könyvvizsgálók kötelező adatszolgáltatása biztosítja a kamara által összeállított minőségellenőrzési terv és listák alapját, mely minőségvizsgálókra lebontva tartalmazza az adott évben ellenőrzésre kijelölt könyvvizsgálók személyét. Mindkét országban lefolytatott minőségvizsgálatok lényege, hogy a minőségvizsgáló a könyvvizsgáló szabályzatainak és munkadokumentációinak áttekintésével meggyőződjön arról, hogy az ellenőrzés alá vont könyvvizsgáló belső minőségellenőrzési rendszere hatékonyan működik, a vizsgálat megbízások megfelelnek a törvényi, szakmai előírásoknak. Az eltérő módszerekből fakadóan a hazánkban lebonyolított minőségellenőrzési vizsgálat metodikája szigorúan szabályozott, a kitöltendő kérdőívek adottak, azoktól eltérni nem lehet.

A vizsgálat lefolytatása után a német minőségellenőr által kibocsátott minőségvizsgálati jelentést a kamara kiértékeli, ha mindent rendben talált, akkor kiállítja a praxis részére a részvételi igazolást. Hazánkban a minőségvizsgáló a vizsgálat lezárásakor a vizsgálat eredményét tartalmazó kérdőívsomagokat, az eredményt összesítő lapot, a vizsgálat valamennyi dokumentumát átadja a minőség-ellenőrzési bizottságnak, aki arról jegyzőkönyvet állít ki. Mindkét ország minőségvizsgálója a vizsgálati megállapításokat indokolhatja, és kiegészítheti javaslataival.

Mindkét minőségellenőrzési szabályzat tételesen felsorolja a minőségellenőrzési bizottság szankcionálási lehetőségeit, melyek jelentősen eltérnek egymástól. Míg a német szabályozás a hiányosságok megszüntetésére szólíthat fel, különvizsgálat lefolytatását, bírság megfizetését írhatja elő, és legvégső esetben visszavonhatja a részvételi igazolást, addig a hazai szabályok az írásbeli figyelmeztetést, az oktatáson való részvételt és legvégső esetben fegyelmi ügy kezdeményezését tartalmazzák. Meg kell azonban jegyezni, hogy hazánkban az első minőségellenőrzési vizsgálatok esetében a „nem felelt meg” minősítést kapott könyvvizsgálóval szemben csak a kötelező oktatáson való részvétel elrendelése, mint szankció alkalmazható.

A német és a magyar minőségellenőrzési bizottság minden évben kötelezően éves jelentést állít össze, melynek része a vizsgálatok eredményeinek statisztikai kiértékelése. A lefolytatott vizsgálatokat a jelentés végeredménye alapján mindkét bizottság három kategóriába sorolja, melyek elnevezései eltérnek, de tartalmukat tekintve azonosak. Ha a német minőségellenőrzési bizottság éves jelentését a felügyeleti bizottsága elfogadta, akkor azt a kamara hivatalos folyóiratában közzéteszik.

2.3.3. A magyar minőségellenőrzési rendszer tapasztalatai²⁷

A minőségellenőrzés teljes körű bevezetését – 2006-ot – megelőzően, a minőség-ellenőrzési rendszer bevezetési szakaszát a kezdeti gyakorlati lépések megszervezésén túl egyéb egyszerűsítések is jellemezték. Az első minőség-ellenőrzés során a minőségvizsgáló csak az egyes megbízásokat értékelte, de a minőségellenőrzési rendszer és a minőségbiztosítási eljárások hatékonyságának vizsgálata még nem volt feladata. A 2003. augusztusától kezdődő első vizsgálatra kiválasztott megbízások ellenőrzése is szűkebb területre koncentrált, így csak a megbízás elfogadását, a könyvvizsgálati bizonyítékok összegyűjtését, a jelentéskészítést minősítették. Teljes körű minőség-ellenőrzési vizsgálatot csak azon könyvvizsgálóknál végeztek, akik minőségvizsgálónak jelentkeztek. A szankciók tekintetében a „nem felelt meg” minősítést kapott könyvvizsgálót a bizottság csak költségtérítés melletti oktatáson való részvételre kötelezhette.

A **2003-as** kezdeti év minőség-ellenőrzési vizsgálatainak tapasztalatait *Borbás* (2003) a következőkben foglalta össze: A vizsgálatok megtervezését a könyvvizsgáló társaságok, valamint az egyéni könyvvizsgálók adatszolgáltatási kötelezettségének elmulasztásai is nehezítették. Az elvégzett vizsgálatokból egyértelműen kiderül, hogy a kijelölt könyvvizsgálóknál már az adatszolgáltatás tekintetében is hiányosságok tapasztalhatók, melyek nagyrészt a minőség-ellenőrzési szabályzat nem megfelelő mélységű ismeretéből fakad. A vizsgálatok megállapították, hogy problémák tapasztalhatók:

- a könyvvizsgáló törvényes működése nem felel meg a hatályos jogszabályoknak,
- nem megfelelően alkalmazzák a nemzeti könyvvizsgálati standardokat:
  - a könyvvizsgálati dokumentáció, munkapapírok hiányosak, így a bizonyítékok teljes körűen nem támasztják alá a könyvvizsgálói jelentést,
  - nem, vagy hiányosan végezték el a kockázatbecslést és a lényegességi küszöbszámítást, és így a jelentős, kritikus könyvvizsgálati célok kijelölése is hiányzik,
  - a könyvvizsgálói jelentés kötelezően előírt tartalmi elemei hiányoznak,
  - az egyéni könyvvizsgálók esetében a viszonylag szűk ügyfélkör nem teszi lehetővé a standardok gyakorlati használatának elsajátítását.

2004-ben tovább folytatódtak a vizsgálatok és fontos szerepet kapott az előző év tapasztalatainak beépítése, a rendszer továbbfejlesztése. Így a többi bizottsággal együttműködve sor került a kérdőívek kiegészítésének kidolgozására, melyek elsősorban szakmai specialitásokat – közérdeklődésnek kitett társaságok – tartalmaznak. A bizottság a pénzügyi terv problémái miatt kevesebb ellenőrzést tervezett, melyeket elsősorban a kamara tisztségviselőinél, küldötteinél folytattak le. A lefolytatott vizsgálatokból hasonló következtetések vonhatók le, mint a korábbi évben, továbbra is a már említett területeken található a leghangsúlyosabb hiányosságok.

---

²⁷ A Minőségellenőrzési Bizottság beszámolója a 2003, 2004, 2005. évi tevékenységről.

2005-re már 710 vizsgálatot tervezett a bizottság, ami 93%-ban meg is valósult. Kifejlesztésre kerül egy segédsoftver, melynek segítségével a minőségvizsgálók könnyebben kiértékelhetik az adatlapokat. A mentori szabályzat módosítása megköveteli, hogy csak azon könyvvizsgálók lehetnek mentorok, akik a minőségellenőrzési vizsgálaton megfelelt minősítést kaptak, így újabb feladatot jelentett a mentor és mentorjelölt könyvvizsgálók levizsgálása. Az elmúlt három év tapasztalatait a bizottság a következőben összegezte:²⁸

- Az előző években összefoglalóan bemutatott hibák változatlanul fennálltak a tárgyévben lefolytatott ellenőrzések során is; a könyvvizsgálói szerződés pontatlanságai, a munkaprogram hiányosságai, a kockázatkezelés alacsony színvonala, szakszerűtlen megfogalmazás a könyvvizsgálói minősítéssel ellátott jelentésben.
- A könyvvizsgálók egy része szakmai konzultációnak fogta fel a minőség-ellenőrzést, kihasználva az alkalmat, hogy a munkájukhoz egy másik könyvvizsgálótól kérjenek tanácsot és megbeszéljék szakmai kérdéseiket, problémáikat.
- A legtöbb könyvvizsgáló érzékelhetően felkészül az ellenőrzésre, összekészíti a két kiválasztott megbízás anyagát, a dokumentációkat kiegészíti, bizonyos esetekben pótlólag elkészíti.
- A mérleg fordulónap utáni eseményeinek a dokumentációja hiányos, és elhanyagolják a vállalkozás folytatásának megítélését.
- Az ellenőrzés során a könyvvizsgálók több esetben felvetették, hogy az ellenőrzéskor az ügyféltől kérjünk be hozzájárulási nyilatkozatot. A könyvvizsgálók egy része még ma sem érti, hogy a minőségvizsgálatkor a könyvvizsgáló dokumentációját ellenőrizzük és nem a megbízóét.
- Az ellenőrzés során több esetben tapasztaltuk, ha a díjtétel nincs arányban az elvégzendő munkával (a megbízó nem fizeti meg a teljes munkaráfördítást), akkor a könyvvizsgáló tevékenységét a kialakított díjtételhez igazítja.
- A könyvvizsgálók könyvelést is végeznek és a könyvelési határidők, adóbevallási feladatok háttérbe szorítják az ugyanarra az időszakra eső könyvvizsgálói feladatokat.
- Még mindig találkozunk olyan könyvvizsgálóval, akinek a dokumentációja az ügyfél éves beszámolójából és az általa kiküldött számlából áll.
- Az Összesítő adatlapon az ellenőrzött könyvvizsgálók nem írták be a minőségvizsgálóval kapcsolatos észrevételeiket, vagy nem reagálnak őszintén a minőségvizsgáló megállapításaira. Az adatlapon dicsérik a minőségvizsgálót és más fórumon történt felszólalásaikban mondják el azokat a kritikákat, amelyeket az ellenőrzés során nem rögzítettek.

A küldöttgyűlés által elfogadott szabályzat módosítást követően **2006-tól** a közérdeklődésnek kitett gazdálkodók könyvvizsgálói körében teljes körű minőségellenőrzést vezettek be, melyet az ezen gazdálkodókkal szemben fokozódó társadalmi elvárás indokolt. A vizsgálati tapasztalatok továbbra is találnak hiányosságokat, de érezhetően javult a dokumentációk minősége, a standardoknak való pontos megnevezések használata. A kiválasztott könyvvizsgálók alaposabban felkészülnek a vizsgálatra, bár előfordul, hogy a dokumentációt utólag készítik el.

A 2006-os és 2007-es évekre tervezett vizsgálatokat az alábbi táblázat szemléltet:

5. táblázat: A minőségellenőrzési vizsgálatok számának alakulása, tervezete²⁹

Megnevezés	2005. dec. 31-ig befejezett ellenőrzés	2006. évi tényleges ellenőrzés	2007. évre tervezett ellenőrzés	2007-ig tervezett ellenőrzések összesen
Szűkített hatókörű ellenőrzés	1.694	660	630	2.984
Teljes körű ellenőrzés	100	55	70	225
Összes ellenőrzés	1.794	715	700	3.209

²⁸ <http://www.mkvk.hu/pages/kamaraiszervezet/2005eves.htm>

²⁹ Hírlevél, MKVK Lapja, 2007. március

2007-ben a terveknek megfelelően befejeződnek a szűkített hatókörű vizsgálatok, és ezzel megvalósul az aktív könyvvizsgálók 94%-nak minőségvizsgálata. A rendszer továbbfejlesztése során kidolgozásra kerül a minőségvizsgálók módszertani útmutatója, és az új kamarai törvény alapján a minőség-ellenőrzési bizottság szervezeti és működési szabályzata, valamint az új minőség-ellenőrzési szabályzat. A hazai könyvvizsgálók és könyvvizsgáló társaságok 2007. január 1-ig kaptak időt arra, hogy a minőség-ellenőrzési bizottság által segédletként kiadott cégszintű minőség-ellenőrzési szabályzat alapján a társaság mérete és működési ismérvei alapján testreszabott minőség-ellenőrzési rendszert, és az ehhez tartozó minőségbiztosítási eljárásokat összefoglaló szabályzatot kialakítsák. Így a hazánkban életbe lépett magyar Nemzeti Minőségellenőrzési Standardnak megfelelően a könyvvizsgáló társaságok saját, belső minőségellenőrzési rendszere és ehhez kapcsolódó minőségellenőrzési szabályzat kellő bizonyosságot nyújt az adott társaság szakmai standardoknak, és jogi követelményeknek való megfeleléséről.

2.3.4. Összegzés

A napjainkban is folyamatban lévő globalizációs kihívások a könyvvizsgálat területén is jelentős átalakulásokat, egyre szigorodó feltételrendszert követelnek, melynek középpontjában a függetlenség, a közhitelesség mellett kiemelkedő szerep jut a könyvvizsgálat minőségbiztosításának. A magyar könyvvizsgáló szakmának is érdeke, a magas színvonalú könyvvizsgálat biztosítása, melynek megerősítésével a pénzügyi kimutatásokat felhasználók a közzétett pénzügyi információk hitelességét elfogadva növelik a szakma társadalmi elismerését. Így a Magyar Könyvvizsgálói Kamara jelentős lépést hajtott végre a nemzetközi szabályozásnak megfelelő – a monitoring és a társvizsgálati módszert szintetizáló vegyes módszeren alapuló – minőségellenőrzési rendszer bevezetésével, melynek célja – a minőségellenőrzési vizsgálatok alapelveinek, eljárásainak egységes szabályozás által – a könyvvizsgálók által végzett szakmai szolgáltatások minőségének javítása. A hazai minőségellenőrzési rendszer az elmúlt évek tapasztalatai alapján objektíven képes ellátni a könyvvizsgálat külső minőségellenőrzésével kapcsolatos feladatokat, melyet a rendszerbe épített hatékony garanciák is támogatnak.

A hazánkban bevezetett vegyes **rendszer erőssége**, hogy

- ténylegesen a könyvvizsgálat területén tevékenykedő gyakorlati szakemberek a minőségvizsgálók, s ezzel a minőségvizsgálat lefolytatása során hasznosítani tudják naprakész ismereteiket, problémamegoldó képességüket.
- a szakmai körökben érezhető feszült várakozások után a minőségellenőrzés alá vont könyvvizsgálók elfogadták a minőségvizsgáló véleményét, és különösebb konfliktusok nélkül sikerült lefolytatni az ellenőrzéseket.
- a szabályzat kialakításánál figyelembe vették a hazai könyvvizsgálati piac jellemzőit, így a rendszer gyors bevezetésének ellensúlyozására a kezdeti szakaszban a szűkített hatókörű minőségvizsgálatok száma dominált.
- a hazai könyvvizsgálók számára a kamara kidolgozott egy a kisvállalkozások könyvvizsgálatánál alkalmazható módszertani útmutatót, így szabványosította a munkapapír-rendszert, és ezzel biztosította, hogy a könyvvizsgálat dokumentációja megfelel a vonatkozó jogszabályoknak, standardoknak.
- a kamara bizottságai támogatják a minőségügyi szemlélet tényleges gyakorlati elterjedését, példa erre, hogy a könyvvizsgálói továbbképzések anyagaiban rendszeresen

előfordulnak minőségellenőrzéssel kapcsolatos oktatási blokkok, a minőségellenőrzési szabályzatok összeállításához pedig segédleteket dolgoztak ki.

- a minőségellenőrzési bizottság folyamatosan törekszik a rendszer továbbfejlesztésére, a gyakorlati tapasztalatok szabályzatba való átültetésére. A bizottság az új könyvvizsgálói irányelv hazai gyakorlatba történő adaptálása során együttműködik a kamara többi testületével és segíti a kamarai törvénytervezeten belül a minőségbiztosítási rendszer szabályozásának kialakítását.

A rendszer **hiányossága**, hogy

- míg a minőségellenőrzési rendszer elméleti szabályozásában eredetileg, külön fejezet foglalkozott a közfelügyelet és közzététel intézményrendszerének működésével, annak gyakorlati megvalósítása a mai napig várat magára. Ezzel a társadalom szakmába vetett bizalmának növelése, mely a rendszer egyik legfontosabb célja sérül, hiszen a rendszer alkalmasságát, működőképességét, fejlesztését, javítását nem ellenőrzi egy független, nyilvános közfelügyeleti bizottság.
- a minőségbiztosítási rendszer elveit, formátumát, szabályzatainak felépítését, dokumentációját a „Big Four” cégek által már használt előírások alapján alakították ki, amely nem alkalmazható a hazai egyéni és kis könyvvizsgálók esetében, nem veszi figyelembe a hazai könyvvizsgáló piac összetételét. Az egyéni könyvvizsgálók és a kis könyvvizsgáló társaságok megbízásainak többségét a kis- és közepesvállalkozások adják, így i
- a könyvvizsgálat külső minőségellenőrzése ténylegesen csak a könyvvizsgáló dokumentációjára épül, melynek korlátai, hogy a hiányosságok utólagos meghatározása nem biztosítja a folyamatba épített ellenőrzés, a hibamegelőzés lehetőségét.
- a vizsgálatok módszertana, a kérdőívek alapján történő – kizárólag a dokumentáción alapuló –ellenőrzés nem képes reálisan értékelni a könyvvizsgálói munka minőségét. Az egyes kérdésekre adható igen és nem válaszok sok esetben nem különíthetők el egyértelműen, mindez valamint a kérdőív-csomag kiértékelése a minőségvizsgáló személyének függvénye.
- a kiválasztott könyvvizsgáló előzetes értesítése, az ellenőrzés alá volt megbízás konkrét megadása lehetőséget nyújt a könyvvizsgálónak, hogy letisztazza, vagy rosszabb esetben elkészítse, pótolja a munkapapírokat. Az utólag kozmetikázott munkaanyagok esetén joggal vetődik fel a kérdés, hogy mit is takar a dokumentáció vizsgálata, és milyen színvonalúak a nem vizsgálat megbízások munkadokumentációi.
- a kezdeti szakaszban lefolytatott szűkített hatókörű vizsgálatok esetében csupán a kötelező költségtérítéses oktatással lehetett a „nem megfelelő” könyvvizsgálót szankcionálni. Véleményem szerint ez nem ösztönzi a minőségi munkára a könyvvizsgálókat.
- a nemzetközi standardok változásának megfelelően hazánkban is minden könyvvizsgálónak, könyvvizsgáló társaságnak minőségellenőrzési szabályzatot kellett készítenie. Az új standard célja, hogy az eddigi tisztán minőségellenőrzésre épülő rendszert felváltsa a minőségügyi rendszerek összehangolt működése. Hazánkban jelen stádiumba mindez az egyéni könyvvizsgálók, kis könyvvizsgáló társaságok számára csupán felesleges többletmunkát jelent, valóságos tartalmuk csekély.

Az Európai Unió tagországai és köztük hazánk számára a könyvvizsgálat minőségbiztosításának területén az igazi egységesítési munka most kezdődik. Az új nyolcas irányelv implementálása minden tagország számára nagy feladat, igazi kihívás, de adaptálásával az uniós piacon végzett könyvvizsgálói munka, magas szakmai és minőségi színvonalat képviselve, erős és független közfelügyeleti rendszer mellett, megfelelő

minőségbiztosítási rendszert működtetve, képes biztosítani a szakma hitelességét, megbízhatóságát. A cél a folyamatos fejlődés, ezért nemzetközi és nemzeti szinten is átgondolt fejlődés szükséges.

Véleményem szerint a minőségbiztosítási rendszer értékének és létjogosultságának záloga, hogy valamennyi könyvvizsgáló ismerje, elfogadja, elkötelezetten támogassa annak működését. Ezért a magyar könyvvizsgálóknál szemléletváltásra van szükség, hiszen ha továbbra is ezen a piacon szeretnének működni, akkor egyre magasabb szakmai követelményeknek és minőségi színvonalnak kell megfelelniük, és ez csak naprakész ismeretekkel, folyamatos továbbképzéssel, fejlődéssel biztosítható.

3. A SZOLGÁLTATÁSOK SAJÁTOSSÁGAI ÉS A KÖNYVVIZSGÁLAT MINŐSÉGBIZTOSÍTÁSA

Napjaink gazdasági változásai, a piaci versenyben maradás arra ösztönzi a vállalkozásokat, hogy a minőségi szolgáltatásnyújtást, a folyamatos fejlesztést stratégiai tényezőként kezeljék, így van ez a könyvvizsgálat területén is. A következő fejezetben a könyvvizsgálati tevékenység szolgáltatás jellegéből fakadó specialitásait, minőségének értelmezését és mérési lehetőségeit elemzem, és ezt követően megpróbálom elhelyezni a könyvvizsgálati szolgáltatás minőségbiztosítását a minőségmenedzsment-rendszerek fejlődési szakaszai közé. A mai globalizálódó világban, ahol a nemzeti határok egyre inkább jelentőségüket veszítik, egységes, de egyre bonyolultabb tőzsdei műveletekkel átszótt piacon, a multinacionális vállalatok terjeszkedésével egy időben, a szolgáltatási szektor robbanásszerűen fejlődik, és ezzel a világgazdaság modernizációjának, innovációjának domináns meghatározójává vált.

3.1. A minőségmenedzsment fejlődése

A szolgáltatási szektor sajátosságainak figyelembevételével az 1990-es években kezdtek elterjedni a termelő szektorban már alkalmazott minőségmenedzsment-rendszerek, módszerek. A minőségmenedzsment fejlődése során kialakult rendszerek határai a valóságban nehezen különíthetők el egymástól. A következőkben *Topár* (2000) alapján összefoglalom az egyes fejlődési szakaszok főbb jellemzőit. A minőségellenőrzés kezdetben elsősorban a végtermék minőségének ellenőrzését jelentette. A homogén termékek előállítási folyamatának végén történő ellenőrzés azonban nem biztosította a visszacsatolást, és a tömegtermelés elterjedésével egyre drágábbá vált.

A fejlődés második lépcsőfokán a minőség szabályozás áll, melynek célja a homogén termékek kevesebb mintavételes ellenőrzése, és matematikai, statisztikai módszerek bevezetése a folyamatszabályozásba. A vállalat jobb minőséget csak jól működő, egységes rendszerbe szervezett alrendszerek segítségével produkálhat. Ez a gondolatment elősegítette a minőségbiztosítás önálló alrendszerre válását és a minőségügyi rendszerek elterjedését. Ezen rendszerek azonban csak akkor ellenőrizhetők, ha a tevékenységek megfelelően dokumentálva vannak, így jöttek létre az első szabványok.

A gazdasági fejlődés, integrációs törekvések kényszerítették ki a szabványok nemzetközi szintű egységesítését. A szolgáltatások minőségének irányelveivel kezdetben az ISO 9004-2 szabvány foglalkozott, egyfajta keretet biztosítva a minőségirányítási rendszer bevezetéséhez. Az ISO 9004-2 bevezetésének alap gondolata az volt, hogy a szolgáltatás is egyfajta termék, így az ISO szabvány alkalmazható rá. A minőségmenedzsment egyik legfontosabb alapelve a folyamatos fejlesztés a szabványalkotásra is igaz, így a 2000-ben bevezetett új ISO 9000-es szabványrendszer előírásai a termelő és szolgáltató szektorra egyaránt vonatkoznak, egységesen a folyamatmenedzsmentre helyezve a hangsúlyt.

A fejlődés jelenleg utolsó szakaszának a TQM tekinthető, ez a felülről kiinduló vezetési filozófia a vállalat stratégiájának középpontjában a piaci és vevő igények maradéktalan kielégítését helyezi, az erőforrások leghatékonyabb felhasználásával. A vevőközpontúság, a

folyamatok folyamatos javítása, a teljes elkötelezettség és felhatalmazás, mint a TQM alapelvei, szorosan kapcsolódnak, függenek egymástól, erősítik egymást külön-külön nem érvényesülhetnek. A termelő vállalatokkal ellentétben a szolgáltató vállalkozásnak nehezebb azonosítani a kulcsfontosságú folyamatokat, megtalálni a folyamatjavításhoz alkalmazható módszereket, technikákat.

3.2. A szolgáltatások speciális jellemzői

A szolgáltatások definiálása és értelmezése a szakirodalomban igen változatos. Mindez összefüggésbe hozható a szolgáltatások heterogenitásával, a terciér szektor gyors fejlődésével, a világgazdaságban betöltött szerepének növekedésével. A számos definíció közül közvetlenül az értekezés témájával összefüggésben kiemelem az *ISO 9000:2000*-es szabványnak megfelelő magyar fogalmat, mely szerint: a szolgáltatás legalább egy olyan tevékenység eredménye, amely szükségképpen a (be)szállító és a vevő találkozásánál megy végbe és általában nem kézzelfogható. A szolgáltatás nyújtása tartalmazhatja például a következőket:

- olyan tevékenységet, amelyet egy, a vevő által beszállított kézzelfogható terméken végeznek (pl. gépjármű javítása);
- olyan tevékenységet, amelyet egy, a vevő által beszállított nem kézzelfogható terméken végeznek (pl. adó-visszaigényléshez bevételi kimutatás elkészítése);
- nem kézzelfogható termék szállítása (pl. ismeretek átadásával kapcsolatos tájékoztatás közzlése);
- a vevő számára környezet kialakítása (pl. szállodákban és éttermekben).

A meghatározás alapján, a szolgáltatás a szállító és a vevő kapcsolódási pontjain folytatott tevékenységekből, valamint a szállító belső tevékenységeiből képződő eredmények a vásárlói igények kielégítésére, és így összességében a szolgáltatásteljesítési folyamatok végeredményének tekinthető.

Fontosnak tartom még *Papp* (2003) tevékenységi, összefoglaló definíciójának bemutatását, mely szerint: A szolgáltatás olyan tevékenységek eredménye, amelyek lehetővé teszik valamely személy, illetőleg tárgy vagy ismeret - esetleg folyamat – állapotának fenntartását (helyreállítását), továbbítását, tárolását, továbbá kiegészítését, fejlesztését, átalakítását anélkül, hogy annak alapvető jellege megváltozna.

Mindkét megközelítés a definiálás középpontjába a szolgáltatást, mint a tevékenységek végeredményét helyezi. A fogalomalkotással kapcsolatban szeretném felhívni a figyelmet arra, hogy a szolgáltatás napjainkban is folyamatosan változó, a gazdaság, tudomány, technika fejlődésével egyre bővülő tevékenység, melynek definiálása nem egyszerű feladat.

A termelés területén a minőségi jellemzők jobban nyomon követhetők, mérhetők a termék egzakt paraméterei alapján. Napjainkban, azonban a termék értékesítésével egy időben a vevő a termékhez kapcsolódóan egyre több szolgáltatásteljesítést igényel, így a szolgáltatásokkal szemben elvárt követelmények mérhető, kiértékelhető jellemzőinek meghatározása kvantitatív és kvalitatív módon egyaránt szükségesek. A szolgáltatások speciális tulajdonságai *Papp* (2003) – így az elválaszthatatlanság, a fogyasztók részvétele, a megfoghatatlanság, a bizalom, a tárolhatatlanság, az alternatív igény kielégítési lehetőség, az egyediség, valamint a szállíthatóság – jelentősen megnehezítik minőségük meghatározását és mérését. A szolgáltatások sokszínűsége miatt egyes jellemzőkből további újabb tulajdonságok következethetők, amelyek azonban nem minden esetben feleltethetők

meg az összes szolgáltatástípusra egyformán, másik esetben viszont a szolgáltatás speciális jellege nem biztosítja, hogy az általam is felsorolt alapvető tulajdonságok jellemzik azt.

§

A szolgáltatások fajtáit az MSZ ISO 9004-2-es szabvány melléklete a következőképpen rendszerezte:

1. Műszaki jellegű szolgáltatások
2. Tudományos szolgáltatások
3. Adminisztratív jellegű szolgáltatások
4. Szakmai szolgáltatások
5. Pénzügyi szolgáltatások
6. Kereskedelmi szolgáltatások

3.3. A szolgáltatásminőség mérési problémái és módszerei

A szolgáltatásteljesítési folyamat meghatározása után, annak fejlődését befolyásoló tényezők közül kiemelem a minőséget, ugyanis kiélezett piaci versenyhelyzetben a hatékonyság egyik alapvető feltétele a minőségi igények teljes körű kielégítése.

3.3.1. A szolgáltatás minőségének meghatározása

A minőség háromféle megközelítése közül az első a szabványalapú minőségértelmezés, a második a kereskedelemben, fogyasztásban a piacon használt minőség fogalom, valamint ezek együttes használata. A minőség definiálásánál az *ISO 9000:2000* szabványt idézem, mely szerint: „A minőség annak mértéke, hogy mennyire teljesíti a saját jellemzők egy csoportja a követelményeket.” A szabvány szerint jellemző a megkülönböztető tulajdonság, ezen belül minőségjellemző a terméknek, folyamatnak vagy rendszernek egy követelménnyel kapcsolatos jellemzője, míg a követelmény a kinyilvánított igény vagy elvárás, amely általában magától értetődő vagy kötelező.

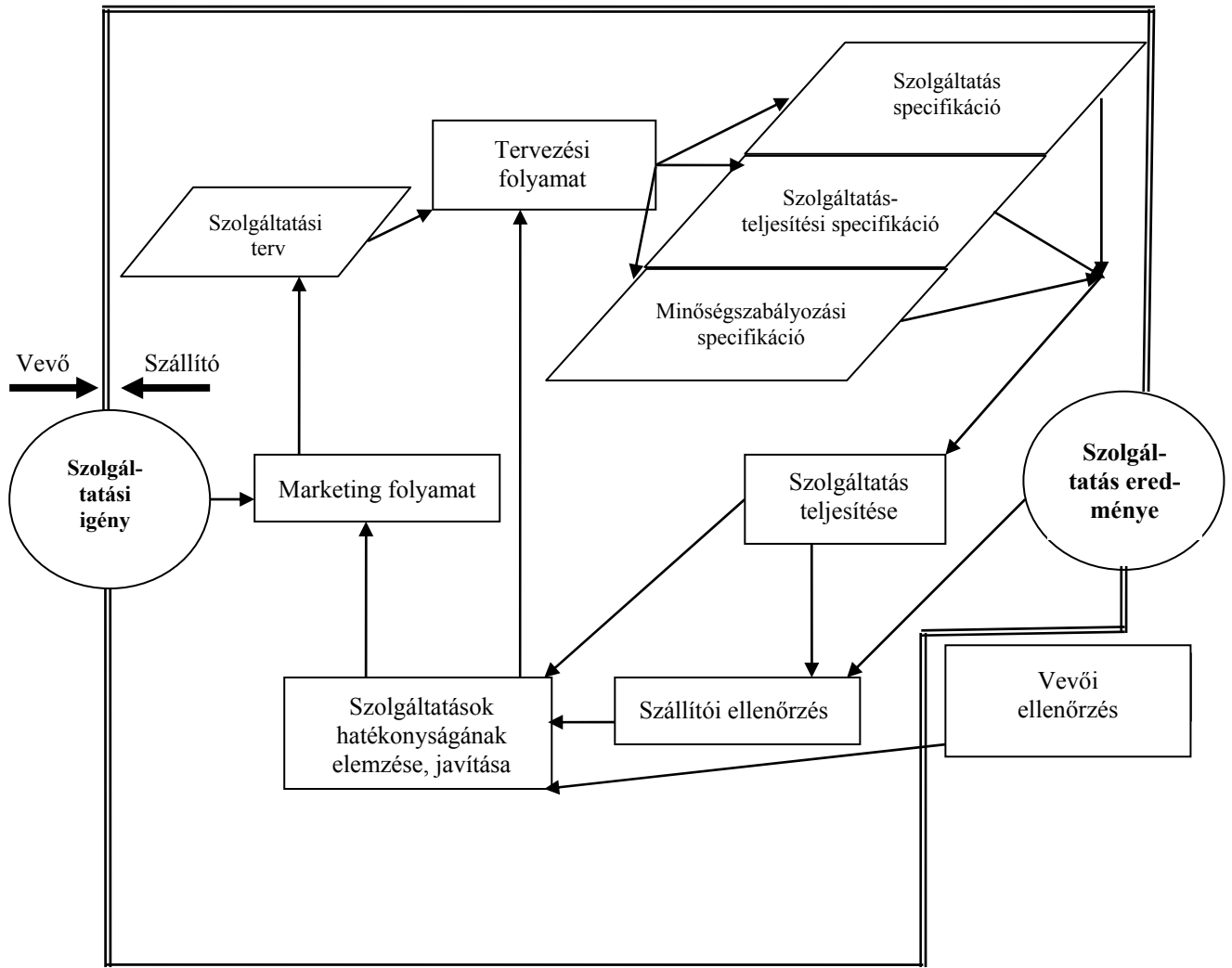
A szolgáltatás minőségét befolyásoló tulajdonságokat a következőkben bemutatott megközelítések mindegyike megpróbálja egységes rendszerbe foglalni, de a szubjektív vevői megelégedettség nehezen építhető be az egyes modellekbe.

Tenner és De Toro által kidolgozott RATER-modell szerint a szolgáltatások minőségét az alábbiakban felsorolt elemek határozzák meg: a megbízhatóság (Reliability), biztonság (Assurance), fizikai tulajdonságok (Tangible), empátia (Empathy), és segítőkészség (Responsiveness), *Tenner, De Toro* (1996).

Berry és kollegái a szolgáltatások minőségének tíz meghatározó tényezőjét sorolja fel: 1. megbízhatóság, 2. alkalmazkodóképesség, 3. hozzáértés, 4. hozzáférhetőség, 5. udvariasság, 6. kommunikáció, 7. hitelesség, 8. biztonság, 9. a vevő megértése, 10. kézzelfogható tényezők, *Topár* (2000).

A szolgáltatási minőségurok, amelyet az MSZ ISO 9004-2 szabvány tartalmaz, a szolgáltatási igény és az elért eredmény összehasonlítását mutatja be szolgáltatástervezés, teljesítés, és a marketing folyamat tükrében.

13. ábra: A szolgáltatási minőségurok

A vásárlók akkor elégedettek, ha a szolgáltatással szemben elvárt igényeik a teljesítés során tökéletesen vagy azon felül kielégítést nyernek. A vevők által elvárt igények felmérésére számos modellt alkottak. A megközelítések mindegyike a fogyasztó által elvárt és észlelt szolgáltatási színvonal közötti különbségek feltárását tűzte ki célul. A fogyasztói elégedettség három, egymásra épülő hierarchikus szintjét *Topár* (2000) így mutatja be:

- Első – a kimondatlan – minimális teljesítményszint, mely az alapvető elvárások szubjektív összevetése a kapott szolgáltatással.
- A második már kinyilvánított szinten a szolgáltatási folyamat végeredményének minőségének értékelése, a vevő speciális igényeinek kielégítése található.
- A harmadik, vevő által el nem várt szinten a szolgáltatás azon értéktöbbletet hordozó jellemzői találhatóak, melyeket a vevő a szolgáltatás szokásos minőségén felül tapasztalt.

3.3.2. Minőségmérési módszerek a szolgáltatások körében

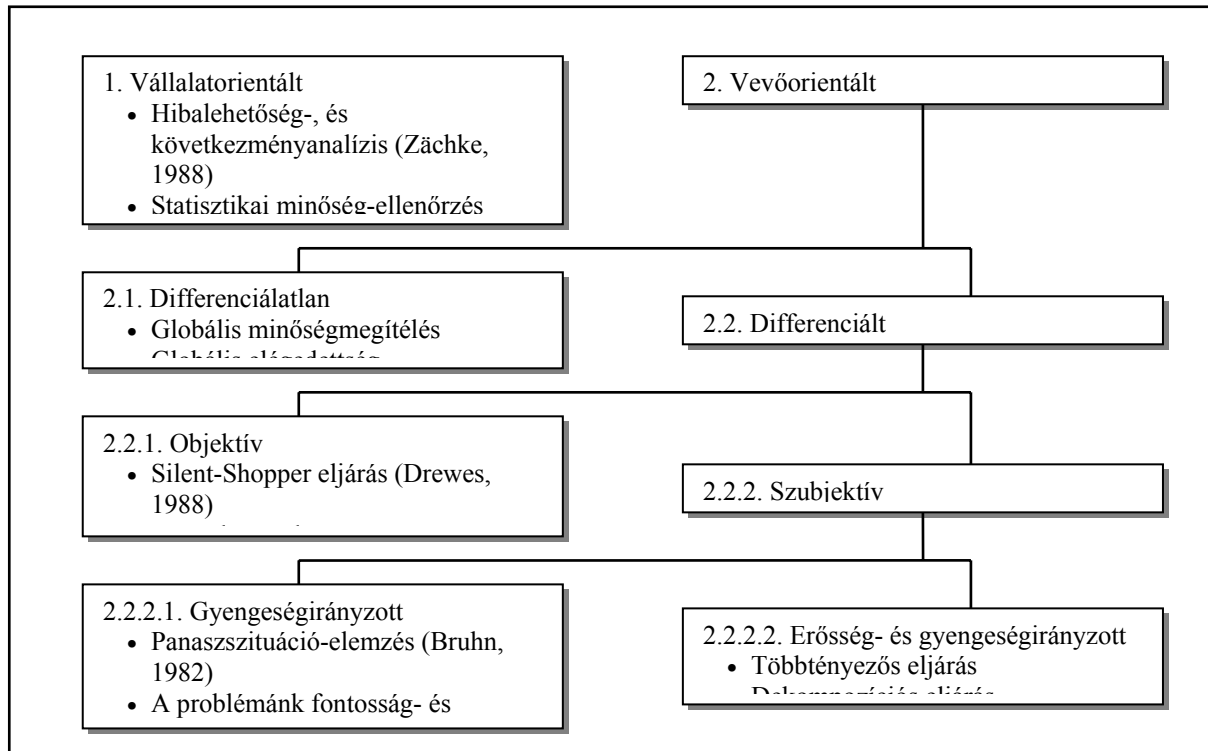
A bemutatott minőség meghatározások széles skálája, a szolgáltatások sokszínűsége, és speciális tulajdonságaik egyaránt megnehezítik a minőség mérését. A szolgáltatások minőségének méréséhez használt változatos modellek közötti különbséget éppen a kiindulás alapja a minőség széleskörű definiálása, eltérő értelmezése okozza. A vevő a vásárlás előtt csak elvárásokkal rendelkezik, és elképzelési vannak a minőségi szolgáltatással kapcsolatban. A vásárlás után konkrét tapasztalatokkal gazdagodva képes következtetéseket levonni nemcsak a szolgáltatásról, hanem az azt nyújtó személyről, vállalatról is.

A szolgáltatásminőség a fogyasztó változó és szubjektív igényeinek együttes megfelelése. *Hentschel* (1995) által összefoglalt mérési módszerek elkülönítése a minőség különböző megítélések szerint vizsgálatán alapul.

- Míg vállalati szempontból a minőség, a fogyasztói igények beépítése a folyamatokba, a felső vezetés stratégiai feladata, addig vevői oldalról a minőség a vásárlás, és szolgáltatás igénybevételét nagymértékben meghatározó tényező.
- Az elemzések kiindulásakor fontos megvizsgálni, hogy a minőségfelfogás differenciálatlan, tehát globális fogyasztói megelégedettséget, vagy differenciált, vagyis részminőségek, minőségi jellemzők együttesét feltételezi a modell.
- Amíg a minőség szubjektív értelmezése az igénybe vevő véleményétől, és igényeitől függ, addig az objektív, mérhető szolgáltatásminőség nehezen vizsgálható, csak tesztek és mutatók elemzésével közelíthető.
- A minőséggyengeség elkerülésének szempontja szerint a cél a fogyasztók esetében a probléma elkerülése, nulla hiba, míg a minőségerősségre törekvés szempontja szerint a cél többet nyújtani, mint a versenytársak.

Az ábrán látható, hogy a többtényezős minőségmérési modell, vevőorientált, differenciált és szubjektív eljárás, alkalmazásával felmérhetők a szolgáltatás minőségerősségei és gyengeségei is. Az elégedettségorientált és a beállítódásorientált többtényezős modellek mindegyike a minőségi ismérvek értékelésének összegzéséeként determinálja a teljes szolgáltatásminőséget.

14. ábra: A minőségmérési módszereket összefoglalása Hentschel (1995) alapján a következőképpen rendezhető:³⁰

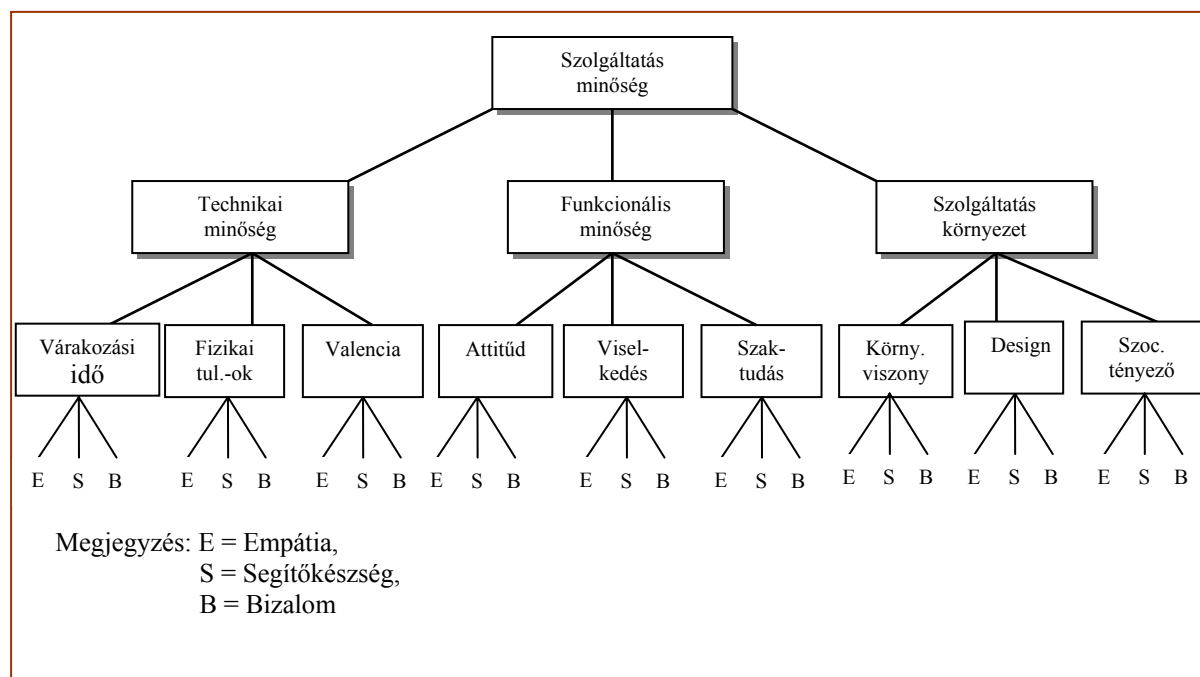

A következőkben bemutatott modellek mindegyike a már említett vevői elvárások és a ténylegesen érzékelt szolgáltatásteljesítési minőség közötti különbség magyarázatán alapulnak.

Brady and Cronin (2001) hierarchikus modellje a tapasztalt és elvárt szolgáltatásminőség különbségét két tényezőre vezeti vissza. A technikai minőségi faktort, azaz a szolgáltatástevékenység végeredményét, a várakozási idő, a végeredmény kézzelfoghatósága és a valencia magyarázza. A funkcionális faktort, vagyis a szolgáltatásteljesítés minőségét az attitűd, a viselkedés és a szakértelem méri.

³⁰ Hentschel, B. (1995): Multiattributive Qualitätsmessung, in: Bruhn-Strauss (eds), Dienstleistungsqualität, Gabler, Wiesbaden, S. 354. Magyarul: Kenesei Zsófia és Szántó Szilvia: A szolgáltatásminősítés mérése, Vezetéstudomány 1998/12. szám 9. oldal

15. ábra: Szolgáltatásminőség hierarchikus modellje³¹

Kenesei, Szántó (1998) bemutatott, a gyakorlatban leginkább elterjedt SERVQUAL-modell szintén megpróbálja feltárni a ténylegesen tapasztalt és az elvárt minőség közti különbség okait, s ezt a minőség öt dimenziójával kapcsolatban feltett kérdésekre adott válaszok alapján magyarázza. Az eredmények két szélső érték az ideális és a teljesen elfogadhatatlan között mozoghatnak. Az öt értékelési szempont megegyezik a már bemutatott RATER-modell tényezőivel. A feltett huszonkét állítás ezen öt dimenzió járja körbe, az állítások egyaránt pozitívak és negatívak is lehetnek. Minden kérdést két formában is feltesznek az „így kellene lennie” és az „így van” alakban is. A kijelentések értékelése egy hét pontos skálán történik, a teljesen egyetért (7) és az elutasít (1) válaszok között.

Annak ellenére, hogy a gyakorlatban ezt a modellt alkalmazzák a legtöbbször, számos ellenérvet hoztak fel vele szemben. A modell a kiindulási pontjaként bemutatott szolgáltatási jellemzők nem minden esetben használhatók, ami a szolgáltatások heterogén tulajdonságával ugyan magyarázható, de valamennyi változót egyforma súllyal kezel, pedig nem egyenrangúak, és értékelhetőség szempontjából is különböznek egymástól. A tovább fejlesztett változat (SERVPERF) már a válaszadó preferenciáját is figyelembe veszi, fontosságuk alapján rangsoroltatja az egyes tényezőket, és csak a tapasztalt minőséget méri. *Papp és Rózsa* (2003) szerint a modell még tovább fejleszthető, ha az azonos szolgáltatási tevékenységet végző vállalatokra egy standardizált, általánosan használható kérdőív állna rendelkezésre. Ebben az esetben lehetőség lenne az adatok összehasonlítására, és ez elősegítené a fogyasztói döntések alaposabb megértését.

Dabholkar, Thorpe és Rentz (1996) által kidolgozott többszintű szolgáltatásminőség modell is első lépésként a különbség okainak elemzéséhez dimenziókat alakít ki, ugyanakkor a továbbiakban a többi modellel ellentétben ezen dimenziók befolyásoló tényezőit is bevonják a kutatásba és az értékelésbe.

³¹ Brady, Michael K. and Cronin Jr., J. Joseph (2001), „Some New Thoughts on Conceptualizing Perceived Service Quality: A Hierarchical Approach, *Journal of Marketing*, July. Magyarul lásd: Papp Katalin és Rózsa Andrea: Szolgáltatásminőség elméletben és gyakorlatban, *Marketing & Menedzsment* 2003/5. 8-9. oldal

A bemutatott elméletek és modellek alapján is látható, hogy a szolgáltatás minőség értelmezése és mérése korántsem egyszerű feladat. A különböző szolgáltató területek sokkal inkább különböznek egymástól, mint az ipari ágazatok. A jövő, a hasonló speciális jellemzőkkel rendelkező ágazatok egységes megközelítése, valamint számukra nemzetközi szintű minőségi szabványok és mérési módszerek egységesítése.

3.3.3. Szolgáltatások minőségbiztosítása az ISO szabványrendszer szerint

A következőkben az ISO 9000-es szabvány alapján a szolgáltatások minőségügyi rendszerének négy fő elemét tekintem át. A könyvvizsgálatot végző vállalkozások is tanúsíthatják az ISO minősítési rendszert, csak fel kell ismerni a szolgáltatás, valamint az azt teljesítő folyamatok mérhető a minőségi jellemzőit. A könyvvizsgálat, mint szolgáltatás minőségellenőrzésénél is fontos, hogy ne csak végeredményt, hanem az egész könyvvizsgálati tevékenység minőségét, mint folyamatok összességét kell szabályozni.

1. Az első szempont a **vezetőség felelőssége**, mely magában foglalja a vállalkozás elkötelezett vezetői által kialakított minőségpolitikát és minőségügyi célokat, valamint ezek hatékony működtetését, fejlesztését. A minőségpolitika a vállalkozás sajátos tevékenységének megfelelően rögzíti a minőségi célokat, ezek megvalósulásához szükséges feladatokat és felelősöket. A vállalkozás vezetőjének feladata a felelősségi körök és hatásköri rendszer kialakítása, és ki kell jelölnie egy személyt, akinek a minőségügyi rendszer működtetése, a megalkotott szabályok betartatása a feladatköre. A minőségügyi rendszer kialakítása és bevezetése kezdetben nagy erőforrás befektetést igényel, de ezek a ráfordítások a későbbiekben megtérülnek.
2. A minőségügyi rendszer felépítésének a második szempontja az **erőforrás-gazdálkodás**, a személyzet és anyagi eszközök megfelelő kialakítása. Ténylegesen is működő minőségügyi rendszer létrehozása csak motivált munkatársak estén lehetséges. A vállalkozás valamennyi dolgozójának fel kell vállalnia a folyamatos oktatáson és képzéseken való részvételt, és aktív, elkötelezett közreműködésük elengedhetetlen feltétele a minőségi szolgáltatásvégzésnek. Így biztosítható, hogy a magas szakmai tudás és a minőségi munka együtt még nagyobb profitot hozzon. Az emberi tényező munkáját természetesen anyagi eszközök támogatják, így a minőségi munkavégzéshez modern technikai háttérre van szükség.
3. A harmadik, talán a szabvány legfontosabb szempontja a **folyamatmenedzsment**, mely függetlenül a termelő, vagy szolgáltatási tevékenységtől a folyamatok megtervezését, kialakítását, a kulcsfontosságú folyamatok azonosítását, azok menedzselését foglalja magában. A következőkben a szolgáltatási tevékenység folyamatokká bontásának egy lehetséges változatát tekintem át, amely segítséget nyújthat a könyvvizsgálat minőségének méréséhez. A szolgáltatások területen nagyon kevés olyan fázist találunk, amely mindenhol előfordul, de a következőkben bemutatott szakaszok általánosságuk miatt jól lefedik az egész szolgáltatási folyamatot.
  - Az első szakasz a kezdeti közvetlen kapcsolat az ügyféllel. Szinte az összes szolgáltatásfajtánál elmondható, hogy ezen a piacon az első benyomás nagyon fontos. A műszaki és kereskedelmi tevékenységek tisztázása mellett az emberi tényező teljesítése talán a lehangsúlyosabb ebben a fázisban, ahol a megrendelő és a vállalkozó közvetlen kapcsolatba kerül. A könyvvizsgálót felkérlik a munka elvégzésére, ő a kijelölt feladat elemzése után

megválaszolja, hogy elfogadja-e a megbízást. A szerződés megkötéséhez meg kell állapodni az árban, a fizetési módban, lehetőség van-e munkatársak bevonására, a határidőben, a könyvvizsgáló és asszisztensei által igényelt technikai feltételekben.

- A második szakasz, maga a szolgáltatás teljesítése. Ebben a szakaszban lehet igazán megkülönböztetni az egyes szolgáltatás típusokat. A ténylegesen elvégzett tevékenységek egy része rutin jellegű, amelyek már jól kialakult utasítások alapján elvégezhetők. A feladatok többi részét az egyedi, speciális jellemzőkkel rendelkező, magas szakmai ismeretek megkövetelő munkák jelentik. A könyvvizsgálói szolgáltatás teljesítése során egyaránt megtalálhatók a rutinjellegű, valamint az egyedi megközelítést igénylő tevékenységek.
  - A harmadik szakasz a végső közvetlen kapcsolat az ügyféllel. Ebben a fázisban is a vevővel való közvetlen kapcsolat a meghatározó. Az elvégzett munka teljesítés igazolása után sor kerülhet a fizetésteljesítésre és ennek nyugtázására. A szolgáltatás teljesítési folyamatnak ezen a részén mérhető az elvárt és tapasztalt minőségkülönbség.
4. Végezetül a vállalat **folyamatainak mérése, az eredmények elemzése, ezek folyamatos fejlesztése** nélkül nem biztosítható, hogy a tevékenységek, és maga a minőségmenedzsment-rendszer is megfeleljen a követelményeknek. Meg kell teremteni a minőségügyi rendszer működési struktúráját. A vállalkozás minden szintjén a munkatársaknak használni és alkalmazni kell az előírt bizonylatokat, eljárásokat. A rendszerdokumentációt mindenki számára hozzáférhetővé kell tenni, és a rendszeres belső ellenőrzés segíti az aktuális kérdések megválaszolását, esetleges eltérések feltárását és kiküszöbölését. A rendszer alapját a folyamatokba beépített visszacsatolások jelentik, ezért ezek ellenőrzése kiemelt jelentőségű.

3.4. A könyvvizsgálói tevékenység sajátosságai és minőségmérési lehetőségei

A könyvvizsgálat, mint szolgáltatás olyan tevékenységek összessége, melynek végeredménye a független könyvvizsgálói jelentés, amely rögzíti a könyvvizsgáló azon véleményét, hogy a felülvizsgált beszámoló szabályszerű, és ennek megfelelően megbízható és valós képet ad-e a vállalat vagyoni, pénzügyi és jövedelmi helyzetéről.

3.4.1. A könyvvizsgálat speciális tulajdonságai

A következőkben a könyvvizsgálat, mint szolgáltatás speciális jellegzetességeit foglalom össze.

- A könyvvizsgálói tevékenység, mint szolgáltatási folyamat nem megfogható, nem megragadható. A szolgáltatás végeredménye, a független könyvvizsgálói jelentés, valamint a könyvvizsgálói munkapapírok viszont fontos dokumentumai az elvégzett munkának.
- A fogyasztónak a szolgáltatási tevékenységre sem időben, sem térben nincs rálátása, csak a végeredményt használhatja fel. A befektetők, a hitelesített beszámoló egyéb felhasználói gazdasági döntéseiket egy későbbi időpontban hozzák meg, tehát a

- könyvvizsgálat végeredményének „elfogyasztása” nem esik egybe annak keletkezésével.
- A könyvvizsgálat nem készletezhető, tárolhatatlan szolgáltatás. A független könyvvizsgálói jelentés és a könyvvizsgáló által hitelesített beszámoló a munkapapírokkal együtt azonban megőrzésre kerül. A későbbiekben ezek jelentik majd a minőségellenőrzési eljárás során kirendelt minőségvizsgáló számára az ellenőrizhető dokumentumokat.
  - A könyvvizsgálati szolgáltatás nem szállítható. A könyvvizsgáló rendszerint felkeresi a megbízó társaságot, és ott végzi el a szükséges vizsgálatokat. A tevékenység végeredménye, valamint a könyvvizsgálatot alátámasztó dokumentumok különféle adathordozók segítségével szállíthatók, és megbízható tárolásuk alapvető követelmény a későbbi minőségellenőrzés alátámasztásához.
  - A könyvvizsgáló, annak asszisztensei a megbízóval, a vizsgálandó társaság munkatársaival, a vállalkozás partnereivel szoros kapcsolatot alakítanak ki, annak érdekében, hogy a szolgáltatás végeredménye hiteles és megbízható legyen. A könyvvizsgálat végrehajtását napjainkban már modern technikai eszközök segítik, melyek igénybevétele egyre elterjedtebb, de a szolgáltatás lényegét továbbra is az ember közötti interakciók jelentik.
  - A könyvvizsgálat egyedi szolgáltatás, hiszen a gyakorlatban nincs két egyforma társaság, melynek beszámolója megegyezne egymással. A könyvvizsgáló a megbízás elfogadása után folyamatosan figyelemmel kíséri a megbízó társaság tevékenységét. A könyvvizsgálati tevékenység lehet ismétlődő, ha ugyanazt a társaságot kell az egymást követő években ellenőrizni, vagy egyszeri, ha csak egy üzleti év felülvizsgálatára szól a megbízás.
  - Végül a könyvvizsgálati tevékenység egész folyamán elengedhetetlen és az egyik legfontosabb tényező, a bizalom. A beszámoló felhasználóinak és a megbízónak egyaránt érdeke, hogy a könyvvizsgáló magas szakmai kompetenciával rendelkezzen, neve legyen a szakmában. Az általa kiadott független könyvvizsgálói jelentés megbízható alapot nyújtson a későbbi gazdasági döntések meghozatalához.

3.4.2. A könyvvizsgálat minőségének mérése

Az előzőekben bemutatott minőségmérési módszerek közül a legelterjedtebb SERVQUAL módszer alapján a könyvvizsgálati tevékenység minőségkülönbségét, a megbízó előzetes elvárásai és a szolgáltatás igénybevétele utáni tapasztalatok között húzódó eltérésként értelmezem. A modell szerint a feltárt minőségkülönbséget négy eltérés összegzése magyarázza:

- 1) A megbízó által elvárt könyvvizsgálati szolgáltatás és a könyvvizsgáló, vagy könyvvizsgáló cég szerint a megrendelő elvárásai közötti eltérés.
- 2) Az a rés, amely a könyvvizsgáló tapasztalatai alapján a megrendelő, mint fogyasztó elvárásai, és ezen elvárások könyvvizsgálati tevékenység folyamatába való átültetése, konkretizálása közötti keletkezik.
- 3) A könyvvizsgáló által ténylegesen nyújtott szolgáltatás, és a könyvvizsgáló szerint vele és munkájával szemben támasztott megrendelői elvárások közötti eltérés.
- 4) A könyvvizsgálati tevékenység folyamatának, eredményeinek, végeredményének átadása és az eredmények fogyasztóinak kommunikálása között meghúzódó különbség.

A könyvvizsgálati szolgáltatás minőségmenedzsment-rendszerének TQM szinten történő értelmezése a hosszú távú eredményekre összpontosítva a vállalatvezetés és a vállalat

alkalmazottainak elkötelezett munkájára, a könyvvizsgálati munkafolyamatok javítására, valamint a vevő igényeinek maradéktalan kielégítésére épül. A könyvvizsgálati szolgáltatási folyamatok javítására vonatkozó törvényi és szakmai szabályok kötelező betartatása szükséges, de nem elégséges feltétele a minőségi munkának. A szakmai iránymutatások nem veszik figyelembe a folyamatjavítás általános modelljét, mely a probléma definiálását, a munkafolyamatok azonosítását, dokumentálását, teljesítményének mérését, az eltérések okainak elemzését, javaslat kidolgozását, és annak gyakorlati megvalósítását járja végig. Az egész szervezet eredményességének mérését, a teljesítménymérés három szintjét – folyamat, output, végeredmény – és négy dimenzióját a könyvvizsgálat területén az alábbiak szerint értelmezhetjük:

- 1) A szolgáltatás teljesítményének mérése, a **végső fogyasztó, a vevő igényeire** fókuszál. A könyvvizsgálati tevékenység végeredményének, a könyvvizsgálói jelentésnek ténylegesen nem a megrendelő vállalkozás, hanem a befektetők, külső felhasználók igényeinek kell megfelelnie. Ők azok, aki később gazdasági döntéseik meghozatalakor támaszkodnak a független könyvvizsgálói jelentésre. A könyvvizsgálat minőségét elsősorban a szakmai szervezetek által kidolgozott standardok kötelező alkalmazása biztosítja. A 220-as standard értelmében a megbízásért felelős partnernek a jelentés kibocsátása előtt meg kell győződnie, hogy elegendő és megfelelő könyvvizsgálati bizonyíték áll rendelkezésre a megállapítások alátámasztásához. Az ő felelőssége, hogy a társaság által kibocsátott könyvvizsgáló jelentés végső minősége helytálló legyen, és az ő feladata annak ellenőrzése, hogy a minőségellenőrzés befejezése előtt a könyvvizsgáló jelentést nem lehessen kibocsátani.
- 2) A vállalat vezetés és a tulajdonos személyének szétválásából fakadó érdekellentétek és információs aszimmetria feloldására szabályozták azoknak az adatoknak a körét, melyet minden vállalatnak kötelezően szolgáltatnia kell, és amelyet egy független ellenőrzési rendszer – a könyvvizsgálat – hitelesít. A kisvállalkozások vezető-tulajdonosa számára a könyvvizsgálat ténylegesen a törvényi előírások betartását jelenti, szükségtelen, de kötelező költség. A vállalat eredményessége, ami a **tulajdonosok érdeklődésének középpontjában** áll, hajszolja a menedzsmentet a profitmaximalizálásra. Így elsősorban a kisértésvesztés azok, akik a könyvvizsgálat intézményén keresztül látták biztosítottnak a felső vezetés kontrollját, de a vállalati és könyvvizsgálati botrányok nem ezt igazolták.
- 3) A könyvvizsgáló társaság a megbízások elfogadásánál és megtartásánál tekintettel kell legyen az összeférhetetlenségi szabályokra, a szükséges szakmai ismeretek meglétére, mely az emberi erőforrások megfelelő tervezésével biztosítható. A könyvvizsgálói munkacsoport tagjainak szigorú alapelveknek kell megfelelniük, így a szakmai etikai alapelvek betartása, a tisztesség, tárgyilagosság, szakmai kompetencia, megfelelő gondosság, titoktartás, hivatáshoz méltó magtartás, függetlenség a csoportba kerülés alapfeltétele. Az **alkalmazottak munkahelyi megelégedettsége**, anyagi és szakmai szinten mérhető. Az elkötelezett, munkájukkal elégedett csoporttagok aktív közreműködése a minőségi szolgáltatásnyújtás egyik alapeleme. Az anyagi motiváción túl a folyamatos oktatás, továbbképzés biztosítja magas szakmai tudást és minőségi munkát, hiszen a számviteli, adózási előírások naprakész ismerete, a jogszabályok folyamatos nyomon követése elengedhetetlen ebben a szakmában.
- 4) A pénzügyi stabilitást, átláthatóságot, törvényeknek való megfelelést igénylő **társadalom bizalmának** helyreállítása a könyvvizsgálat területén továbbfejlesztett minőségmenedzsment rendszerek, és azok közfelügyeleti ellenőrzésével oldható meg. Mindezt a könyvvizsgáló függetlenségét, szakmai felkészültségét szem előtt tartó

egységes, nemzetközi standardokon alapuló, szakmailag koordinált intézményrendszer képes megteremteni.

A könyvvizsgálat, mint szolgáltatási tevékenység elemzése után megállapítható, hogy a könyvvizsgálat megrendelőjének és felhasználójának különbözőségéből fakadóan, a fogyasztói elvárások és a ténylegesen érzékelt szolgáltatásteljesítés minőségkülönbségén alapuló minőségmérési módszerek ezen a területen nem alkalmazhatók. Éppen ezért a könyvvizsgálati tevékenység minőségének meghatározását – a szolgáltatások speciális jellemzőinek ismeretében – a szolgáltatási tevékenység végeredménye, azaz a könyvvizsgáló jelentés és az azt alátámasztó dokumentáció standardoknak való megfelelésvizsgálata jelenti.

3.5. Összegzés

A könyvvizsgálat speciális tulajdonságai közül a szakmába vetett bizalomnak kiemelt fontossága van, az egész könyvvizsgálati tevékenység sikertényezőjének tekinthető. A könyvvizsgálatba vetett bizalom alapja a könyvvizsgálói függetlenség, a szakmai standardok betartása, őszinte és nyílt kommunikáció és mindezek felett álló független és hatékony közfelügyeleti rendszer.

A könyvvizsgálat, speciális szolgáltatási szektor, amely már megalkotta saját szabvány- és ellenőrzési rendszerét. Hazánkban minden könyvvizsgálónak a Magyar Nemzeti Könyvvizsgálati Standardok alapján kell elvégeznie a könyvvizsgálati tevékenységeket, így a szakmai szervezetek által kibocsátott standardok kötelező alkalmazása közvetett módon segíti elő a minőség javulást. A könyvvizsgálatot befolyásolja a könyvvizsgáló személye is, ebből következik, hogy a szolgáltatás minősége még az egységes szabványok betartásával sem garantálható, a könyvvizsgáló szubjektivitása, szakmai tudása a szolgáltatás kockázati tényezője. Véleményem szerint a könyvvizsgálat, mint speciális szolgáltató ágazat akkor képes egységes szolgáltatásminőség kialakítására, ha a könyvvizsgálók ténylegesen, szakmai szabványok szerint végzik tevékenységüket, de a szubjektív emberi tényező okozta szakmai kompetencia továbbra is a megbízók kockázata.

Napjainkban a könyvvizsgálati munka minőségének mérésekor az általam is bemutatott modelleket a gyakorlatban nem használják. A könyvvizsgálati minőségellenőrzés során a minőségvizsgáló kérdőíves felmérés segítségével ellenőrzi a könyvvizsgáló saját belső minőségellenőrzési rendszerét és a kiválasztott megbízást. A szolgáltatás specialitásából adódóan vizsgálat során csak a könyvvizsgáló által készített dokumentumokra hagyatkozhat, vagyis igazából a dokumentáció ellenőrzésére kerül sor. A könyvvizsgálat ilyen típusú minőségvizsgálata a jövőben már nem elegendő. Az érdekhordozók fokozódó igénye segítette elő a könyvvizsgálati minőségbiztosítás kialakulását, amely remélhetőleg már figyelembe veszi a minőségmérési modellek adta lehetőségeket is.

A minőségmenedzsment-rendszerek fejlődési szakaszainak ismeretében megállapítható, hogy a könyvvizsgálat területén kialakított minőségbiztosítási rendszer kezdetben a minőségellenőrzési rendszer jellemzőinek felelt meg. Az egyes könyvvizsgálói kamarák, mint külső hatósági szervek külön erre a munkára szakosodott minőségvizsgálók bevonásával, a szolgáltatási tevékenység befejezése után, standardizált kérdőív csomag segítségével ellenőrizték az általuk kijelölt könyvvizsgáló munkájának minőségét. Értekezésemben azért használom a minőségbiztosítás kifejezést a könyvvizsgálat területén található minőségmenedzsment-rendszerre, mert a folyamatszmlélet, s ezzel a rendszerlemek összekapcsolása a minőségbiztosítási szemlélet erősödését mutatja. A

minőség folyamatokon keresztül történő fejlesztése megköveteli, hogy napjainkban már minden könyvvizsgáló saját vállalkozására szabott minőségellenőrzési szabályzattal rendelkezzen. Ezek a szabályzatok sok könyvvizsgálónál ma még csak kényszerből, kötelező jogszabályi előírásokból készülnek, de idővel kiforrott, egységes minőségi rendszer kialakulásának és hatékony működésének alapjait jelentik.

Meggyőződésem, hogy az egységes standard rendszer elindította a minőségre való törekvést, és a folyamatszemplélen alapuló minőségjavítás idővel a könyvvizsgálat területén is túlmutat a minőségbiztosítási szabályozáson és a rendszerelemek összegzésével a minőségi vezetési rendszer irányába mozdul el. A jövő a könyvvizsgálati szolgáltatást nyújtó vállalkozásoknál is a vezetői és dolgozói elkötelezettségen alapuló, vevőközpontú, a szolgáltatási folyamatok javítását biztosító minőségmenedzsment rendszer működtetése.

4. KÖVETKEZTETÉSEK, TÉZISEK

Míg a befektetők gazdasági döntéshozatalának, illetve annak alátámasztásának szükséges feltétele egy egységes alapokon értékelt, összehasonlítható számviteli beszámolórendszer, a befektetők bizalmát, biztonságérzetét a beszámolók megbízhatóságát, valóságát, hitelesítő független szakértői vélemény biztosítja. Abban az esetben, ha a független szakértő, könyvvizsgáló mögött egy nemzetközi szinten összehangolt, magas szakmai és minőségi követelményeket előíró intézményrendszer és azt felügyelő közfelügyeleti rendszer áll, akkor ez az egységes szemlélet biztosítja a befektetők tőkeallokációs döntéseinek megbízható alapját.

1. Tézis

A társadalmi bizalom helyreállítása, a szakma védelme érdekében – a könyvvizsgálat szabályozásának területén folyamatban lévő globalizációs intézkedések keretében – kialakított külső minőségellenőrzést meghaladó minőségbiztosítási rendszer, a számviteli előírások már megvalósult egységesítési lépései, valamint a világgazdaságban bekövetkezett vállalati, könyvvizsgálati botrányok miatt vált szükségessé.

Az eltérő kulturális hagyományokkal rendelkező, sokszínű Unióban az egységes elvi szabályozás kialakulása, mind a számvitel, mind a könyvvizsgálat területén folyamatban van. Köszönhetően a globalizációnak, a nemzeti határok szerepének csökkenésének, a versenyképességet, átláthatóságot, hitelességet, és összehasonlíthatóságot kiemelten fontosnak tartó befektetői érdekeknek.

A könyvvizsgálói szakma önszabályzó szerepének meggyengülését követően a társadalmi bizalom visszaszerzése, megerősítése érdekében tett egyik lépés, a könyvvizsgálat külső minőségellenőrzési rendszerének bevezetése volt. Ezt követően a szakma nyilvánosság iránti változatlan elkötelezettségét garantálta, a globalizációs intézkedések keretében egységes rendszerbe szervezett minőségbiztosítási- és közfelügyeleti rendszer, azok független és hatékony működtetése. A pénzügyi beszámolási standardok széles körű bevezetésével elindított konvergencia program, az egységes számviteli standardok befogadási mechanizmusa után az egységes könyvvizsgálati standardok bevezetését tűzte ki célul, mely jelentősen növeli a számviteli beszámolók magas minőségét Európában. A globalizációs folyamat nem állt meg az IFRS-ek bevezetésével az új irányelv alapján a könyvvizsgálati standardok is befogadásra kerülnek az uniós jogrendbe. Ennek megfelelően megkezdődött és napjainkban is tart a hatályos könyvvizsgálati standardok továbbfejlesztése, mivel az Unió csak azon standardokat fogadja be, melyek nemzetközileg általános elfogadottak, valamennyi érdekelt fél teljes részvétel mellett, nyílt és átlátható eljárást követően jöttek létre, hozzájárulnak a számviteli beszámolók hitelességéhez és minőségéhez, és az európai közjót szolgálják.

A jog szerinti könyvvizsgálat szabályrendszerének egységes stabil alapra helyezése, mind az Európai Unióban, mind az USA-ban megerősíti a könyvvizsgálói szakma hitelességét, növeli annak minőségét, és jogilag is alátámasztja a társadalmi elvárásokat. A jogalkotók,

szakmai szervezetek feladata itt nem fejeződött be, a világ összes tőzsdéjén elfogadott egységes, megbízható, átlátható pénzügyi rendszer, a könyvvizsgálat területén kialakítás alatt lévő minőségmenedzsment-rendszer csak folyamatos fejlesztéssel valósítható meg nemzetközi, nemzeti, és vállalkozási szinten egyaránt.

2. Tézis

Az Európai Unió kis- és középméretű gazdálkodóira vonatkozó egységes beszámolóképzési rendszer kialakítását a tagországok eltérő kis- és középvállalkozás definiálása akadályozza. A kategóriák egységesítése után, a kis- és középvállalkozások versenyképességét a kis- és középméretű gazdálkodók nemzetközi pénzügyi beszámolási standardjai – IFRS for SMEs – és a nemzetközi könyvvizsgálati standardokon alapuló módszertani útmutatók nagymértékben támogatják.

A közérdeklődésnek kitett társaságok mellett egyre fokozottabb figyelem kíséri a kis- és középvállalkozások egységes számviteli megközelítésének, a kisvállalkozási számviteli standardok kialakítását. Napjaink számviteli jogharmonizációjának első uniós eredménye – 2005. január 1-jével a tagállamok jogszabályának hatálya alá tartozó társaságok az IAS/IFRS-ek szerint kötelesek elkészíteni összevont (konszolidált) éves beszámolójuk, ha a mérleg fordulónapjukon értékpapírjaik valamelyik tagállam szabályozott piacán kereskedésre befogadott – után középpontba került a kis- és középméretű gazdálkodó egységekre – SMEs – vonatkozó számviteli standardok kidolgozása. Az IASB által 2007. februárjában publikált standard-tervezet alapját az IFRS-ek biztosítják, de a felhasználók igényeinek és a költség-haszon megfontolások alapján volumenét 85%-kal csökkentették. A tervezet véleményezési határideje 2007. október 1-jén jár le.

A pénzügyi stabilitást, átláthatóságot támogató egységes pénzügyi beszámolási rendszer – IAS/IFRS – széles körben történő bevezetése után, annak tapasztalatait összegezve már egyszerűbb feladat a kis- és középméretű gazdálkodók nemzetközi pénzügyi beszámolási standardjainak – IFRS for SMEs – elfogadtatása. Kérdéses azonban, hogy míg a nemzetközi szakmai szervezetek és a jogalkotók elkötelezetten támogatják a kisvállalkozások számviteli rendszerének egyszerűsítését, az új standardok valóban ezt a célt szolgálják-e. A tagországok eltérő kis- és középvállalkozási kategorizálása miatti problémát a standard-tervezet úgy hidalta át, hogy az IFRS for SMEs-t minden olyan gazdálkodó egység alkalmazhatja, amely nem tartozik kötelező érvénnyel az IFRS-ek hatálya alá. Így továbbra is kérdéses, hogy melyek igazán a kis- és középméretű gazdálkodók, és ez a réteg ténylegesen képessé válik-e az egyszerűbb beszámolási rendszer alkalmazására.

A vállalkozások méretétől függetlenül nemzetközi és nemzeti szinten is könyvvizsgálat alapját jelentő irányelv és standardok biztosítják az egységesen magas szakmai és minőségi színvonalat, a könyvvizsgálat hitelességét, megbízhatóságát. A kisvállalkozások könyvvizsgálatához azonban a standardok egységes, gyakorlati alkalmazása érdekében mindenképpen szükséges lenne egy a nemzetközi szervezetek által támogatott módszertani útmutató.

Magyarországon a közérdeklődésnek kitett könyvvizsgálói jelentések számának, valamint az éves és az egyszerűsített éves beszámoló – mint a kis- és közepes vállalkozások kvantitatív mérőszáma – arányának ismeretében állíthatjuk, hogy a hazai könyvvizsgálók munkájának legnagyobb részét a kisvállalkozások ellenőrzése jelenti. A kisvállalkozások jellemzőinek hazai sajátosságai, – a tulajdonos és az ügyvezető egy személy, a nagyszámú

kézpénzes forgalom, a külső befektetők, hitelezők hiánya, és az informális kapcsolatok nagy száma – azt eredményezik, hogy a könyvvizsgáló által ellenőrzött számviteli beszámolónak sok esetben nincs külső felhasználója, így az csupán csak törvényi kötelezettségből fakad. Az irányelvek – már bemutatott – módosítása miatt hazánkban is újra kell gondolni a kis- és középvállalkozások meghatározásához szolgáló értékhatárok nagyságát.

Hazánkban a kötelező könyvvizsgálat határértékének várható növelése miatt tovább szűkül a könyvvizsgálati piac, így az aktív könyvvizsgálóknak a kis- és közepes vállalkozások könyvvizsgálata helyett inkább a könyvvezetési, beszámolókészítési szakmai segítségnyújtás, Európai Unió támogatások ellenőrzése, tanácsadás, támogatás szerepköre jut. Jelenleg ezek a tevékenységek a szigorú összeférhetlenségi előírások miatt a kötelező könyvvizsgálattal együtt nem végezhetők, bár a nemzetközi szabályok ennél enyhébbek.

3. Tézis

A könyvvizsgálat területén kialakított minőségmenedzsment-modell kezdetben megrekedt a minőségellenőrzés szintjén. Napjaink jogszabályi változásainak köszönhetően első lépésként a minőség szabályozási elemek jelentek meg, melyek a könyvvizsgáló szervezetek belső folyamatainak szabályozására, a hibamegelőzésre fókuszálnak. A jövőben a könyvvizsgáló szervezet teljes tevékenységének összehangolását előtérbe helyező minőségbiztosítási szemlélet erősödése várható.

Az Európai Unió piacára történő belépéssel hazánkban is fokozódó figyelem kíséri a fejlesztési források, támogatások megszerzését, a fejlődési, növekedési lehetőségek kiaknázását, az alkalmazkodást. Még inkább igaz ez a szolgáltató vállalatokra, hiszen napjainkban a tercier szektor robbanásszerű fejlődésével, világ gazdaságban betöltött szerepének növekedésével szembesülünk. A gazdaságpolitikai tényezők, az egységes piac szigorú szabályozási környezete arra ösztönözte az igencsak heterogén szolgáltatásnyújtó vállalatokat, hogy minőségi szolgáltatási folyamatok kialakítását, illetve ezek fejlesztését stratégiai tényezőként kezeljék. Így a szolgáltató vállalatoknál kialakult minőségmenedzsment-rendszerek, a termelési szektorban már régóta alkalmazott minőségmenedzsment módszereken alapultak, de figyelembe vették a szolgáltatások sajátosságait, és középpontba helyezték a munkafolyamatok minőségmenedzselését.

Napjaink pénzügyi rendszereivel szemben támasztott társadalmi elvárások váltották ki a könyvvizsgálati munka minőségbiztosításának nemzetközi szintű szabályozását, melynek egyik legfontosabb célja a szakma védelme. A könyvvizsgálat területén kialakított minőségbiztosítási rendszer másik célja, a szakmai standardokon alapuló, egységesen magas színvonalú könyvvizsgálói munka megvalósítása, a könyvvizsgálati kockázat elfogadhatóan alacsony szinten tartása. A számviteli rendszerek és a könyvvizsgálat területén hódító globalizációs törekvések megfelelő alapot szolgáltattak a könyvvizsgálat minőségbiztosításának irányelvi szinten történő szabályozásához. Így az Unió piacán végzett könyvvizsgálói tevékenység a nemzetközi könyvvizsgálati standardok kötelezővé válásával, egy független közfelügyeleti rendszer működtetésével, és mindezek alapján a jövőben várható tendenciakövető jogalkotással biztosíthatja a szakma hitelességét, megbízhatóságát.

Az ismertetett minőségmenedzsment-rendszerek alapján megállapítható, hogy a könyvvizsgálat területén kezdetben kialakult minőségmenedzsment-rendszer a

minőségellenőrzés módszereire épült. A könyvvizsgálat befejezését követően – jellemzően külső szervezetek által – a könyvvizsgálói jelentés és dokumentáció vizsgálata, az utólagos hiba megállapításra fókuszált, nem biztosította a továbbfejlődést, visszacsatolást. A szakmai szervezetek, jogszabályok idevonatkozó kifejezései nem tükröztek egységes szemléletet, hiszen mind a minőségellenőrzés, mind a minőségbiztosítás kifejezést használták, váltakozva, egymással egyenértékűnek tekintve. Napjainkban a könyvvizsgálat területén folyamatban lévő jogszabályi változások a könyvvizsgálat minőségmenedzsment módszereire is hatást gyakorolnak. A könyvvizsgálatot végző szolgáltató szervezetek utólagos, külső ellenőrzése mellett a fejlődés első lépéseként megjelentek a minőségszabályozás elemei, így egyre inkább előtérbe került a belső folyamatok szabályozása, a hibamegelőzés és ennek megfelelően a közbenső ellenőrzések, a helyesbítő tevékenységek kialakítása. Ezt követően a külső kapcsolatok komplexebbé válásával, a folyamatok integrációjának, a szabványok harmonizációjának eredményeképpen a minőségbiztosítási szemlélet erősödését tapasztalhatjuk. Mindezek gyakorlati megvalósítása, a könyvvizsgáló belső minőségbiztosítási rendszerének kialakítása, és ezzel minőségbiztosítási irányelvek, eljárások, szabályrendszerek felépítése csak most kezdődött, így a tényleges eredmények még váratnak magukra.

A jövőben a könyvvizsgálat külső minőségellenőrzése helyett a rendszerlemek összehangolására és a belső folyamatok szabályozására helyezve a hangsúlyt a minőségbiztosítási szemlélet erősödését tapasztalhatjuk. Mivel a könyvvizsgálat minőségbiztosítása két tudományág szabályozását is magában foglalja, jóval nagyobb hangsúlyt kell helyezni a minőségmenedzsment-rendszerekkel foglalkozó szakemberek véleményére, hiszen ők azok, akik más szolgáltatási területeken már sikerrel adaptálták a minőségmenedzsment-rendszereket.

MELLÉKLETEK

1. számú melléklet: Az értékezésben leggyakrabban előforduló rövidítések jegyzéke

AICPA:	American Institut of Certified Public Accountants Amerikai Bejegyzett Könyvvizsgálók Intézete
FASB:	Financial Accounting Standards Board, Amerikai Standardalkotó Bizottság
FEE:	Fédération des Experts Comptables Européens Európai Könyvvizsgálói Szövetség
IAS:	International Accounting Standard(s), Nemzetközi Számviteli Standard(ok)
IAASB:	International Auditing and Assurance Standards Board Nemzetközi Könyvvizsgálati és Bizonyosságot Nyújtó Szolgáltatási Standard Testület
IASB:	International Accounting Standards Board, Nemzetközi Számviteli Standardok Testülete
IASC:	International Accounting Standards Committee, Nemzetközi Számviteli Standard Bizottság
IFRIC:	International Financial Reporting Interpretations Committee Nemzetközi Pénzügyi Beszámolási Értelmezési Bizottság
IFRS:	International Financial Reporting Standards, Nemzetközi Számviteli Beszámolási Standardok
ISA:	International Standards on Auditing Nemzetközi Könyvvizsgálati Standardok
IOSCO:	International Organization of Securities Commissions Tőzsde- és Értékpapír Felügyeletek Nemzetközi Szövetsége
PCAOB:	Public Company Accounting Oversight Board Nyilvános Társaságok Számvitelét Ellenőrző Bizottság
SEC:	Securities and Exchange Commission, Értékpapír- és Tőzsdefelügyelet
SIC:	Standing Interpretations Committee Állandó Értelmező Bizottság
US-GAAP:	United States-Generally Accepted Accounting Principles, Egyesült Államok-Általánosan Elfogadott Számviteli Elvek (USA számvitel)
WPO:	Gesetz über eine Berufsordnung der Wirtschaftsprüfer (Wirtschaftsprüferordnung) A könyvvizsgálati tevékenységről szóló törvény

2. számú melléklet: Az Európai Unió iránymutatása³²

Az Európai Unió tagállamaiban kialakított minőségellenőrzési rendszereknek a következő minimális követelményeknek kell megfelelniük:

1. **A MINŐSÉGBIZTOSÍTÁSI RENDSZER TERJEDELME**
A tagállamok hozzanak olyan intézkedéseket, amelyek azt biztosítják, hogy a törvényes könyvvizsgálatokat végző személyekre kiterjedjen a minőségbiztosítási rendszer.
2. **MÓDSZEREK**
A minőségbiztosítás szempontjából az azonos szinten lévő szakemberek vagy szervezetek által készített vizsgálat (Peer Review) és a monitoring egyaránt elfogadható módszer.
3. **A VIZSGÁLAT KÖRE ÉS A VIZSGÁLT SZEMÉLYEK KIVÁLASZTÁSA**
  - 3.1 A minőségvizsgálat tárgya a bejegyzett könyvvizsgáló, amely lehet könyvvizsgáló cég vagy egyéni könyvvizsgáló.
  - 3.2 A bejegyzett könyvvizsgálók vizsgálatra való kijelölését következetesen kell végezni, hogy biztosítva legyen, hogy valamennyi bejegyzett könyvvizsgáló vizsgálat alá kerül egy előre meghatározott időszakon belül.
  - 3.3 Egy több irodával rendelkező könyvvizsgáló cég esetében a minőségvizsgálat optimális egy egységnyi mérete az iroda. A több irodával rendelkező könyvvizsgáló cégek minőségértékelése mindig tartalmazza irodáinak megfelelő lefedettségét.
  - 3.4 Az összes bejegyzett könyvvizsgálóra való kiterjesztés ciklusa maximum hat évet öleljen fel.
  - 3.5 A ciklust rövidítsék le olyan bejegyzett könyvvizsgálókra vonatkozóan, akiket korábban a kielégítőnél gyengébb eredménnyel vizsgáltak.
4. **A MINŐSÉGVIZSGÁLAT HATÓKÖRE**
  - 4.1 A minőségbiztosítás a pénzügyi kimutatásoknak a törvényes könyvvizsgálataira vonatkozik, melyet bejegyzett könyvvizsgálók végeznek. A minőségvizsgálat hatókörének ki kell terjednie egy adott könyvvizsgáló cég belső minőségellenőrzési rendszerének értékelésére, kiegészítve az eljárások és a könyvvizsgálati file-ok kielégítő megfeleléségi tesztelésével a rendszer megfelelő működésének igazolása érdekében.
  - 4.2 A minőségvizsgálat hatókörének az egyes audit file-ok tesztelésekor az alábbi témákra kell kiterjednie:
    - az audit munkapapírokból nyert bizonyítékok minőségére, mint a könyvvizsgálati munka minősége értékelésének alapjára
    - a könyvvizsgálati standardoknak való megfelelésre
    - az etikai alapelveknek és szabályoknak való megfelelésre, beleértve a függetlenségi szabályokat
    - a könyvvizsgálói jelentésekre, ezen belül:
      - a. a könyvvizsgálói jelentés megfelelő formájára és típusára
      - b. a pénzügyi kimutatások könyvvizsgáló jelentésben megadott beszámoló készítési elveknek való megfelelésére
      - c. a pénzügyi kimutatások könyvvizsgálói jelentésben megadott más jogi követelményekkel való nem megfelelése megemlítésének elmulasztására.
5. **A MÓDSZEREK MEGKÜLÖNBÖZTETÉSE**
  - 5.1 Megfelelőnek tekinthető az a gyakorlat, amelynek keretében különbséget tesznek a társadalmi érdekeltséggel bíró ügyfelekkel rendelkező bejegyzett könyvvizsgálókra, illetve az ilyen ügyfelekkel nem rendelkező könyvvizsgálókra vonatkozó minőségbiztosítás megközelítésére között. A megkülönböztetés a minőségbiztosítás néhány szisztematikus szempontjához kapcsolódik, pl. a fedezettség nagyobb gyakorisága, a minőségbiztosítás kezelésének megnövekedett társadalmi felügyelete és az ellenőrzést végző személy aktáihoz az illetékes hatóságok általi hozzáférés lehetősége (ld. 5.2). A megkülönböztetés nem befolyásolja az egyes minőségellenőrzések terjedelmét, céljait vagy átfogó módszerét.

A „társadalmi érdekeltséggel bíró társaságokat” kifejezés többek között a következőket foglalja

---

³² Európai Unió Bizottságának ajánlása: A jog szerinti könyvvizsgálat minőségbiztosítása az Európai Unióban: minimális követelmények, 2000. november 15.

magában: tőzsdén jegyzett társaságok, hitelintézetek, biztosítótársaságok, befektetési társaságok, UCITS (Undertakings for Collective Investments in Transferable Securities, átruházható értékpapírokban lévő kollektív beruházásokra épülő vállalkozások) és nyugdíjpénztárak.

- 5.2 A minőségbiztosítási rendszer adminisztrációjáért és fenntartásáért végső soron felelős szabályozó vagy illetékes szerv hozzáférhet az ellenőrző személy által a társadalmi érdekeltséggel bíró ügyfelekkel rendelkező könyvvizsgálókról készített egyes aktákhoz. Az ellenőrző személy aktáihoz való hozzáférésnek a 8. pontban vázolt titoktartási rendelkezések szerint kell történnie.
6. **KÖZFELÜGYELET ÉS KÖZZÉTÉTEL**
  - 6.1 A minőségbiztosítási rendszerek felett megfelelő közfelügyeletet kellene gyakorolni, amely lényegében a nem praktizálóknak a minőségbiztosítási rendszer felügyelőbizottságában való többségét jelenti.
  - 6.2 A minőségbiztosítás eredményeit megfelelően közzé kell tenni.
7. **BÜNTETŐSZANKCIÓK**

A minőségellenőrzések negatív eredményei, és a büntető rendszeren belüli szankciók kezdeményezése között szisztematikus kapcsolatra fenntartására van szükség. A büntető rendszernek magában kell foglalnia a bejegyzett könyvvizsgáló könyvvizsgálói jegyzékből való törlésének lehetőségét.
8. **TITOKTARTÁS**
  - 8.1 A bejegyzett könyvvizsgálót a minőségellenőrzések szempontjából fel kell menteni az ügyfelek könyvvizsgálati aktáival kapcsolatos titoktartási nyilatkozatok alól.
  - 8.2 Az ellenőrző személynek a bejegyzett könyvvizsgálókra vonatkozó titoktartási szabályokhoz hasonló szabályoknak kell megfelelnie. Ugyanakkor nem számít a titoktartás megszegésének, ha a szabályozó szervi vagy az illetékes hatósági személy számára hozzáférést biztosítanak az ellenőrzők aktáihoz (ld. 5.2)
  - 8.3 Rendelkezni kell arról, hogy minden olyan személy, akik a minőségbiztosítási rendszer adminisztrációjáért felelős megfelelő szabályozó szervnél vagy illetékes hatóságnál dolgozik vagy dolgozott, illetve a közfelügyeleti bizottság tagja, köteles megfelelni a szakmai titoktartási kötelezettségnek.
9. **AZ ELLENŐRZÉST VÉGZŐ SZEMÉLY KÉPESÍTÉSE**

A minőségbiztosítási rendszerben biztosítani kell, hogy a minőségellenőrzést végző személyek (akár más könyvvizsgálók vagy az ellenőrző szervezet tagjai vagy alkalmazottai) megfelelő szakmai végzettséggel és a minőségbiztosítási ellenőrzéssel kapcsolatos speciális tréninggel kombinált tapasztalattal rendelkezzenek.
10. **AZ ELLENŐRZÉST VÉGZŐ SZEMÉLY FÜGGETLENSÉGE ÉS TÁRGYILAGOSSÁGA**

A minőségbiztosítási rendszerben gondoskodni kell arról, hogy azokat az esetleges érdekellentéteket, amelyek az egyes ellenőrzési feladatok esetében az ellenőrző személy kiválasztása során merülhetnek fel, kellőképpen figyelembe vegyék. Az ellenőrző személyeknek meg kell felelniük a bejegyzett könyvvizsgálókra vonatkozó függetlenségi követelményeknek.
11. **FORRÁSOK**

A minőségbiztosítási rendszerhez megfelelő forrásokat (input) kell hozzárendelni annak érdekében, hogy a társadalmi hitelességet szempontjából reális befolyást érjenek el.
12. **ZÁRÓ RENDELKEZÉSEK**

3. számú melléklet: A nyolcadik irányelv kiemelt fejezetei

AZ EURÓPAI PARLAMENT ÉS A TANÁCS 2006/43/EK IRÁNYELVE (2006. május 17.)

az éves és összevont (konszolidált) éves beszámolóok jog szerinti könyvvizsgálatáról, a 78/660/EGK és a 83/349/EGK tanácsi irányelv módosításáról, valamint a 84/253/EGK tanácsi irányelv hatályon kívül helyezéséről

(17) A rendszeres ellenőrzések megfelelő eszközei annak, hogy a jog szerinti könyvvizsgálatok egységesen kiváló minőségűek legyenek. A jog szerinti könyvvizsgálókat és a könyvvizsgáló cégeket ezért olyan minőségbiztosítási rendszer alá kell vetni, amelyet a vizsgálat alá vont jog szerinti könyvvizsgálóktól és könyvvizsgáló cégektől független módon szerveznek meg. A minőségbiztosítási rendszerről szóló 29. cikk alkalmazásához a tagállamok dönthetnek úgy, hogy ha az egyéni könyvvizsgálóknak közös minőségbiztosítási politikájuk van, csak a könyvvizsgáló cégekkel kapcsolatban követelményeket kelljen tekintetbe venni. A tagállamok a minőségbiztosítási rendszert megszervezhetik oly módon, hogy minden egyéni könyvvizsgálónál legalább hatévente elvégezzenek egy minőségbiztosítási ellenőrzést. E tekintetben a minőségbiztosítási rendszer finanszírozásának mentesnek kell lennie minden nemkívánatos befolyástól. A Bizottságnak hatáskörrel kell rendelkeznie ahhoz, hogy a minőségbiztosítási rendszerek szervezésével kapcsolatos ügyekben végrehajtási intézkedéseket fogadjon el olyan esetekben, amikor a társadalom bizalma a minőségbiztosítási rendszer iránt komolyan megrendül. A tagállamok közfelügyeleti rendszereit ösztönözni kell arra, hogy összehangolt megközelítést találjanak a minőségbiztosítási ellenőrzések elvégzésére az érintett felekre nehezedő szükségtelen terhek elkerülése érdekében.

VI. FEJEZET MINŐSÉGBIZTOSÍTÁS 29. cikk

Minőségbiztosítási rendszerek

- (1) Valamennyi tagállam biztosítja, hogy valamennyi jog szerinti könyvvizsgáló és könyvvizsgáló cég minőségbiztosítási rendszer alá tartozik, amely megfelel legalább az alábbi feltételeknek:
- a minőségbiztosítási rendszert olyan módon kell megszervezni, hogy az független legyen az ellenőrzött jog szerinti könyvvizsgálóktól és könyvvizsgáló cégektől, és a VIII. fejezetben előírt közfelügyelet alá tartozzon;
  - a minőségbiztosítási rendszer finanszírozását biztosítani kell, és ennek mentesnek kell lennie a jog szerinti könyvvizsgálók vagy könyvvizsgáló cégek bármilyen nemkívánatos befolyásától;
  - a minőségbiztosítási rendszernek megfelelő erőforrásokkal kell rendelkeznie;
  - a minőségbiztosítási ellenőrzéseket végrehajtó személyeknek megfelelő szakmai képzettséggel és a jog szerinti könyvvizsgálat, valamint a pénzügyi beszámolás területén releváns tapasztalattal kell rendelkeznie azzal együtt, hogy a minőségbiztosítási ellenőrzéssel kapcsolatos külön képzésben is részesültek;
  - az adott minőségbiztosítási ellenőrzési feladatok elvégzésére olyan objektív eljárás során kell kiválasztani az ellenőröket, amely biztosítani hivatott, hogy nincs összeférhetetlenség az ellenőrök és az ellenőrzés által érintett jog szerinti könyvvizsgáló, illetve könyvvizsgáló cég között;
  - a kiválasztott könyvvizsgálói akták megfelelő vizsgálata által támogatott minőségbiztosítási ellenőrzés hatáskörének ki kell terjednie az érvényes könyvvizsgálati standardoknak és függetlenségi követelményeknek való megfelelés, a felhasznált erőforrások mennyiségének és minőségének, a felszámított könyvvizsgálói díjak, valamint a könyvvizsgáló cég belső minőség-ellenőrzési rendszerének értékelésére;
  - a minőségbiztosítási ellenőrzés végén jelentést kell készíteni, amelyben szerepelnek a minőségbiztosítási ellenőrzés fő következtetései;
  - a minőségbiztosítási ellenőrzésekre legalább hatévente kell, hogy sor kerüljön;
  - a minőségbiztosítási rendszer átfogó eredményeit évente közzé kell tenni;
  - a minőség-ellenőrzési ajánlásokat a jog szerinti könyvvizsgálóknak és könyvvizsgáló cégeknek ésszerű időn belül a gyakorlatban is követniük kell.

Ha a j) pontban említett ajánlásokat nem követik a gyakorlatban, a jog szerinti könyvvizsgálóval vagy könyvvizsgáló céggel szemben el kell rendelni – adott esetben – a 30. cikkben említett fegyelmi intézkedéseket vagy szankciókat.

(2) A Bizottság a 48. cikk (2) bekezdésében említett eljárásnak megfelelően végrehajtási intézkedéseket fogadhat el annak érdekében, hogy növelje a könyvvizsgálói hivatás iránti társadalmi bizalmat, és hogy biztosítsa az (1) bekezdés a), b) és e)–j) pontjainak egységes alkalmazását.

4. számú melléklet: A minőségellenőrző rendszer kérdőív tervezete

MAGYAR KÖNYVVIZSGÁLÓI KAMARA MINŐSÉGELLENŐRZŐ RENDSZER KÉRDŐÍV TERVEZET³³

- Háttér információk:** A kérdőívet kitöltő ország. A kérdőívet kitöltő könyvvizsgáló cég neve. Mely nemzeti könyvvizsgálati szabványokat alkalmazzák, ezek mennyiben vannak összhangban a Nemzetközi Könyvvizsgálati Szabványokkal, illetve az Amerikai Bejegyzett Könyvvizsgálók Intézete által kiadott szabványokkal. Mióta hatályosak ezek a szabványok, és összhangban vannak-e a nemzetközi etikai szabványok előírásaival. Hány bejegyzett és aktív könyvvizsgáló, könyvvizsgáló cég van az adott országban. Mekkora a könyvvizsgálói szegmens piaci részesedése. Ki működteti a minőségellenőrző rendszert, a könyvvizsgálói kamara vagy más testület.
- Általános információk:** Működtet-e az intézmény minőségbiztosítási rendszert, ha igen akkor mikortól. Minden tagot és szolgáltatást bevonnak-e, vagy vannak kivételek. Mennyire tér el a könyvvizsgáló társaságok és az egyéni könyvvizsgálók minőségellenőrzése, és melyek ezek az alapvető különbségek.
- Éves adatszolgáltatás a tevékenységekről és a kapott információk feldolgozásának módja:** Kötelező-e az adatszolgáltatás a tagok számára, ha igen, akkor mire terjed k. A standardoknak való megfelelést és az azoktól való eltérést jelenteni kell-e. Ellenőrzik-e a kapott adatokat a helyszíni ellenőrzés során, ha igen, akkor szankcionálják-e a helytelen adatközlést. Számítógéppel dolgozzák-e fel a kapott információkat. Alkalmaznak-e valamilyen speciális szoftver az adatfeldolgozásra, ha igen, akkor nevezze meg konkrétan. Szankcionálják-e a késedelmes adatszolgáltatást. Milyen egyéb információkat gyűjtenek be és hogyan biztosítják az adatok titkosságát.
- A helyszíni minőségellenőrzési szervezet:**
  - 4.1. Az ellenőrizendő célpontok kiválasztása:** Ki jogosult célpontokat választani, és milyen prioritásai vannak a kiválasztási folyamatnak. Milyen körülmények bekövetkezésekor végeznek „ad-hoc” ellenőrzést. A vizsgálati alany kiválasztása egyénekre, cégekre, vagy meghatározott megbízásokra irányul.
  - 4.2. Külső vizsgálatok gyakorisága:** Milyen gyakran kerül sor átlagosan a külső minőségellenőrzésekre. Milyen befolyással van a korábbi külső minőségellenőrzés és annak eredménye az újonnan elvégzendő ellenőrzésre.
  - 4.3. A külső vizsgáló kiválasztása:** Ki bizza meg a külső vizsgálatot, és milyen általános szabályok alapján. Megilleti-e valamilyen díjazás, ha igen, akkor ki finanszírozza. Mennyi időt vesz igénybe maga a vizsgálat. Köteles-e a vizsgáló titoktartási nyilatkozat aláírására. Maximálva van-e az egy évben egy cégnél elvégezhető vizsgálatok száma. Előírnak-e a külső vizsgáló számára speciális végzettséget. Tesz-e függetlenségi nyilatkozatot a vizsgáló. Egy év alatt körülbelül hány egyént, illetve céget vizsgálnak meg.
  - 4.4. Megbízások kiválasztása:** Milyen információk szükségesek a vizsgálat alá volt egyed megbízásairól. Visszatarthat-e a vizsgálat alá vont egyén/cég bizalmasnak ítélt információt. Mi alapján választja ki a külső vizsgáló a vizsgálat alá volt megbízásokat. Milyen módon értesítik és mennyivel előtte a vizsgálatra kiválasztott személyt/céget.
  - 4.5. Az ellenőrzés kivitelezése:**
    - 4.5.1. Módszertan:** Léteznek-e standard kérdőívek, munkapapírok a dokumentálásra. Figyelembe veszik-e belső ellenőrzési rendszer által már elvégzett vizsgálatokat. Az esetlen felmerülő problémák a megvitatásra kerülnek-e. Vannak-e utólagos látogatások. A könyvvizsgálati munkafolyamat mely részeire terjed ki az ellenőrzés. Milyen információkhoz van hozzáférése a vizsgálónak és ezek közül melyekről készíthet másolatot.
    - 4.5.2. Szoftver:** Milyen szoftvert használnak az ellenőrzés adatainak rögzítésére. Képes-e a szoftver elemzések elvégzésére. Az ellenőrzés dokumentációt archiválják, vagy megsemmisítik és csak a végkövetkeztetéseket, tartják meg. Milyen időtartamig tartják meg az ellenőrzés anyagait.
    - 4.5.3. Az ellenőrzés eredménye és jelentéskészítés:** A felfedett problémát kiértékelése milyen szabályzat alapján történik és ismeri-e a szakma ezeket a szabályokat. Megvitatják-e az ellenőrzés alá volt személlyel/céggel a felmerülő gondokat a véglegesítés előtt. A kiértékelés eredményeiről ki kap jelentést, ezeket hol helyezik el és ki férhet hozzá.
    - 4.5.4. Az ellenőrzés során talált problémák kapcsán milyen szankciókat alkalmaz az ellenőrző szerv:** Milyen kategóriákat alakítottak ki a problémák besorolására. Mit tehet az ellenőrzött fél, ha szerinte a

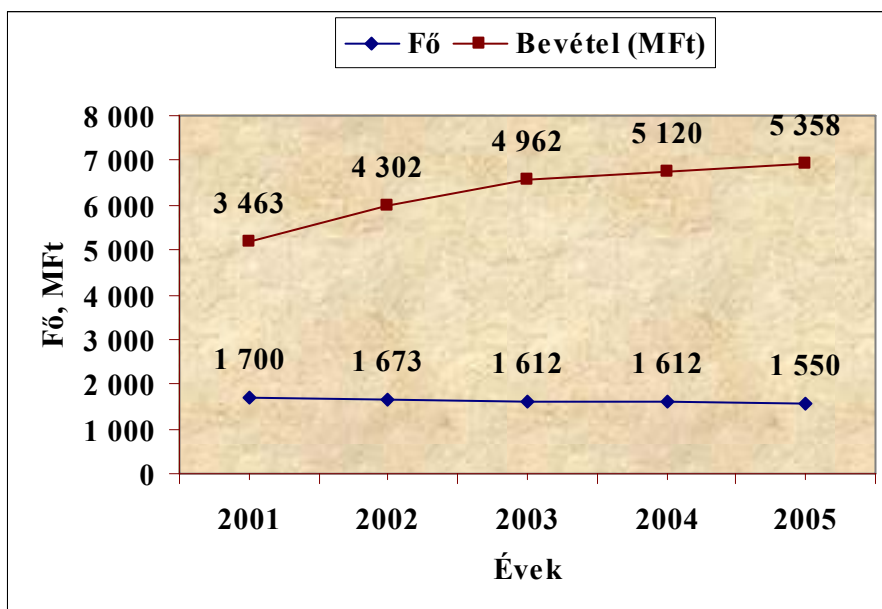
³³ Minőségellenőrző Rendszer, Kérdőív tervezet. Magyar Könyvvizsgáló Kamara, 2000. november

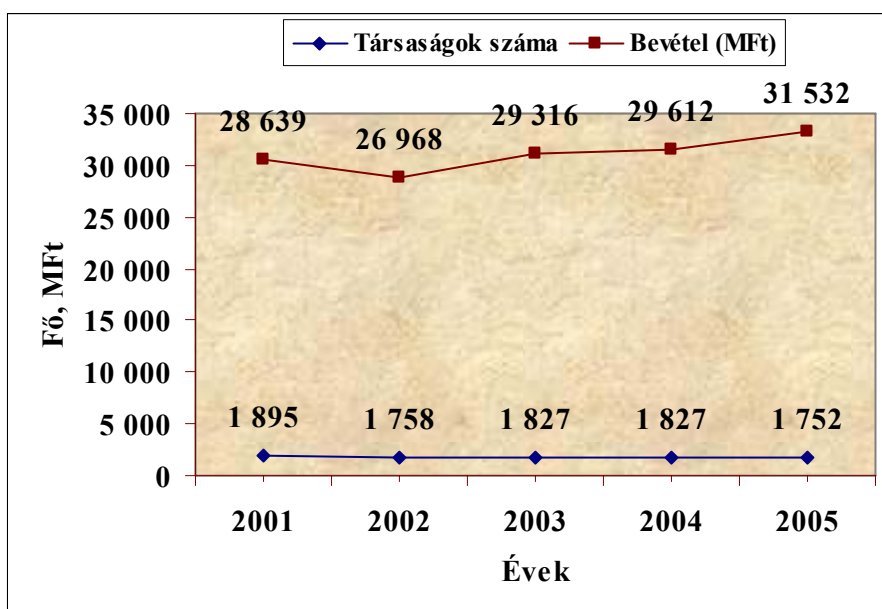
vizsgálatot végző nem objektív. Milyen következményei vannak az elmarasztaló jelentésnek. Mit lehet tenni abban az esetben, ha a vizsgálat megállapítja, hogy nem megfelelő könyvvizsgálói jelentés került kiadásra. Milyen szankciókat alkalmaznak, és vannak-e az ellenőrzésre felkészítő anyagok.

5. számú melléklet: Információk a minőségellenőrzéshez beküldött 1/A és 1/B adatlapok alapján³⁴

1. táblázat: Az egyéni vállalkozó könyvvizsgálók létszámának és bevételének alakulása

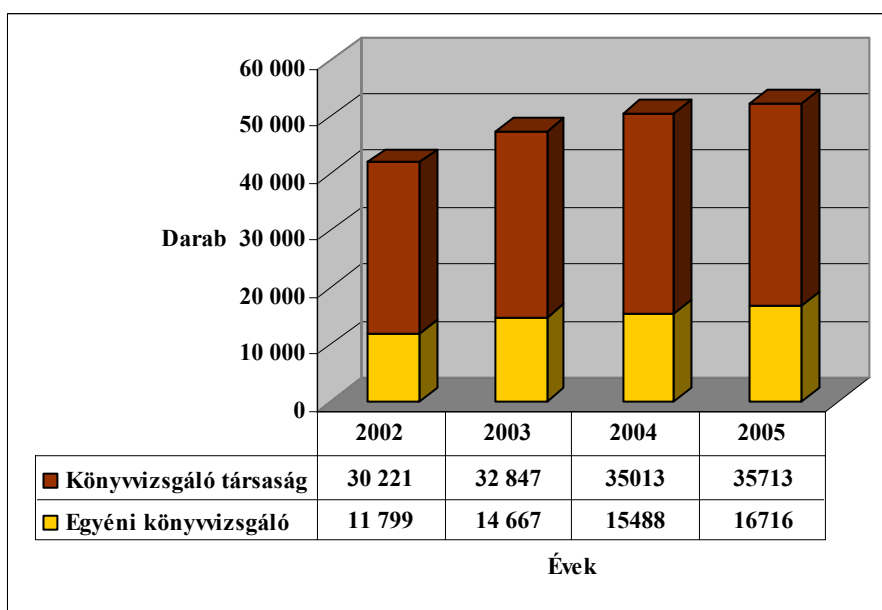

2. táblázat: A könyvvizsgáló társaságok számának és bevételének alakulása

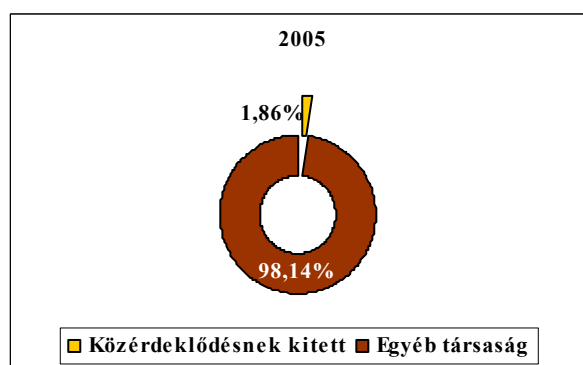
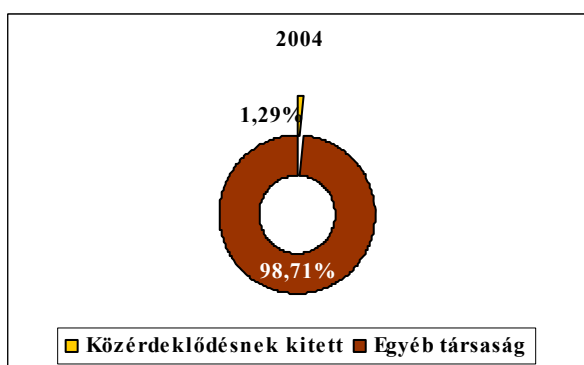
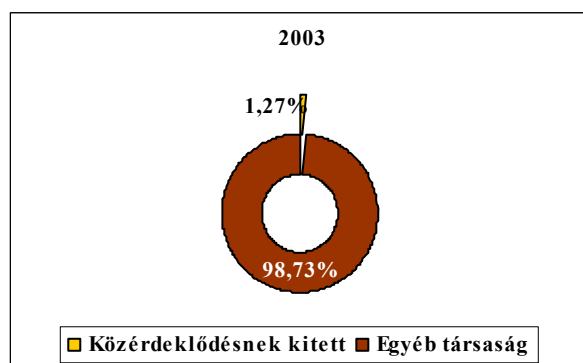
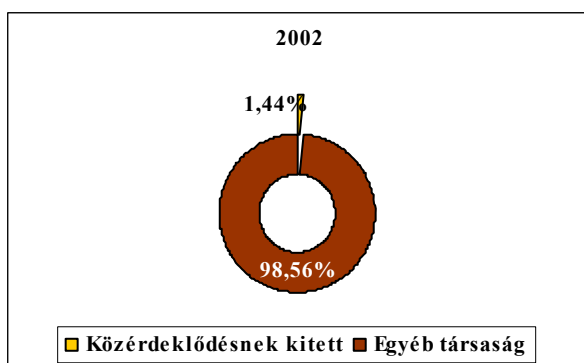

³⁴ <http://www.mkvk.hu/pages/kamaraiszervezet/2003eves.htm>,
<http://www.mkvk.hu/pages/kamaraiszervezet/2004eves.htm>,
<http://www.mkvk.hu/pages/kamaraiszervezet/2005eves.htm>.

3. táblázat: A kiadott jelentések megoszlása

4. táblázat: A 2002-2005-ben kiadott jelentések megoszlása közérdeklődésnek kitett, illetve egyéb gazdálkodók között

IRODALOM

- [1.] A Magyar Könyvvizsgálói Kamara minőség-ellenőrzési szabályzata, 2002. május 25.
- [2.] A minőségellenőrzési bizottság beszámolója 2003. évi tevékenységről, 2003, <http://www.mkvk.hu/pages/kamaraiszervezet/2003eves.htm>.
- [3.] A minőségellenőrzési bizottság beszámolója 2004. évi tevékenységről, 2004, <http://www.mkvk.hu/pages/kamaraiszervezet/2004eves.htm>.
- [4.] A minőségellenőrzési bizottság beszámolója 2005. évi tevékenységről, 2005, <http://www.mkvk.hu/pages/kamaraiszervezet/2005eves.htm>.
- [5.] Baricz, R., 1994, Mérlegtan, AULA KIADÓ, 1994.
- [6.] Baricz, R., 1997, „A magyar számvitel a nemzetközi és a nemzeti szabályozások tükrében”, Számvitel és Könyvvizsgálat, Vol. 1997/10., pp 410-416.
- [7.] Baricz, R., Róth, J., 1996, Könyvviteltan, AULA KIADÓ, 1996.
- [8.] Bartók, N. A., 1993, A könyvvizsgálat, SALDO Budapest 1993.
- [9.] Bartók, N. A., 1997, „A nemzetközi könyvvizsgálati standardok”, Számvitel és Könyvvizsgálat, Vol. 1997/10., pp 433-439.
- [10.] Bary, L., Bíró, T., Boros, J., Fekete Imréné, Kresalek, P., Lukács, J., Nagy, I., Nyikos, L., 2005, Könyvvizsgálat és ellenőrzés I. kötet, MKVK Budapest, 2005.
- [11.] Borbás, M., 2003, „Az első minőség-ellenőrzés tapasztalatai”, Számvitel, adó, könyvvizsgálat, Vol. 2003/12., pp 541-542.
- [12.] Borbás, M., 2003, „Az első minőség-ellenőrzésről”, Számvitel, adó, könyvvizsgálat, Vol. 2003/3., pp 121-123.
- [13.] Borda, J., Fekete Imréné, Fridrich, P., Printz, J., Szilágyi, J., Tremmel, Z., Ujvári, G., 2005, Könyvvizsgálat és ellenőrzés II. kötet, MKVK Budapest, 2005.
- [14.] Bordáné, Rabóczki, M., 2006, „Változó vállalatirányítási szabályok”, Számvitel, adó, könyvvizsgálat, Vol. 2006/12., pp 524-530.
- [15.] Boross, Z., 2000, Számvitel; BME, MBA Program, Oktatási segédlet, Budapest, 2000.
- [16.] Brady, Michael K., Cronin Jr., Joseph J., 2001, Some New Thoughts on Conceptualizing Perceived Service Quality A Hierarchical Approach, Journal of Marketing, July.
- [17.] Csemniczky Jánosné, 2005, „Minőség-ellenőrzés új kihívások előtt”, SZÁMVITEL, ADÓ, KÖNYVVIZSGÁLAT, Vol. 2005/11., pp 486-490.
- [18.] Dörner, D., 1999, „Die externe Qualitätskontrolle für Wirtschaftsprüfers und vereidigte Buchprüfers”, Die Wirtschaftsprüfungskammer-Mitteilungen, Vol.1999/3.
- [19.] Fekete Imréné, 2003, „A magyar könyvvizsgálók már az EU-ban vannak”, Számvitel, adó, könyvvizsgálat, Vol. 2003/1., pp 25-26.
- [20.] Fekete Imréné, 2003, „A minőség-ellenőrzés jövője az unióban”, Számvitel, adó, könyvvizsgálat, Vol. 2003/12., pp 544-545.
- [21.] Fekete Imréné, 2003, „Újabb fejlemények a könyvvizsgálat európai szabályozásában”, Számvitel, adó, könyvvizsgálat, Vol. 2003/6., pp 283-285.
- [22.] Fekete Imréné, 2004, „A FEE felhívása a globális standardokért”, Számvitel, adó, könyvvizsgálat, Vol. 2004/6., pp 266-267.
- [23.] Fekete Imréné, 2004, „A könyvvizsgálók szerepe az EU-ban”, Számvitel, adó, könyvvizsgálat, Vol. 2004/10., pp 427-429.
- [24.] Fekete Imréné, 2006, „Startvonalon a 8-as irányelv”, Számvitel, adó, könyvvizsgálat, Vol. 2006/5., pp 222-225.
- [25.] Fekete Imréné, 2007, „A jog szerinti könyvvizsgálat minőségének ellenőrzése”, Számvitel, adó, könyvvizsgálat, Vol. 2007/2., pp 81-86.
- [26.] Ferenczi, A., 2002, Az Enron-ügy könyvvizsgálói tanulságai, Számvitel, adó, könyvvizsgálat, Vol. 2002/2., pp 85-89.
- [27.] Földesi, T., 1999, „Szolgáltatások minőségbiztosítása”, Képzőművészeti kiadó és nyomda

- Budapest, 1999.
- [28.] Gemeinsame Stellungnahme der WPK und des IDW: Anforderungen an die Qualitätssicherung in der Wirtschaftsprüferpraxis, (VO 1/2006).
- [29.] Gesetz über eine Berufsordnung der Wirtschaftsprüfer (Wirtschaftsprüferordnung), Vom 24. Juli 1961., (BGBl. I S. 1049).
- [30.] Hentschel, B., 1995, „Multiattributive Qualitätsmessung“, in: Bruhn-Strauss (eds), Dienstleistungsqualität, Gabler, Wiesbaden, S. 354.
- [31.] IASB, 2001, IASB Insight, 2001/3.
- [32.] IASB, 2002, Preface to International Financial Reporting Standards, London, 2002.
- [33.] Kapásiné, „A könyvvizsgálat fejlődéséről“, Számvitel és Könyvvizsgálat, Vol. 1999/4., pp 160-163.
- [34.] Kapásiné, 2003, „Újdonságok a számvitel európai szabályozásában“, Számvitel, Adó, Könyvvizsgálat, Vol 2003., pp 327 – 333.
- [35.] Kapásiné, 2004, „EU-dokumentum számviteli rendeletről és irányelvekről“ Számvitel, Adó, Könyvvizsgálat, Vol. 2004/2., pp 72 – 78.
- [36.] Kenesei, Zs., Szántó, Sz., 1998, „A szolgáltatásminősítés mérése“, Vezetéstudomány, Vol. 1998/12., pp 11.
- [37.] Könyvvizsgálói szakmai továbbképzés, 2002, MKVK Budapest, pp 6-192.
- [38.] Könyvvizsgálói szakmai továbbképzés, 2006, MKVK Budapest, pp 5-112.
- [39.] Könyvvizsgálói továbbképzés, 2003, MKVK Budapest, pp 9-25.
- [40.] Laáb, Á., 1998, Pénzügyi számvitel menedzsereknek, Budapest, 1998.
- [41.] Laáb, Á., 2004, Üzleti számvitel menedzsereknek, Budapest, 2004.
- [42.] Lukács, J., 1997, „Az éves beszámoló könyvvizsgálatának irányelvei, módszerei és technikái“ Kandidátusi disszertáció.
- [43.] Lukács, J., 1998, „Kockázatok a könyvvizsgálatban II.“, Számvitel és Könyvvizsgálat, Vol. 1998/10., pp 416-421.
- [44.] Lukács, J., 1998, „Kockázatok a könyvvizsgálatban“, Számvitel és Könyvvizsgálat, Vol. 1998/9., pp 372-375.
- [45.] Lück, W., 2000, Minőségbiztosítás I., 2000, Szám-adó, Vol. 2000/9.
- [46.] Lück, W., 2000, Minőségbiztosítás II., 2000, Szám-adó, Vol. 2000/10.
- [47.] Lück, W., 2000, Minőségbiztosítás III., 2000, Szám-adó, Vol. 2000/11.
- [48.] Madarasiné, Matukovics, G., 2003, IAS vs. US-GAAP, Budapest, 2003.
- [49.] Magyar Nemzeti Könyvvizsgálati Standardok, 2005, MKVKOK 2005.
- [50.] Matukovics, G., 2004, „A számvitel jövőjének egyes kérdéseiről“, Számvitel, Adó, Könyvvizsgálat, Vol. 2004/2., pp 64-71.
- [51.] Mérlegképes továbbképzés, 2003, MKVKOK Budapest, pp 79-100.
- [52.] Mérlegképes továbbképzés, 2004, MKVKOK Budapest, pp 127-135.
- [53.] Minőségellenőrzési pályázat., 2000, Számvitel, adó, könyvvizsgálat, Vol. 2000/3., pp
- [54.] Minőségellenőrzési rendszer. Pályázati felhívás a Magyar Könyvvizsgálói Kamara minőségellenőrzési rendszerének kidolgozásához., 2000, Számvitel, adó, könyvvizsgálat, Vol. 2000/5.,
- [55.] Minőségellenőrző Rendszer, Kérdőív tervezet., 2000, Magyar Könyvvizsgáló Kamara, 2000.
- [56.] MSZ EN ISO 9000:2000 Minőségirányítási rendszerek. Alapok és szótár.
- [57.] MSZ EN ISO 9001:2000 Minőségirányítási rendszerek. Követelmények.
- [58.] MSZ EN ISO 9004:2000 Minőségirányítási rendszerek. Útmutató a működési fejlesztéshez.
- [59.] Nagy, J., 1997, „A számviteli szabályozás hazai fejlődése“, Számvitel és Könyvvizsgálat Vol. 1997/10., pp 417-421.
- [60.] Nagy, L., 2000, „Minőségellenőrzés a könyvvizsgálatban“, MKVK VIII. Országos Konferencia Balatonszéplak, 2000. szeptember 7-8.
- [61.] Nagy, L., 2001, „A minőségbiztosítási rendszer bevezetéséről“, MKVK IX. Országos Konferencia Balatonszéplak, 2001. szeptember 6-7.
- [62.] Nemzetközi Könyvvizsgálati Standardok, 1994, Saldo, Budapest 1994.
- [63.] Nemzetközi Pénzügyi Beszámolási Standardok 2003, A nemzetközi Számviteli Standardokkal és Értelmezésekkel egybefoglalva; London, 2003.

- [64.] Nemzetközi Számviteli Standardok, 1994, Saldo, Budapest 1994.
- [65.] Papp, I., 2003, „Szolgáltatások a harmadik évezredben”, AULA 2003. pp 28-34.
- [66.] Papp, K., Rózsa, A., 2003, „Szolgáltatásminőség elméletben és gyakorlatban”, Marketing & Menedzsment, Vol. 2003/5., pp 8.
- [67.] Peer Review, Die Wirtschaftsprüfung Heft, Vol. 23-24/1999/.
- [68.] Róth, J., Adorján, Cs., Lukács, J., Veit, J., 2006, „Számviteli esettanulmányok”, MKVKOK, Budapest, 2006.
- [69.] Satzung für Qualitätskontrolle (§ 57c WPO), Vom 17. Januar 2001., (BANz. S. 2181)
- [70.] Somogyiné, 1998, „Minőségellenőrzés a könyvvizsgálatban”, Számvitel és Könyvvizsgálat, Vol. 1998/12., pp 500-501.
- [71.] Somogyiné, 1999, „Minőségbiztosítás a könyvvizsgálói gyakorlatban”, Számvitel, adó, könyvvizsgálat, Vol. 1999/9., pp 379-382.
- [72.] Somogyiné, 2000, „A kisvállalkozások könyvvizsgálatának módszertana a minőségellenőrzés alapköve”, Számvitel, adó, könyvvizsgálat, Vol. 2000/1., pp 8-10.
- [73.] Szentkúti, L., 1993, „A magyar könyvvizsgálók és a magyar könyvvizsgálat története” SALDO Budapest 1993.
- [74.] Tenner, A. R., De Toro, Irwing, J., 1996, „Teljes körű minőségmenedzsment TQM”, Műszaki Könyvkiadó 1996. pp 69.
- [75.] Topár, J., 2000, Minőségmenedzsment alapjai, BME, IMVT MBA Program, Oktatási segédlet, Budapest, 2000. pp 1-6.
- [76.] Vörös, L., Kovács, L., 1995, Vállalkozások ellenőrzése III. Perfekt, Budapest 1995.
- [77.] Zur Einführung einer externen Überwachung der Qualität in der deutschen Wirtschaftsprüferpraxis, Die Wirtschaftsprüfung Heft, Vol. 23-24/1999.

SAJÁT PUBLIKÁCIÓK JEGYZÉKE

- [1.] Joó Ágnes – Szekeres Bernadett: Számvitel és mérlegelemzés I. Budapest, BGF-KVIFK (távoktatás tankönyv) 2001.
- [2.] dr. Zelenka Józsefné – Szekeres Bernadett: Számvitel és mérlegelemzés II. Budapest, BGF-KVIFK (távoktatás tankönyv) 2001.
- [3.] Dr. Báthori Zsuzsa – Joó Ágnes – Szekeres Bernadett: Számvitel alapjai. Budapest, BGF-KVIFK 2002.
- [4.] Dr. Báthori Zsuzsa – Joó Ágnes – Dr. Zelenka Józsefné – Szekeres Bernadett: Pénzügyi számvitel és beszámoló elemzés. Budapest, BGF-KVIFK 2003.
- [5.] Joó Ágnes – Rehák Tamás – Szekeres Bernadett – dr. Zelenka Józsefné: Számviteli és adózási alapismeretek, BGF-KVIFK 2005.
- [6.] Gábor Matukovics – Bernadett Szekeres: Resembling the Hungarian audit particularities to the International and Hungarian National Audit Standards. Periodica Polytechnica Vol. 10, No. 1, Pp. 67-81 (2002)
- [7.] Bernadett Szekeres: Wirkung der europäischen Qualitätsprüfungs-Systeme auf die ungarische Wirtschaftsprüfung, EU Working Papers BGF-KKFK, Vol. 5, No. 2, Pp 103-110 (2002)
- [8.] Szekeres Bernadett: A főiskolai számvitel oktatás az újrakodifikált számviteli törvény tükrében, Alma Mater BGF – KVIFK 2001/5. Pp. 179-182
- [9.] Matukovics Gábor – Szekeres Bernadett: A kisvállalkozások könyvvizsgálatának egyes sajátosságai a magyar gyakorlatban, Budapest, Számvitel adó könyvvizsgálat 2001/9. Pp. 372-378
- [10.] Szekeres Bernadett: Minőségellenőrzési rendszer bevezetése a hazai könyvvizsgálatba, Műhelytanulmányok 2003. Pp 71-78
- [11.] Szekeres Bernadett: Minőségellenőrzés a könyvvizsgálatban, „Híd kelet és nyugat között“ Tudományos konferenciasorozat a Magyar Tudomány Napja 2002 tiszteletére, BGF, 2002.